

FACULTEIT RECHTSGELEERDHEID

Vakgroep Strafrecht en criminologie

De politie als slachtoffer van geweld tegen de lichamelijke integriteit: een kwalitatieve analyse van de gevolgen en copingstrategieën

Masterproef neergelegd tot het behalen van de graad van Master in de
Criminologische Wetenschappen
door Laureys Vanessa (00706923)

Academiejaar 2012 - 2013

Promotor:

Prof. Dr. PAUWELS Lieven

Commissarissen:

NOPPE Jannie
JANSSENS Jelle

Verklaring inzake toegankelijkheid van de
masterproef criminologische wetenschappen

Ondergetekende,

LAUREYS Vanessa (00706923)

geeft hierbij aan derden,

zijnde andere personen dan de promotor (en eventuele co-promotor), de commissarissen of leden van de examencommissie van de master in de criminologische wetenschappen,

[de toelating] ~~[geen toelating]~~

om deze masterproef in te zien, deze geheel of gedeeltelijk te kopiëren of er, indien beschikbaar, een elektronische kopie van te bekomen, waarbij deze derden er uiteraard slechts zullen kunnen naar verwijzen of uit citeren mits zij correct en volledig de bron vermelden.

Deze verklaring wordt in zoveel exemplaren opgemaakt als het aantal exemplaren waarin de masterproef moet worden ingediend, en dient in elk van die exemplaren ingebonden onmiddellijk na het titelblad.

Datum: 10 mei 2013

Handtekening:

TREFWOORDEN

Politie

Slachtofferschap

Lichamelijk geweld

Gevolgen

Copingstrategieën

Voorwoord

Deze masterproef is de bekroning van mijn studie criminologische wetenschappen die ik zes jaar geleden gestart ben aan de Universiteit Gent. De combinatie met een fulltime job als politie-inspecteur maakte deze studie niet altijd evident en vroeg vaak opofferingen. Ik ben evenwel opgetogen hierin volhard te hebben, aangezien de afgelopen jaren een enorme mentale verrijking waren en ertoe bijgedragen hebben om een breder en genuanceerder denkkader te creëren. Ook het uitwerken van deze masterproef was een zeer leerrijke ervaring. Hierbij wil ik graag een aantal mensen bedanken die mij ondersteund hebben bij de totstandkoming van dit eindwerk.

In de eerste plaats wil ik mijn promotor Prof. dr. Lieven Pauwels bedanken voor de academische begeleiding en de nuttige adviezen tijdens dit masterjaar.

Daarnaast wil ik ook een woord van dank richten aan de politiekorpsen die hun deuren open zetten om het praktische luik van dit onderzoek mogelijk te maken. In het bijzonder wil ik de participanten bedanken voor hun motivatie, eerlijkheid en openheid tijdens de interviews.

Tenslotte gaat mijn speciale dank uit naar mijn familie en vriend die mij de afgelopen jaren hebben aangespoord om vol te houden wanneer het even moeilijk ging en die me elk op hun eigen unieke manier gesteund hebben om mijn masterdiploma te halen.

Inhoudsopgave

Inleiding	1
THEORETISCH LUIK	5
1. Het fenomeen van politieambtenaren als slachtoffer van lichamelijk geweld: afbakening en contextualisering	5
1.1. Inleiding	5
1.2. Definiëring, afbakening en contextualisering van de centrale begrippen	5
1.2.1. Politieambtenaren en lichamelijk geweld	5
1.2.1.1. Definitie	5
1.2.1.2. Prevalentie.....	7
1.2.1.3. Wetenschappelijk onderzoek: stand van zaken.....	8
1.2.2. Politieambtenaren en slachtofferschap vanuit een symbolisch interactionistisch perspectief.....	11
1.3. Wetgevend kader inzake geweld tegen de politie	14
1.3.1. Algemene bepalingen inzake welzijn op het werk	14
1.3.2. Richtlijnen op politieel niveau.....	15
1.4. Beleidsmatige inspanningen.....	15
1.5. Voorzieningen bij de lokale politie inzake de opvang van politieambtenaren	18
1.6. Besluit.....	19
2. Gevolgen van slachtofferschap van lichamelijk geweld.....	20
2.1. Inleiding	20
2.2. Begripsomschrijving ‘traumatische gebeurtenis’	20
2.3. Het onderscheid tussen letsel en schade	22
2.4. Impact van slachtofferschap op de politieambtenaar	22
2.4.1. Mogelijke gevolgen van een geweldsincident.....	22
2.4.1.1. Lichamelijke gevolgen	23
2.4.1.2. Emotionele gevolgen.....	23
2.4.1.3. Gedragmatige gevolgen.....	24
2.4.1.4. Positieve gevolgen.....	24
2.4.2. Ontwikkeling van psychische problemen	24
2.4.2.1. Posttraumatische stress stoornis	25
2.4.2.2. Burnout en depressie	26
2.4.2.3. Suïcide	27
2.5. Gevolgen voor de naaste omgeving van de politieambtenaar	28

2.6.	Gevolgen op organisatorisch vlak.....	28
2.7.	Maatschappelijke gevolgen.....	29
2.8.	Besluit.....	30
3.	Omgaan met slachtofferschap van lichamelijk geweld.....	31
3.1.	Inleiding.....	31
3.2.	Definiëring van het concept 'coping'.....	31
3.3.	De verschillende dimensies van het copingproces.....	32
3.3.1.	Het conceptuele kader van Moos & Schaefer.....	32
3.3.2.	Beïnvloedende factoren op de copingprocessen van politieambtenaren.....	33
3.3.2.1.	Politionele stressoren.....	33
3.3.2.2.	Sociale omgeving.....	34
3.3.2.3.	Copingstrategieën.....	35
3.3.2.3.1.	Probleemgerichte copingstijlen.....	35
3.3.2.3.2.	Emotioneel gerichte copingstijlen.....	35
3.3.2.3.3.	Ontwijkende copingstijlen.....	36
3.3.2.3.4.	Effectieve copingstijlen?.....	36
3.3.2.4.	Persoonlijkheid.....	37
3.3.2.5.	Levensgebeurtenissen.....	37
3.3.2.6.	Gezondheid en welzijn.....	37
3.4.	Besluit.....	38
	EMPIRISCH LUIK.....	39
4.	Methodologie.....	39
4.1.	Inleiding.....	39
4.2.	Motivatie voor kwalitatief, diepgaand onderzoek.....	39
4.3.	Onderzoekstechniek: semi-gestructureerde interviews.....	40
4.3.1.	Afbakening, selectie en rekrutering van de respondenten.....	41
4.3.1.1.	Afbakening van de doelgroep.....	41
4.3.1.2.	Keuze van de setting.....	42
4.3.1.3.	Selectie en rekrutering van de respondenten.....	43
4.3.2.	Locatie.....	45
4.3.3.	Verloop van het interview.....	45
4.4.	Gegevensanalyse.....	46
4.5.	Incentives.....	47
4.6.	Ethische overwegingen.....	47

4.7.	Validiteit en betrouwbaarheid	48
4.8.	Besluit	49
5.	Onderzoeksresultaten	50
5.1.	Inleiding	50
5.2.	Perceptie van lichamelijk geweld	50
5.3.	Gevolgen van slachtofferschap van lichamelijk geweld	53
5.3.1.	Gevolgen voor de politieambtenaar	53
5.3.1.1.	Materiële schade	53
5.3.1.2.	Lichamelijke letsels	54
5.3.1.3.	Stressreacties tijdens en kort na de feiten	54
5.3.1.4.	Psychische gevolgen	54
5.3.1.5.	Gevolgen voor het professionele functioneren	56
5.3.2.	Gevolgen voor de naaste omgeving	57
5.4.	Omgaan met slachtofferschap van lichamelijk geweld	58
5.4.1.	Copingstijlen	58
5.4.1.1.	Probleemgerichte copingstijlen	58
5.4.1.2.	Emotioneel gerichte copingstijlen	59
5.4.1.3.	Ontwikingsgerichte coping	60
5.4.2.	Rol van de sociale omgeving	60
5.4.2.1.	Familie, partner en vrienden	60
5.4.2.2.	Collega's en hiërarchische meerderen	61
5.5.	Noden van politieambtenaren ten gevolge van lichamelijk geweld	62
5.5.1.	Nood aan opleiding	62
5.5.2.	Praktische noden	63
5.5.3.	Emotionele noden	65
5.5.4.	Nood aan erkenning	67
5.5.4.1.	Erkenning binnen de politieorganisatie	67
5.5.4.2.	Erkenning door de buitenwereld	67
5.5.5.	Nood aan gerechtigheid	68
5.6.	Besluit	69
6.	Conclusie en aanbevelingen	70
	BIBLIOGRAFIE	77
	BIJLAGEN	85

Inleiding

Geweld en politie zijn twee termen die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. De politie staat immers in voor de handhaving van de rechtsorde en de openbare veiligheid, waarbij het onvermijdelijk is dat zij onder bepaalde omstandigheden fysieke dwang dient te gebruiken. De politie bezit als vertegenwoordiger van de rechtsstaat het ‘geweldsmonopolie’ en heeft middelen ter beschikking die de lichamelijke en persoonlijke integriteit van de burger ernstig kunnen aantasten. In het kader van de bescherming van de democratische waarden in de samenleving, richtte wetenschappelijk onderzoek zich aanvankelijk vooral op geweldsgebruik door de politie, waarbij disproportioneel (wapen)geweldgebruik door politieambtenaren aan de kaak gesteld werd.¹

Anderzijds houdt het optreden in soms de meest banale situaties het risico in dat politieambtenaren zelf beschimpt, bedreigd, geschopt of geslagen worden. Tot een aantal jaren geleden werd aan het geweld tegen de politie weinig aandacht geschonken. Men was vooral geïnteresseerd in de formele rol die politieambtenaren vervullen in de relatie tot het publiek en minder in de politieambtenaar als persoon, hoe hij reageert op zijn omgeving, welke weerslag zijn werk heeft op hem en zijn naasten. Bovendien is het geen evident onderzoeksonderwerp aangezien er een ogenschijnlijk actiegerichte, mannelijke ‘machocultuur’ heerst binnen de politiewereld, waarbij het aan het politiewerk verbonden geweldsrisico dikwijls als aantrekkelijk gezien wordt. In politionele kringen wordt vaak gestipuleerd dat de confrontatie met geweld ‘part of the job’ is en dat je maar ‘tegen een stootje moeten kunnen’.² Ook buitenstaanders maken vaak de verkeerde veronderstelling dat een politieagent ‘onkwetsbaar’ is en dat ze door training en ervaring immuun zijn voor traumatische gebeurtenissen. Politieambtenaren zijn hierdoor ook minder geneigd om aan te geven dat ze onder de indruk zijn van geweldsincidenten omdat dit vaak als ‘zwak’ en als teken van incompetentie beschouwd wordt.³ Deze factoren zorgen ervoor dat er vaak weinig erkenning is voor slachtofferschap van politieambtenaren ten gevolge van geweld.

Pas recent is er een stijgende aandacht waar te nemen voor de politieambtenaar als slachtoffer van geweld. Algemeen heeft de totstandkoming van de ‘emancipatie van het slachtoffer’ vanaf de jaren ‘70 en de victimologie als apart onderzoeksdomein hiertoe bijgedragen⁴, alsook de bewustwording dat hulpverleners – en politieambtenaren in het bijzonder – door de regelmatige confrontatie met

---

¹ TIMMER, J., *Politiegeweld: geweldgebruik van en tegen politie in Nederland*, Alphen aan den Rijn, Kluwer, 2005, 16-17.

² DE SOIR, E., *Traumatische stress en politie*, Antwerpen, Maklu, 1997, 13-15.; UILDRIKS, N., *Geweld in de interactie politie-publiek. Een onderzoek naar opvattingen en ervaringen binnen de politie*, Rotterdam, Gouda Quint, 1996, 47-48.

³ DE SOIR, E., *o.c.*, 127.

⁴ GROENHUIJSEN, M.S., ‘Slachtoffers van misdrijven in het recht en in de victimologie. Verslag van een intellectuele zoektocht’, *Delikt en Delinkwent*, 2008, afl. 2, (121), 122.

schokkende gebeurtenissen een verhoogd risico lopen om problemen te ontwikkelen op vlak van mentale weerbaarheid.⁵

In België werden nog niet veel studies verricht waarbij men stilstaat bij slachtofferschap van politieambtenaren. In Nederland daarentegen is de laatste tien jaar een stijgende trend waar te nemen in het voeren van onderzoek naar dit fenomeen. Deze studies tonen aan dat politiewerk gevaarlijk en emotioneel belastend is. Bedreigd of aangevallen worden en gewond raken blijken erg ingrijpende gebeurtenissen te zijn voor politieambtenaren.⁶ Uit de onderzoeksresultaten van de landelijke Nederlandse studie die Van Leiden en Ferdewa (2008) voerden, blijkt dat ruim 40% van de politieambtenaren een lichamelijk letsel oploopt bij een geweldsincident. Meestal gaat het om lichte verwondingen zoals een bloedneus, schrammen of blauwe plekken waarvoor geen medische hulp noodzakelijk is. In 1 op 6 gevallen is er wel medische hulp nodig, zoals een botbreuk of een wonde die gehecht moet worden. Zware of blijvende letsels zijn eerder uitzonderlijk. Bij 70% van de geweldsincidenten is er sprake van schade: 81% van de politieambtenaren ondervindt immateriële schade, in 19% van de gevallen werd er materiële schade vastgesteld. Een andere belangrijke bevinding die uit de onderzoeksresultaten naar voren komt is het feit dat in een kwart van de gevallen ook de directe collega van het initiële slachtoffer immateriële schade ondervindt in die zin dat ze sterk onder de indruk zijn van het geweldsincident.⁷ Naast de kans op letsel en schade kunnen politieambtenaren ook psychische problemen ondervinden. In het onderzoeksrapport 'Agressie en geweld tegen werknemers met een publieke taak' kwamen Abraham, Flight en Roorda (2011) tot de bevinding dat de meeste slachtoffers vrijwel geen last hebben van nare gevolgen. Indien dit wel zo is, situeren deze zich meestal op psychisch vlak: er wordt aangegeven dat men zich na het incident gekwetst of gespannen voelde. Sommigen ervaren een verminderd plezier in hun werk en functioneren moeilijker thuis of op de werkvloer. Eén op de tien werknemers geeft aan dat hij langer dan drie maanden hinder ondervond ten gevolge van het incident.⁸ In deze context wordt in de literatuur vaak verwezen naar het voorkomen van 'posttraumatische stress stoornis' of PTSS bij politieambtenaren. Uit een longitudinaal onderzoek naar dit fenomeen bij Nederlandse politieambtenaren (Carlier, 1994) blijkt dat bij 7% van de onderzochte politieambtenaren de diagnose van PTSS gesteld werd. Daarnaast ondervond 32% symptomen van PTSS.⁹

---

⁵ GERSONS, B.P.R. en BURGER, N.R.R., *Blauwdruk Mentale Zorglijn Politie*, Diemen, 2012, 16. (adviesrapport).

⁶ NAEYE, J. en BLEIJENDAAL, R., *Agressie en geweld tegen politiemensen*, 's Gravenhage, Reed Business, 2008, 19.

⁷ VAN LEIDEN, I. en FERDERWA, H., 'Niet zonder slag of stoot. Een impressie van de aard, omvang en afhandeling van geweld tegen politiemensen' in *Geweld en politie*, VYNCKIER, G., DE HAAN, W., ADANG, O. en GOOSSENS, F., (eds.), Antwerpen, Maklu, 2012, 62.

⁸ ABRAHAM, M., FLIGHT, S. en ROORDA, W., *Agressie en geweld tegen werknemers met een publieke taak*, Amsterdam, 2011, 61. (onderzoeksrapport).

⁹ CARLIER, I., LAMBERTS, R. en GERSONS B., *Ingrijpende gebeurtenissen in politiewerk. Een onderzoek naar de risicofactoren voor verwerkingsproblemen en het effect van een behandelingsprogramma bij politiemensen met een verwerkingsstoornis*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 172.

Geweldsgebruik tegen de politie heeft niet alleen gevolgen voor de individuele politieambtenaar, het heeft tevens een impact op de naaste omgeving, zoals diens familie en vrienden of collega's die getuige van de feiten waren. Daarnaast wordt ook de organisatie benadeeld wanneer de politieambtenaar langdurig afwezig is door de opgelopen kwetsuren of minder productief is omwille van psychische problemen. Agressie en geweld tegen de politie heeft nog een extra maatschappelijke dimensie, net omdat zij 'staatsgezag' uitoefenen. Wanneer zij slachtoffer worden tast dit de publieke moraal aan en kan het zelfs gezagondermijnend werken. Hierdoor komt het vermogen van de politie als institutie om de samenleving te reguleren, ordenen en handhaven in het gedrang.¹⁰

Bovenstaande inzichten hebben, mede onder druk van de media en politievakbonden, ertoe geleid dat er in België recentelijk een aantal inspanningen geleverd werden op wetgevend vlak om politieambtenaren beter te beschermen tegen geweld. Er is echter nog geen eenvormig beleid uitgestippeld dat bepaalt hoe deze problematiek aangepakt kan worden op vlak van preventie, repressie en nazorg. Daarnaast is het Belgische wetenschappelijke onderzoek naar slachtofferschap van politieambtenaren schaars waardoor er geen duidelijk beeld van de prevalentie en consequenties kan geschetst worden. Zolang dit niet duidelijk omlijnd wordt, is het moeilijk om op beleidsmatig vlak de juiste keuzes te maken.

Deze masterproef poogt een bijdrage te leveren aan de problematiek van het gebruik van lichamelijk geweld tegen de politie door inzicht te verwerven in de beleving van hun slachtofferschap. Er wordt tevens getracht om de copingstrategieën die politieambtenaren daarbij hanteren te identificeren. Op die manier kan een duidelijk beeld geschetst worden van de behoeften die er bestaan om de feiten op een adequate manier te kunnen plaatsen en verwerken. Dit kan een aanknopingspunt zijn voor beleidsmakers en korpsleiding om effectieve maatregelen te treffen inzake preventie en het voorzien van adequate opvang van hun werknemers na een geweldsincident, afhankelijk van hun specifieke noden en verwachtingen.

De bovenstaande doelstelling wordt geconcretiseerd aan de hand van twee centrale onderzoeksvragen. De eerste centrale onderzoeksvraag luidt '*hoe beleven politieambtenaren die slachtoffer zijn van lichamelijk geweld hun slachtofferschap?*'. Daarbij wordt een opsplitsing gemaakt tussen twee deelvragen, met name '*welke gevolgen ervaren politieambtenaren als slachtoffer van lichamelijk geweld?*' en '*welke copingstrategieën hanteren politieambtenaren naar aanleiding van hun slachtofferschap?*'. De tweede centrale onderzoeksvraag betreft '*welke noden hebben politieambtenaren die slachtoffer werden van lichamelijk geweld?*'.

---

¹⁰ NOORDEGRAAF, M., GIESEN, I., KRISTEN, F., VAN DER MEULEN, M., DE KEZEL, E. en VAN LEEUWEN, D., *Geweld tegen gezagsdragers: preventie en aanpak van geweld tegen politie en politici*, Utrecht, mei 2009, 1-2. (onderzoeksrapport).

Voor het beantwoorden van de vragen wordt vertrokken vanuit een literatuurstudie, die aangevuld wordt met een kleinschalige, kwalitatieve belevingsstudie bij politie-inspecteurs die werkzaam zijn bij de lokale politie in enkele Vlaamse centrumsteden. Aan de hand van diepte-interviews wordt gepeild naar hun ervaringen met lichamelijk geweld.¹¹

Deze masterproef is opgebouwd uit 6 hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk wordt stilgestaan bij de afbakening en contextualisering van het fenomeen van de politie als slachtoffer van lichamelijk geweld. Het tweede hoofdstuk handelt over de mogelijke gevolgen die kunnen optreden door het gebruik van geweld tegen de politie. Naast de impact die de feiten kunnen hebben op politieambtenaren, worden ook de gevolgen voor de naaste omgeving, de organisatie en de maatschappij in kaart gebracht. Hoofdstuk drie schetst hoe politieambtenaren omgaan met de confrontatie met lichamelijk geweld. Daarbij worden een aantal factoren aangehaald die individuele verschillen kunnen verklaren in de verwerking van de feiten. Het vierde hoofdstuk is geweid aan het onderzoeksopzet en de gebruikte methodologie. In het vijfde hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten besproken die voortvloeien uit de analyses van de diepte-interviews. Tenslotte worden in hoofdstuk zes de algemene conclusie en enkele aanbevelingen geformuleerd om tegemoet te komen aan de vastgestelde knelpunten inzake de noden van politieambtenaren nadat zij slachtoffer werden van lichamelijk geweld.

---

¹¹ In deze masterproef wordt gemakkelijkschhalve over politieambtenaren gesproken in de mannelijke vorm. Vrouwelijke inspecteurs worden uiteraard ook meegerekend in deze overkoepelende term.

THEORETISCH LUIK

1. Het fenomeen van politieambtenaren als slachtoffer van lichamelijk geweld: afbakening en contextualisering

1.1. Inleiding

Dit inleidende hoofdstuk beschrijft de algemene context van het behandelde onderzoeksobject: politieambtenaren als slachtoffer van lichamelijk geweld. Er wordt eerst stilgestaan bij het centrale begrip ‘lichamelijk geweld’ in relatie tot politieambtenaren, waarbij de definitie, prevalentie en huidige stand van zaken op wetenschappelijk onderzoeksvlak wordt weergegeven. Vervolgens wordt het centrale begrip ‘slachtofferschap’ gecontextualiseerd vanuit het symbolisch interactionisme, aangezien in dit onderzoek de *beleving* van politieambtenaren als slachtoffer van geweld centraal staat. Daarna wordt het wetgevend kader besproken inzake ‘geweld op het werk’ alsook de beleidsmatige inspanningen die in deze context reeds geleverd werden. Tot slot wordt een korte schets gegeven van de voorzieningen bij de lokale politie inzake de opvang van politieambtenaren na de confrontatie met een geweldsincident.

1.2. Definiëring, afbakening en contextualisering van de centrale begrippen

1.2.1. Politieambtenaren en lichamelijk geweld

1.2.1.1. Definitie

Politieambtenaren vervullen een publieke taak en lopen in hun dagelijkse handelingen vaak het risico op allerlei vormen van geweld. Dit kan gaan van beschimpen, beledigen en bedreigen tot het incasseren van slagen, schoppen en zelfs vuurwapengeweld met allerlei mogelijke gevolgen vandien voor de fysieke en psychische integriteit. Aangezien het begrip ‘geweld’ een ruim draagvlak heeft en vaak in één adem genoemd wordt met de term ‘agressie’, vraagt het om meer afbakening in het kader van dit onderzoek. In het actieprogramma ‘*Aanpak agressie en geweld tegen werknemers met een publieke taak*’, worden agressie en geweld gedefinieerd als:

“Het welbewust verbaal uiten, gebruiken van fysieke kracht of macht, dan wel het dreigen daarmee, gericht tegen een werknemer, onder omstandigheden die rechtstreeks verband houden met het

*verrichten van de publieke taak, hetgeen resulteert of waarschijnlijk zal resulteren in een gevoel van bedreiging, materiële schade, letsel, de dood of psychische schade.”*¹²

Deze definitie is zeer ruim en bevat naast ‘lichamelijk geweld’ ook de component (non)verbaal geweld, zoals schelden, bedreigingen uiten of een dreigende houding aannemen. Bovendien wordt in de definitie een belevingsaspect toegevoegd, waardoor ook handelingen die een gevoel van bedreiging of psychische schade als gewelddadig beschouwd worden. Op die manier vallen ook gedragingen als pesten, (seksuele) intimidatie en discriminatie onder de noemer van ‘geweld’.¹³

In deze masterproef wordt ervoor gekozen om enkel het begrip ‘lichamelijk geweld’ verder te operationaliseren. Daarbij wordt geopteerd voor een sterk afgebakende benadering die gebaseerd is op de strafrechtelijke kwalificaties van slagen en verwondingen (aan een politieambtenaar). Overige strafbare gedragingen, zoals smaad en bedreigingen, vallen buiten de reikwijdte van dit onderzoek. Concreet gaat het om volgende misdrijven die beschreven worden in het Strafwetboek¹⁴:

- Art. 269 Sw. inzake ‘weerspannigheid’
- Art. 398 Sw., art. 399 Sw., art. 400 Sw., art. 401 Sw. inzake ‘opzettelijke slagen en verwondingen’. Art. 280 Sw. geldt daarbij als strafverzwarend artikel wanneer de slagen en verwondingen gericht zijn aan een ‘agent die drager is van het openbare gezag of van de openbare macht’.
- Art. 393 Sw. inzake ‘(poging) doodslag’
- Art. 394 Sw. inzake ‘(poging) moord’

We onthouden ons van een uitgebreide bespreking van de constitutieve bestanddelen in deze artikels, aangezien de focus van dit onderzoek ligt op belevingsaspecten van lichamelijk geweld en niet op de wetgevende dimensie ervan.

---

¹² ABRAHAM, M., FLIGHT, S. en ROORDA, W., *Agressie en geweld tegen werknemers met een publieke taak*, Amsterdam, 2011, 12. (onderzoeksrapport).

¹³ NAEYE, J. en BLEIJENDAAL, R., *o.c.*, 37-38.

¹⁴ VERMEULEN, G., *Strafwetboek, Wetboek van strafvordering, Bijzondere wetten*, Antwerpen, Maklu, 2009, 806 p.

1.2.1.2. Prevalentie

Recente voorvallen zoals de dodelijke schietpartij op 4 december 2007 in Lot waarbij Kitty van Nieuwenhuysen het leven liet en de collocatie waarbij drie agenten ernstig gewond raakten op 18 maart 2009 in Gent¹⁵, geven de impressie dat het geweldsgebruik tegen de politie is toegenomen en steeds driester wordt. Ook diverse berichtgevingen in de media¹⁶ dragen hiertoe bij. Daarbij lag de focus hoofdzakelijk op feiten die zich afspeelden in Brussel.¹⁷

Recent merken echter ook de Vlaamse centrumsteden een duidelijke stijgende tendens van agressie tegen politieambtenaren.¹⁸ Dit is op zich niet verwonderlijk aangezien politieambtenaren een extra hoog risico lopen op slachtofferschap van fysiek geweld in sterk stedelijke gebieden. Invloedrijke factoren daarbij zijn: werken in de nachtelijke uren, contacten met onbekend publiek en het brengen van 'slecht nieuws' zoals een bekeuring.¹⁹

Ondanks de ogenschijnlijke stijging van geweld tegen politie, blijkt het niet eenvoudig om concreet en volledig cijfermateriaal te vinden met betrekking tot het fenomeen. Dit vindt zijn oorsprong in het feit dat het registreren van geweldsincidenten tegen de politie tot voor kort weinig prioriteit kende.²⁰ Het jaarrapport (2010) van de politieke criminaliteitsstatistiek van de Federale Politie geeft aan dat er over de periode 2000-2010 een algemene stijging waar te nemen is van geweld tegen 'beroepen van algemeen belang', waaronder brandweer, politie, artsen, leerkrachten...²¹ Deze cijfers zijn echter zeer fragmentarisch en steunen hoofdzakelijk op de gegevens van de Directie van de interne dienst voor preventie en bescherming op het werk (DSW), waarbij geen rekening gehouden wordt met de geweldsincidenten waarbij niemand gewond raakte.²² Ook op het niveau van de lokale politie is het moeilijk om representatieve cijfergegevens te vinden.

---

¹⁵ X., (18/03/2009) 'Man doodgeschoten nadat hij drie agenten neerstak' in De Standaard [WWW]. Corelio Publishing: http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF18032009_026 [11.04.2013]

¹⁶ X. (11/09/2011) 'Politievakbond klaagt over toename geweld tegen politie' in Het Laatste Nieuws [WWW]. De Persgroep Digital: <http://www.hln.be/hln/nl/957/Binnenland/article/detail/1317468/2011/09/11/Politievakbond-klaagt-over-toename-geweld-tegenpolitie.dhtml> [11/04/2013]

¹⁷ X. (21/11/2012) 'Helpt agenten jaarlijks slachtoffer van fysieke agressie' in Brusselnieuws.be [WWW]. Brussel Deze Week: <http://www.brusselnieuws.be/artikel/helpt-agenten-krijgt-jaarlijks-te-maken-met-fysieke-agressie> [11.04.2013]; X. (06/09/2010) 'Steeds meer geweld tegen politie' in Gazet van Antwerpen [WWW]. Concentra Media Groep: <http://www.gva.be/nieuws/binnenland/aid969974/steeds-meer-geweld-tegen-politie.aspx> [11/04/2013]

¹⁸ VAN OPDORP, J. (08/08/2012) 'Geweld tegen politie in de kiem smoren. Niet alleen Brusselse agenten hebben te maken met meer agressie' in De Tijd [WWW]. Mediafin: http://www.tijd.be/nieuws/politiek_economie_belgie/Geweld_tegen_politie_in_de_kiem_smoren.9217909-3136.art [11.04.2013]

¹⁹ NAEYE, J. en BLEIJENDAAL, R., o.c., 18.

²⁰ *Ibid.*, 26.

²¹ FEDERALE POLITIE DIRECTIE VAN DE OPERATIONELE POLITIE INFORMATIE DIENST BELEIDSGEGEVENS, *Jaarrapport 2010 Politieke criminaliteitsstatistiek*, s.d.s.l., 35. (rapport).

²² COMITE P. (01/02/2013) 'Onderzoek naar diverse vormen van geweld gepleegd tegen leden van de Brusselse politiediensten of door hen ondergaan en naar de impact daarvan op de werking van de politie' [WWW]. Comité P: http://www.comitep.be/AdditionalReports/2013-02-01_NL_geweld_tegen_Brusselse_politie.pdf [08/03/2013]

De verplichting van het Koninklijk Besluit van 17 mei 2007 inzake het aanvullen van het register ‘geweld door derden’ wordt in veel lokale politiezones vaak inconsequent bijgehouden.²³ Indien er op het lokale niveau toch registraties plaatsvinden, zijn deze nauwelijks met elkaar vergelijkbaar, omdat er vaak andere definities van geweld gehanteerd worden of omdat men de verschillende vormen van geweld onvoldoende toelicht.²⁴ We kunnen hieruit concluderen dat er binnen de geïntegreerde politie geen overkoepelende gegevensbank bestaat om alle feiten van geweld waarvan het politiepersoneel slachtoffer wordt te registreren. Bovendien zou het beeld dat uit een dergelijke databank verkregen wordt slechts gedeeltelijk correct zijn omdat het enkel gebaseerd zou zijn op de feiten die aangegeven worden door de betrokken politieambtenaren.

Dit brengt ons tot een volgend knelpunt, namelijk de aangiftebereidheid van politieambtenaren. Dit is een doorslaggevende factor om een inschatting te kunnen maken van het totaalbeeld van de problematiek. Vaak aarzelen politiemensen om te erkennen dat ze kwetsbaar zijn: dit zou als een teken van zwakte en professionele onbekwaamheid gezien worden.²⁵ Anderzijds wordt de blootstelling aan geweld dikwijls beschouwd als een normaal gegeven dat inherent is aan de functie van politie, en rapporteert men dit niet omdat men het niet belangrijk genoeg acht. Dit kan leiden tot een onderschatting van het fenomeen, met een ongekend ‘dark number’ tot gevolg.²⁶ Het omgekeerde kan zich echter ook voordoen: betere registratiemethodes en een verhoogde aandacht voor de problematiek (waardoor men systematisch aangifte gaat doen van geweldsincidenten) kunnen leiden tot de verkeerde impressie dat er een toename van geweld is.

1.2.1.3. *Wetenschappelijk onderzoek: stand van zaken*

In de relatie tussen geweld en politie richten wetenschappelijke studies zich hoofdzakelijk op het geweldsgebruik *door* de politie, waarbij de legitimiteit van het overheidsoptreden onder de loep genomen wordt en men excessief geweldsgebruik door de politie aan de kaak stelt ter bescherming van de burger. Studies die handelen over burgergeweld *tegen* de politie zijn ondervertegenwoordigd in wetenschappelijke literatuur. Pas het laatste decennium wordt hier meer aandacht aan geschonken.²⁷

---

²³ GILLES, V. en HOUSSIN, V. (s.d.) ‘Geweld tegen politieambtenaren. Globaal plan aanpak’ [WWW]. VSOA Politie: http://www.vsoa-pol.be/index.php?option=com_docman&lang=nl [11.04.2013]

²⁴ MIDDELHOVEN, L.K. en DRIESSEN, F.M.H.M., *Geweld tegen werknemers in de (semi) openbare ruimte*, Utrecht, Bureau Driessen Sociaal Wetenschappelijk onderzoek, 2001, 17-19. (onderzoeksrapport).

²⁵ DE BRAUWER, J., ‘Geweld tegen de politie. Een onderzoek in de politiezone Luik’, *Het politiejournaal*, 2009, (15), 16.

²⁶ VAN DER BURGHT, S., ‘Geweld tegen veiligheidspersoneel in de uitoefening van hun beroep: een exploratieve kijk’ in *Geweld en politie*, VYNCKIER, G., DE HAAN, W., ADANG, O. en GOOSSENS, F., (eds.), Antwerpen, Maklu, 2012, 122.

²⁷ ROH, S. en CHOO, T., ‘Citizen Violence against Korean Police’, *Crime & Justice International*, 2007, 97, 9-13.

In België wordt weinig empirisch onderzoek verricht naar het fenomeen van geweld tegen de politie. De schaarse onderzoeken die reeds gevoerd werden, zijn eerder fragmentarisch en van lokale aard,²⁸ waardoor ze geen representatief beeld kunnen schetsen van de problematiek op nationaal niveau.

In de Amerikaanse politieliteratuur zijn de meeste onderzoeken naar geweld tegen de politie gericht op situationele analyses, waarbij er zeer veel aandacht is voor doodslag en moord op politieagenten. Op deze Amerikaanse studies wordt niet verder ingegaan, aangezien de maatschappelijke en politionele context in Amerika danig verschilt van de onze. Deze studies zijn bijgevolg niet steeds toepasbaar op de situatie in België.²⁹ De laatste jaren is er in Nederland op politiek vlak een groeiende aandacht voor geweld tegen de politie. Dit resulteerde in een aantal interessante wetenschappelijke onderzoeken. We gaan beknopt in op enkele belangrijke Nederlandse studies, aangezien de Nederlandse politiestructuur en de context waarin politieagenten werken sterke gelijkenissen vertoont met de situatie in België.

Op vlak van prevalentie tonen Middelhoven en Driessen (2001) in hun onderzoek ‘Geweld tegen werknemers in de (semi-) openbare ruimte’ aan dat van alle beroepsgroepen die werkzaam zijn in de openbare ruimte, politiemensen veruit het meeste te maken hebben met serieuze bedreigingen en fysiek geweld. 55% van de politieambtenaren worden tijdens de uitoefening van hun functie geconfronteerd met lichamelijk geweld, en ruim 90% met verbaal geweld.³⁰ Soortgelijke cijfers zijn terug te vinden in een recente zelfrapportagestudie van Abraham, Flight en Roorda (2011). Hieruit blijkt dat bijna driekwart van het politiepersoneel agressie en geweld indervindt. Politieambtenaren ervaren het vaakst verbale agressie (71%), alsook intimidatie (31%), discriminatie (19%) en seksuele intimidatie (9%). 43% wordt slachtoffer van fysiek geweld.³¹

Naeyé en Bleijendaal (2008) beschrijven in hun onderzoek ‘Agressie en geweld tegen politiemensen’ de verschillende vormen van agressie en geweld waarmee politieambtenaren geconfronteerd worden in het uitoefenen van hun dagelijkse praktijken. Deze studie toont aan dat 95% van de politieambtenaren hier mee te maken krijgen, waarbij 37% jaarlijks slachtoffer van fysiek geweld wordt, en dat er in de periode 1996 – 2007 een forse toename van het fenomeen op te merken is. De auteurs nuanceren deze toename door te stellen dat dit mede het gevolg is van betere registratiemethoden en een actief verbaliseringsbeleid omtrent deze feiten.³²

---

²⁸ We verwijzen hiervoor naar het onderzoek van DE BRAUWER, J.(2009) inzake geweld tegen politie te Luik en naar het onderzoek van het Comité P (2013) naar geweld tegen Brusselse politieambtenaren.

²⁹ UILDRIKS, N., *Geweld in de interactie politie-publiek. Een onderzoek naar opvattingen en ervaringen binnen de politie*, Rotterdam, Gouda Quint, 1996, 10.

³⁰ MIDDELHOVEN, L.K. en DRIESSEN, F.M.H.M., *o.c.*, 155-158.

³¹ VAN LEIDEN, I. en FERDEWA, H., ‘Niet zonder slag of stoot. Een impressie van de aard, omvang en afhandeling van geweld tegen politiemensen’ in *Geweld en politie*, VYNCKIER, G., DE HAAN, W., ADANG, O. en GOOSSENS, F., (eds.), Antwerpen, Maklu, 2012, 58.

³² NAEYE, J. en BLEIJENDAAL, R., *o.c.*, 185-186.

In dezelfde studie wordt getracht om de verschillende factoren die van invloed zijn om slachtoffer te worden van geweld in kaart te brengen. Om hiervan een beeld te kunnen schetsen werden diverse variabelen in rekening gebracht, zoals fysieke eigenschappen (vb. kracht, fitheid), persoonlijkheidskenmerken (vb. inlevingsvermogen, tolerantie, besluitvaardigheid...) en professionele competenties (vb. aanhoudingsvaardigheden). Hieruit blijkt dat ruim acht op tien incidenten waarbij een burger geweld tegen de politie aanwendt niet te voorspellen zijn aan de hand van de onderzochte variabelen. Vrijwel elke politieambtenaar kan dus slachtoffer van geweld worden tijdens het uitoefenen van zijn functie.³³ Uit het onderzoek 'politiewerk in gevaarsituaties' van Timmer (1999) blijkt evenwel dat er acht kenmerkende situaties naar voor komen waarbij er gevaar dreigt voor politiemensen. Deze betreffen weerspanning bij aanhoudingen (28%), tussenkomen met mensen die onder invloed zijn van roesmiddelen of die psychische problemen ondervinden (15%), corrigerende opmerkingen tijdens verkeerscontroles (14%), bemoeienissen van derden tijdens politietussenkomen die zich voornamelijk situeren in de uitgangcontext (12%), spontaan publieksgeweld bij taken van openbare orde (9%) en bemiddeling in twist waarbij de politie de gemoederen tracht te kalmeren (7%).³⁴ Deze gevaarsituaties kunnen meer voorspelbaar en beheersbaar gemaakt worden, onder meer door een verbetering van informatiegebruik, situatiegeoriënteerde training en procedures op basis van 'good practice' scenario's.³⁵

Naeyé (2010) formuleert in 'Uitgangspunten voor politieoptreden in agressie- en geweldsituaties' een aantal vuistregels om geweldgebruik door en tegen de politie zoveel mogelijk te beperken, zoals proportioneel reageren op emoties, geduld en inlevingsvermogen tonen, voorafgaand overleg plegen bij aanhoudingssituaties enzovoort.³⁶

Naeyé (2006) besteedt in de studie 'Hard én zacht' expliciet aandacht aan lichamelijke letsels van politiemensen, het ziekteverzuim ten gevolge van geweld en het verhalen van de schade op de daders.³⁷ Tenslotte handelt het onderzoeksrapport 'Bont en Blauw' van het WODC (2008) over de strafrechtelijke behandeling van geweldszaken tegen politieambtenaren en de bejegening die door de politie en het openbaar ministerie georganiseerd wordt.³⁸

---

³³ *Ibid.*, 65-66.

³⁴ TIMMER, J., *o.c.*, 78-79.

³⁵ *Ibid.*, 231.

³⁶ NAEYE, J., *Uitgangspunten van politieoptreden in agressie- en geweldsituaties*, Apeldoorn, Politie en Wetenschap, 2010, 163-167.

³⁷ NAEYE, J., *Hard én zacht. Geweld in de publiekscontacten van de politieregio Amsterdam-Amstelland*, Amsterdam, Vrije Universiteit Amsterdam, 2006, 447 p.

³⁸ VAN LEIDEN, I. en FERWERDA, H., *Bont en blauw. Een onderzoek naar de strafrechtelijke behandeling van geweldszaken tegen politieambtenaren en de bejegening van slachtoffers daarvan door de politie en het openbaar ministerie*, Den Haag, WODC, 2008, 187 p. (onderzoeksrapport).

Uit het bovenstaande blijkt dat de onderzoekslijn in het kader van geweld in de relatie publiek – politie de laatste jaren ontwikkelde van een eenzijdige kijk die gericht was naar het gebruik van geweld *door* de politie, naar een meer integrale benadering waarbij ook aandacht geschonken wordt aan geweldsgebruik *tegen* de politie.³⁹

De focus ligt daarbij voornamelijk op prevalentie, voorspellende factoren, onderzoek naar methoden om geweldsrisico's in te dijken en studies naar praktische afhandelingsmodaliteiten. Er wordt echter in mindere mate onderzocht hoe politieambtenaren lichamelijk geweld dat tegen hen gericht is beleven als slachtoffer, welke gevolgen dit voor hen heeft en hoe zij hiermee omgaan.⁴⁰

1.2.2. Politieambtenaren en slachtofferschap vanuit een symbolisch interactionistisch perspectief

Aan politiemensen als slachtoffergroep wordt globaal gezien weinig aandacht geschonken. Men is voornamelijk geïnteresseerd in de formele rol die politieambtenaren vervullen in de relatie tot het publiek en minder in de politieambtenaar als persoon, hoe hij reageert op zijn omgeving en welke weerslag zijn werk heeft op hem en zijn naasten. Daarnaast zien politieambtenaren zichzelf eerder als 'problem solvers' die controle hebben over crisissituaties. Ze worden liever niet geassocieerd met het klassieke denkbeeld van het passieve, hulpeloze slachtoffer wanneer ze geconfronteerd worden met een ingrijpende gebeurtenis. Nochtans heeft het bestuderen van slachtofferschap bij politieambtenaren een speciale dimensie omwille van het feit dat zij gedurende hun carrière frequent blootgesteld worden aan ingrijpende gebeurtenissen en dus een grote kans lopen op herhaald slachtofferschap. Dit gegeven kan op korte of langere termijn lijden tot 'sequentiële traumatisatie', waarbij de cumulatieve effecten van repetitieve stressoren bedreigend kunnen zijn voor het psychische welzijn van de politieambtenaar.⁴¹

In dit onderzoek wordt beoogd om de ervaringen, belevingen en reacties van politieambtenaren die slachtoffer worden van lichamelijk geweld in kaart te brengen. Er is immers nog maar weinig geweten over hoe slachtoffers omgaan met hun slachtofferschap en welke copingmechanismen ze daarbij hanteren. Het betreft een praktijkonderzoek waarbij niet vertrokken wordt van sociaal-wetenschappelijke theorieën, maar waarbij de nadruk ligt op de motivaties en argumenten van de handelende personen in de praktijk. Er wordt op een inductieve wijze nagegaan hoe politieambtenaren betekenis geven aan hun slachtofferschap.

---

³⁹ NAEYE, J., *Uitgangspunten van politieoptreden in agressie- en geweldsituaties*, 16.

⁴⁰ Uitzonderingen hierop vormen ondermeer het boek 'Stress en trauma bij de politie' van DE SOIR, E. et al. (2007) en het adviesrapport 'Blauwdruk mentale zorglijn politie' van BURGER, B.P.R. et al. (2012).

⁴¹ DANIELLO, R.J., *Police officer stress awareness and management. A handbook for practitioners*, Lanham Maryland, Hamilton Books, 2011, 45.

Het opbouwen van kennis hieromtrent is praktisch relevant aangezien op deze manier inzicht verkregen kan worden in de concrete behoeften die politieambtenaren hebben naar aanleiding van dit slachtofferschap, waardoor effectieve initiatieven en maatregelen genomen kunnen worden.

Als theoretisch kader wordt er vertrokken vanuit het symbolisch interactionistisch perspectief, dat door Blumer (1969) voorgesteld wordt aan de hand van drie premisses⁴²:

- Mensen reageren op de dingen om hen heen op basis van de betekenis die ze voor hen hebben
- Mensen construeren deze betekenis in sociale interactie met medemensen
- Deze betekenis wordt gehanteerd en gemodificeerd in een interpretatief proces, dat het individu gebruikt om met de dingen die hij beleeft om te gaan

Betekenisverlening en interactie staan in deze opvatting centraal. Mensen handelen niet zomaar instinctief, maar doen dit door actief betekenis te geven aan hun leefwereld. Deze betekenissen worden ontwikkeld via sociale interacties met anderen. Betekenissen zijn bijgevolg sociale producten en als dusdanig vatbaar voor verandering. Omdat het gaat om een interpretatief proces, kunnen mensen hun manier van handelen steeds aanpassen, ombuigen of veranderen.⁴³

Vertaald naar politieambtenaren als slachtoffer, wil dit zeggen dat de manier waarop zij een geweldsincident ervaren en hoe ze hiermee omgaan, bepaald wordt door de betekenis die men er *zelf* aan geeft in *interactie* met de reactie van *anderen*. Deze drie dimensies kunnen als volgt toegelicht worden:

In de eerste plaats dienen politieambtenaren *zichzelf* als slachtoffer te erkennen. Niet iedereen reageert op dezelfde manier na het meemaken van een geweldsincident, reacties en gevolgen kunnen zeer divers en uiteenlopend zijn: *'Simply stated, different things stress different people in different ways'*⁴⁴ Er zijn drie fases te onderscheiden in de erkenning van slachtofferschap: als eerste start de politieambtenaar met de definiëring of hij effectief slachtoffer werd van een misdrijf. Dit wordt beïnvloed door objectieve wetgeving, eigen overtuigingen en reacties van anderen.⁴⁵ Vervolgens bepaalt hij de ernst van het delict op basis van het aangedane onrecht en de verwachte kwetsbaarheid voor toekomstige vergelijkbare incidenten. Tenslotte beslist hij om de feiten al dan niet formeel aan te geven.⁴⁶

---

⁴² BLUMER, H., *Symbolic interactionism: perspective and method*, Berkeley, University of California Press, 1986, 2.

⁴³ BLUMER, H., *o.c.*, 1-6.

⁴⁴ DANIELLO, R.J., *o.c.*, 59.

⁴⁵ RUBACK, B. en THOMPSON, M., *Social and psychological consequences of violent victimization*, Thousand Oaks, Sage, 2001, 65.

⁴⁶ BALCAEN, A., *Het slachtoffer van criminaliteit: tussen perceptie en realiteit?*, Mechelen, Kluwer, 2006, 46.

Naast dit cognitieve proces is het tevens belangrijk dat de politieambtenaar de emoties en stressreacties herkent die de feiten met zich meebrengen. Dit heeft een grote invloed op het al dan niet bewust omgaan met de gevolgen van het incident.

Ten tweede is het van belang dat *anderen* politieambtenaren beschouwen als slachtoffer. Men gaat er vaak van uit dat het geweld waarmee politieambtenaren geconfronteerd worden ‘part of the job’ zou zijn. Daarnaast bestaat de veronderstelling dat politieambtenaren niet kwetsbaar zijn voor stressreacties die men bij ‘gewone’ burgers observeert omdat ze opgeleid worden om met kritieke situaties om te gaan. Eventuele stresssymptomen die bij politieambtenaren waargenomen worden ten gevolge van geweldsincidenten ziet men dikwijls als alleenstaand feit, zonder stil te staan bij de onderliggende problematiek.⁴⁷ Het (h)erkennen van de emoties en noden van politieambtenaren door de directe sociale omgeving is nochtans een erg belangrijk onderdeel van het verwerkingsproces.⁴⁸

Ten derde gaat de betekenisverlening van slachtofferschap via een *interactief groepsproces*. De politieorganisatie waarbinnen politieambtenaren tewerkgesteld zijn, kan opgevat worden als een ‘groep’. Om het handelen van de politieambtenaar te kunnen begrijpen is het dus belangrijk om hem te bestuderen in de context van de interactie met andere leden van de groep en binnen een bepaalde groepscultuur.⁴⁹ In dit verband wordt vaak gesproken over de zogenaamde ‘politicultuur’ die een hoog machogehalte vertoont. Echter, wat deze term exact inhoudt en hoe dit zich verhoudt tot het omgaan met geweld is moeilijk te herleiden tot concrete maatstaven. Algemeen kan gesteld worden dat een cultuur de gezamenlijke normen, waarden en opvattingen binnen een groep bepaalt. Deze gezamenlijke denkbeelden dragen bij tot de identiteit van de organisatie.⁵⁰ In de ‘politicultuur’ domineren kenmerken als onkwetsbaarheid en controle. Dit leidt er toe dat slachtoffer worden van geweld dikwijls schuld- en schaamtegevoelens oproept. Het verdringen van gebeurtenissen wordt daarbij als mogelijkheid gezien voor zichzelf en voor anderen om de façade van onkwetsbaarheid in stand te houden.⁵¹ Men is dan ook vaak afkerig om hulp te vragen uit angst om respect te verliezen bij collega’s of om als ‘minderwaardig’ gezien te worden waardoor men een promotie zou kunnen mislopen. Het is belangrijk om slachtofferschap in de groep bespreekbaar te maken, zoniet kan dit bijdragen tot verwerkingsproblemen op lange termijn met ziekte of vermindering van het welzijn tot gevolg.⁵² Erkenning van de groep heeft ook invloed op het aangiftegedrag van het slachtoffer.⁵³

---

⁴⁷ DANIELLO, R.J., *o.c.*, 59.

⁴⁸ DE SOIR, E., *o.c.*, 124.

⁴⁹ BLUMER, H., *o.c.*, 53.

⁵⁰ TIMMER, J., *o.c.*, 27.

⁵¹ DEENEN, A.A., *Bedrijfsopvang bij politie-ambtenaren. De zorg van het Bedrijfsopvangteam Utrecht na het meemaken van ingrijpende gebeurtenissen*, Utrecht, 1995, 62. (onderzoeksrapport).

⁵² DANIELLO, R.J., *o.c.*, 60.

⁵³ BALCAEN, A., *o.c.*, 49.

1.3. Wetgevend kader inzake geweld tegen de politie

Elke werkgever is verplicht om te zorgen voor een veilige en gezonde werkomgeving. Ook politieoverheden dienen hun politiepersoneel te beschermen tegen geweld door derden. In deze paragraaf volgt een beknopt overzicht van de nationale reglementering ter zake. We gaan eerst dieper in op de belangrijkste algemene wetgevende bepalingen. Vervolgens stippen we enkele belangrijke richtlijnen op politieel niveau aan.

1.3.1. Algemene bepalingen inzake welzijn op het werk

Naar aanleiding van de kaderrichtlijn 89/391 van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 12 juni 1989⁵⁴, die specifieke krachtlijnen omvat inzake het bevorderen van de veiligheid en gezondheid van werknemers, kwam in België op 4 augustus 1996 de ‘Welzijnswet’⁵⁵ tot stand. Deze wet vervangt de ‘Veiligheidswet’ waarop het ‘Algemeen reglement voor de Arbeidsbescherming’, beter gekend als ARAB, gebaseerd is. De Welzijnswet heeft een breder toepassingsgebied: naast veiligheid en gezondheid wordt nu ook het welzijn van de werknemer in zijn totaliteit benaderd. In kader van de thematiek in deze masterproef is artikel 4 van belang om bij stil te staan. Hierin wordt beschreven dat de werkgever verplicht is om maatregelen te treffen met betrekking tot de psychosociale belasting veroorzaakt door het werk en dat werknemers beschermd dienen te worden tegen geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag op de werkvloer. Deze maatregelen hebben tot doel om risico’s en schade te voorkomen, te beperken en te bestrijden.⁵⁶ Het Koninklijk Besluit van 17 mei 2007 gaat hier verder op in en beschrijft de bijzondere bepalingen waar werkgevers aan moeten voldoen ter preventie van geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag, alsook het statuut en taken van de vertrouwenspersoon en de preventieadviseur. Dit K.B. houdt tevens een verplichting in voor werkgevers om een register bij te houden van aangemelde geweldsfeiten. Werkgevers dienen daarbij een risicoanalyse op te maken en op basis daarvan preventiemaatregelen te bepalen.⁵⁷

---

⁵⁴ Richtlijn nr. 89/391/EEG, 12 juni 1989 betreffende de tenuitvoerlegging van maatregelen ter bevordering van de verbetering van de veiligheid en de gezondheid van de werknemers op het werk, *Pb.L.* 29 juni 1989, afl. 183, 1-8.

⁵⁵ Voluit: Wet van 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk, *BS* 18 september 1996.

⁵⁶ Art 4 §1 Welzijnswet.

⁵⁷ Koninklijk Besluit van 17 mei 2007 betreffende de voorkoming van psychosociale belasting veroorzaakt door het werk, waaronder geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag op het werk, *BS* 6 juni 2007.

1.3.2. Richtlijnen op politieeel niveau

De ministeriële omzendbrief GPI 48 bespreekt het concept geweldsbeheersing en legt de normen vast inzake opleiding en training voor de leden van de politie. Daarnaast wordt aangegeven dat er statistische analyses gemaakt dienen te worden van gebeurtenissen die gepaard gaan met ernstige geweldsuitingen. De doelstelling daarbij is om zo nauwkeurig mogelijk het voorkomen van verschillende soorten geweld te kaderen, alsook de evolutie ervan. Aan de hand van de resultaten van deze analyses worden politietechnieken en tactieken bijgestuurd.⁵⁸

Daarnaast omschrijft artikel 17 van het Koninklijk Besluit van 3 juni 2007 inzake de bewapening van de politie dat *‘los van de gerechtelijke of administratieve onderzoeken de personeelsleden aan de functionele overheid waarvan ze afhangen onverwijld elk schietincident moeten melden alsook elke diefstal, elk verlies of elke beschadiging van de bewapening die hen werd toegekend’*.⁵⁹

De ministeriële omzendbrief GPI 62 bepaalt de praktische modaliteiten inzake het melden van deze schietincidenten. Deze verplichting steunt enerzijds op het gegeven dat men op die manier het stressteam van de federale politie kan inschakelen voor opvang van de betrokken politieambtenaar. Anderzijds kunnen deze registraties verwerkt worden in de opleidingen en actieplannen inzake de veiligheid van politieambtenaren en de preventie van arbeidsongevallen.⁶⁰

Een belangrijke opmerking die bij bovenvermelde richtlijnen gemaakt moet worden, is dat het steeds gaat om geweld waarbij (vuur)wapens gebruikt worden tegen of door de politieambtenaar. Er moet tevens steeds sprake zijn van werkonbekwaamheid ten gevolge van de feiten. Bedreigingen of geweld tegen de politie zonder arbeidsongeschiktheid worden niet opgenomen in de meldingen en analyses. Bij de bespreking van prevalentiecijfers in de Belgische context dient met dit gegeven rekening gehouden te worden.

1.4. Beleidsmatige inspanningen

De politiehervormingen zorgden voor een cultuurverandering naar meer ‘dienstverlening’ onder het mom van ‘community oriented policing’. Daarnaast ontstonden nieuwe managementstijlen met als gedachtegoed dat men moet investeren in medewerkers, niet enkel om het arbeidsproces zo efficiënt en effectief mogelijk te laten lopen, maar ook om de arbeidssatisfactie te optimaliseren.

---

⁵⁸ Ministeriële omzendbrief GPI 48 van 17 maart 2006 betreffende de opleiding en training in geweldsbeheersing voor de personeelsleden van het operationeel kader van de politiediensten, BS 14 april 2006.

⁵⁹ Art. 17 Koninklijk Besluit van 3 juni 2007 betreffende de bewapening van de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveau's, alsook de bewapening van de leden van de Diensten Enquêtes bij de Vaste Comités P en I en van het personeel van de Algemene Inspectie, BS 22 juni 2007.

⁶⁰ Ministeriële omzendbrief GPI 62 van 14 februari 2008 betreffende de bewapening van de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus, BS 29 februari 2008.

Aangezien politieambtenaren tot een beroepsgroep horen die een groot risico lopen om geconfronteerd te worden met ingrijpende gebeurtenissen – en deze een effect hebben op hun gedrag en functioneren – is er steeds meer aandacht voor het welzijn en de werkomstandigheden van de medewerkers binnen het politieapparaat.⁶¹

Naar aanleiding van deze inzichten en mede door de (Europese) richtlijnen inzake bescherming van werknemers, heeft de overheid een aantal wetgevende initiatieven genomen om aan te tonen dat ze geweld tegen politieambtenaren niet tolereert. De wet van 20 december 2006 en de wet van 8 maart 2010⁶² laten respectievelijk strengere straffen en verzwarende omstandigheden toe wanneer er geweld gebruikt wordt tegen bepaalde categorieën van personen. De invoering van deze wetten hebben als doel dat politieambtenaren zich enigszins wettelijk beschermd voelen. Daarnaast wordt beoogd om potentiële daders af te schrikken zodat ze van hun eventuele voornemen zouden afzien.⁶³ Het gaat dus om een repressieve maatregel waarvan een preventief effect verwacht wordt. Of deze verwachtingen ingelost kunnen worden, is moeilijk te duiden. Hiervoor ontbreekt het nodige cijfermateriaal inzake geweld tegen de politie van zowel voor de invoering van de wetten als erna, waardoor een vergelijking niet gemaakt kan worden.⁶⁴

Naast bovenvermelde inspanningen op wetgevend vlak, is het van belang om een multidimensionele aanpak na te streven met, naast een repressief beleid, ook oog te hebben voor preventie en nazorg op psychisch, materieel en juridisch vlak. Een geweldsprotocol kan een goede leidraad zijn om alle facetten met betrekking tot geweld tegen politieambtenaren te belichten.⁶⁵

In Nederland werden op basis van wetenschappelijke onderzoeken⁶⁶ op beleidsmatig vlak initiatieven genomen om geweld tegen de politie op integrale wijze aan te pakken. Dit resulteerde in 2005 in een nationale handreiking voor protocollen inzake geweld tegen de politie. Hierin werden een aantal minimumnormen vastgelegd waaraan de geweldsprotocollen van lokale politiekorpsen moeten voldoen om hun werknemers zo goed mogelijk te ondersteunen nadat zij slachtoffer werden van een geweldsincident.⁶⁷

---

⁶¹ DEENEN, A.A., *o.c.*, 3, 10.

⁶² Wet 20 december 2006 tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op het strenger bestraffen van geweld tegen bepaalde categorieën van personen, *BS* 12 februari 2007; Wet 8 maart 2010 met betrekking tot de verzwarende omstandigheid voor daders van bepaalde misdrijven tegen bepaalde personen bekleed met een openbare hoedanigheid, *BS* 30 maart 2010.

⁶³ VANDERHEIDEN, K., GOOSSENS, F. en TIMMER, J., 'Geweld tegen en door de politie: een kijk op het Belgische en Nederlandse strafrecht' in *Geweld en politie*, VYNCKIER, G., DE HAAN, W., ADANG, O. en GOOSSENS, F., (eds.), Antwerpen, Maklu, 2012, 85.

⁶⁴ *Ibid.*, 101.

⁶⁵ VAN LEIDEN, I. en FERDEWA, H., 'Niet zonder slag of stoot. Een impressie van de aard, omvang en afhandeling van geweld tegen politiemensen', *I.c.*, 60.

⁶⁶ Zie punt 1.2.1.3.

⁶⁷ MINISTERIE BZK, *Handreiking voor protocol geweld tegen de politie*, Den Haag, november 2005, 3. (rapport).

In België werkte de Federale Overheidsdienst Personeel en Organisatie recent een algemene handleiding uit inzake welzijn op het werk, waarbij een planmatige aanpak naar voor gebracht wordt om een beleid rond agressiebeheersing op het werk uit te stippelen.⁶⁸ Er werd daarentegen nog geen eenvormig nationaal beleid uitgestippeld om agressie en geweld specifiek gericht tegen politieambtenaren terug te dringen. Dit is nochtans geen overbodige luxe, aangezien men bij de politie veel vaker geconfronteerd wordt met gewelddadige situaties dan werknemers uit andere beroeps-categorieën.

Mede onder druk van de politievakbonden⁶⁹ en door diverse mediaberichtgevingen handelend over geweldsgebruik tegen de politie werden op 6 september 2012 onder leiding van de Minister van Binnenlandse Zaken Joëlle Milquet vier werkgroepen opgericht om zich te buigen over het geweld tegen de politie.⁷⁰ Er zou tevens een sensibiliseringscampagne opgezet worden om het brede publiek aan te zetten tot meer respect voor mensen die gezaghebbende functies uitoefenen.⁷¹

Op 26 september 2012 verscheen in een persbericht van de Ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie dat zij naar aanleiding van de eerste bevindingen van de opgerichte werkgroepen dertien concrete engagementen voorop zetten die eind 2012 zouden resulteren in een nationaal bindend protocolakkoord om het geweld tegen politiediensten prioritair te bestrijden. Daarbij wordt nagestreefd om de verschillende schakels in de strafrechtsketen beter op elkaar te laten aansluiten, zodat een uniform optreden, bescherming en vervolging mogelijk wordt.⁷²

Eén van deze engagementen werd ondertussen in de praktijk omgezet: in februari 2013 werd de ministeriële omzendbrief GPI 72 gepubliceerd. Hierin wordt bepaald dat politieambtenaren nu ook op rechtshulp kunnen rekenen wanneer zij slachtoffer worden van een valse klacht tegen hen of van bedreigingen, beledigingen en gewelddaden die geen aanleiding geven tot arbeidsongeschiktheid.⁷³

---

⁶⁸ FOD PERSONEEL EN ORGANISATIE, *Handleiding Welzijn op het werk. Stapsgewijs naar een beleid voor agressiebeheersing*, Brussel, december 2009, 96 p. (handleiding).

⁶⁹ Politievakbond VSOA werkte zelf reeds een globaal plan uit om geweld tegen politie aan te pakken, met de bedoeling om een bijdrage te leveren aan het opstellen van een algemeen, nationaal bindend protocol.

⁷⁰ De eerste werkgroep focust zich op preventie en opleiding, de tweede analyseert het fenomeen van geweld tegen de politie, de derde neemt de nazorg en begeleiding van politiemensen voor zijn rekening, de vierde werkgroep maakt een studie over de opvolging en snelheid van gerechtelijke procedures.

⁷¹ X., 'Vier werkgroepen pakken geweld tegen politie aan', *Politienieuws. Actuele informatie uit de politiepraktijk*, 2012, afl. 16, 5.

⁷² FOD JUSTITIE (26/09/2012) 'De minister van Binnenlandse Zaken en de minister van Justitie engageren zich, met concrete engagementen, in de strijd tegen geweld ten aanzien van de politie' [WWW]. <http://www.milquet.belgium.be/sites/default/files/Persbericht%20-%20strijd%20tegen%20geweld%20.pdf> [05/01/2013] (Persbericht).

⁷³ Ministeriële omzendbrief GPI 72 van 8 februari 2013 betreffende de rechtshulp aan personeelsleden van de politiediensten die slachtoffer zijn van gewelddaden of valse klachten, BS 8 maart 2013.

Bij het afsluiten van deze masterproef in april 2013 werd vooralsnog geen protocolakkoord aan het publiek voorgesteld. Tot op heden zijn er dus geen overkoepelende richtlijnen en is elke lokale politiezone op zichzelf aangewezen om een strategisch plan op te stellen om politieambtenaren te beschermen en op te vangen naar aanleiding van geweldsincidenten.

1.5. Voorzieningen bij de lokale politie inzake de opvang van politieambtenaren

De aanpak van het fenomeen van geweld tegen de politie wordt in de lokale politiezones op verschillende manieren gerealiseerd, aangezien er voorlopig nog geen eenvormige richtlijnen voorhanden zijn. De eerste opvang van de betrokken politieambtenaar na de confrontatie met een geweldsincident kan intern verzorgd worden door een diensthoofd, een vertrouwenspersoon, een lid van slachtofferbejegening, een gedecentraliseerd stressteam, een korpspsycholoog enzovoort. Dit gebeurt ambtshalve of op vraag van de politieambtenaar zelf. Bij ernstige crisissituaties kan het stressteam van de federale politie ingeschakeld worden, doch dit is afhankelijk van de gesloten protocolakkoorden tussen de desbetreffende lokale politiezone en de federale politie.

Indien de politieambtenaar achteraf blijvende psychologische problemen ondervindt, wordt hij meestal doorverwezen naar gespecialiseerde hulpverlening. In sommige politiezones treden de interne diensten of personen ook op bij gebeurtenissen die inwerken op het privéleven van het personeelslid.

De aanwezigheid van deze modaliteiten is echter afhankelijk van de middelen die de politiezone voorhanden heeft, alsook de aandacht die men besteedt aan het welzijn van het personeel.⁷⁴

Ook op juridisch vlak bestaat er geen eenvormig beleid inzake de stappen die ondernomen moeten worden om de schadevergoeding te regelen ten gevolge van een geweldsincident.

Normaliter bieden lokale politiezones rechtsbijstand wanneer een politieambtenaar het slachtoffer geworden is van geweld en daardoor voor (on)bepaalde duur arbeidsongeschikt werd. Voor ernstige feiten stelt een politiezone zich hoe dan ook burgerlijke partij. Voor minder zware incidenten valt de politieambtenaar als individu terug op de standaardprocedures inzake de aanmelding van benadeelde persoon of burgerlijke partijstelling zoals elk ander slachtoffer van een strafbaar feit.⁷⁵

---

⁷⁴ COMITE P. (01/02/2013) 'Onderzoek naar diverse vormen van geweld gepleegd tegen leden van de Brusselse politiediensten of door hen ondergaan en naar de impact daarvan op de werking van de politie' [WWW]. Comité P: http://www.comitep.be/AdditionalReports/2013-02-01_NL_geweld_tegen_Brusselse_politie.pdf [08/03/2013]

⁷⁵ *Ibid.*

1.6. Besluit

Uit de bovenstaande literatuurstudie blijkt dat het laatste woord rond het fenomeen van geweld tegen de politie nog niet gevallen is. Onderzoek hieromtrent op Belgische bodem staat nog in zijn kinderschoenen. Vooreerst dient er meer aandacht besteed te worden aan een uniforme registratie van geweldsincidenten. Dit maakt objectieve metingen mogelijk, waardoor evoluties en trends waargenomen kunnen worden. Enkel door het nastreven van een goede kennisopbouw over het fenomeen, kan men (pro)actief te werk gaan en een coherent beleid uitstippelen.

Het erkennen van de problematiek omtrent slachtofferschap bij politieambtenaren en het maken van een nationaal beleid dat oog heeft voor preventie, repressie en nazorg is van cruciaal belang. Politiewerk is immers een risicoberoep bij uitstek, waarbij de kans reëel is dat een politieambtenaar meer dan eens geconfronteerd wordt met een traumatische gebeurtenis. Dit kan een waaijer aan gevolgen met zich meebrengen, waar we in het volgende hoofdstuk uitgebreid op in gaan.

2. Gevolgen van slachtofferschap van lichamelijk geweld

2.1. Inleiding

Het werk van politieambtenaren kenmerkt zich door talloze interacties met burgers in de meest uiteenlopende situaties. Daarbij is de kans reëel dat er op een bepaald moment geen mogelijkheid is tot praten en dat het beoogde doel met gebruik van geweld moet afgedwongen worden. Vaak delen politieambtenaren dan zelf in de klappen. Studies tonen aan dat de kans dat politieagenten in een gewelds- of levensbedreigende situatie terecht komen aanzienlijk is tijdens conflictinterventies, achtervolgingen en spoedassistenties. Er wordt het vaakst geweld tegen hen gebruikt wanneer zij aanhoudingen verrichten.⁷⁶ Het omgaan met agressie en geweld in de relatie politie – publiek vormt zodoende in zekere zin een ‘normaal’ aspect van het politiewerk. In vergelijking met andere beroepen wordt politiewerk erkend als één van de meest stresserende jobs ter wereld, aangezien zij dagelijks risico lopen om slachtoffer van geweld te worden en frequent traumatische gebeurtenissen meemaken. Ondanks het feit dat het geweldsrisico een typisch kenmerk is van politiewerk, mag dit niet zonder meer aanvaard worden. De gevolgen van geweldsgebruik tegen politieambtenaren zijn velerlei en situeren zich op verschillende domeinen. Los van de impact op het fysische en psychische welzijn van de politieambtenaar, heeft het ook gevolgen op organisatorisch en maatschappelijk vlak.⁷⁷ In dit hoofdstuk wordt eerst een beschrijving gegeven van het begrip ‘traumatische gebeurtenis’. Vervolgens wordt een algemeen onderscheid gemaakt tussen letsel en schade ten gevolge van een geweldsincident. Daarna wordt er dieper ingegaan op de mogelijke reacties en gevolgen die een politieambtenaar kan ervaren wanneer hij slachtoffer wordt van geweld. Tenslotte wordt er stilgestaan bij de impact dat geweld tegen politieambtenaren heeft op de directe omgeving, organisatorisch niveau en maatschappelijk vlak.

2.2. Begripsomschrijving ‘traumatische gebeurtenis’

Vooraleer de gevolgen te bespreken die gepaard kunnen gaan met geweldsincidenten, wordt eerst stilgestaan bij wat in feite een traumatische gebeurtenis is. Het begrip ‘trauma’ betreft een Griekse term die letterlijk vertaald kan worden als ‘wonde’ en werd in eerste instantie enkel gebruikt om te verwijzen naar een lichamelijk letsel.

---

⁷⁶ UILDRIKS, N., o.c., 61-67.

⁷⁷ LEINO, T.M., SELIN, R., SUMMALA, H. en VIRTANEN, M., ‘Violence and psychological distress among police officers and security guards’, *Occupational Medicine*, 2011, 61, (400), 400-401.

Echter, in 1878 gebruikte de Duitse arts Eulenburg voor het eerst de uitdrukking ‘psychisch trauma’ als metafoor voor de reactie van verbijstering en angst op een schokkende gebeurtenis.⁷⁸

We kunnen spreken van een ‘traumatische gebeurtenis’ wanneer een persoon een voor hem of haar schokkende gebeurtenis direct heeft meegemaakt, daarvan getuige is geweest of erover gehoord heeft en daarop met een intens gevoel van machteloosheid en intense angst heeft gereageerd.⁷⁹ Een traumatische ervaring kan een acute ontwrichting in iemands leven teweegbrengen. Hoe heftiger de emoties zijn die hiermee gepaard gaan en hoe langer ze duren, hoe meer sprake er is van sterkere traumatisering.⁸⁰

Traumatische gebeurtenissen kunnen onderverdeeld worden in twee grote categorieën, namelijk ‘zeer gewelddadige gebeurtenissen’ en ‘zeer deprimerende of trieste gebeurtenissen’. Carlier (1994) maakte een overzicht van traumagevoelige beroepen, waarmee bedoeld wordt dat dit beroepsgroepen zijn die tijdens werksituaties structureel en regelmatig te maken krijgen met min of meer traumatische gebeurtenissen. Bij deze beroepen kan het krijgen van een psychotrauma naar aanleiding van een traumatische werkervaring, en de psychische gevolgen die hiermee gepaard gaan, beschouwd worden als een beroepsrisico. Voorbeelden zijn van dergelijke beroepen zijn politie, brandweer, ambulanciers, gevangenisbewakers, personeel van openbaar vervoer en beveiligingsagenten. In dit overzicht wordt de politie beschouwd als meest traumagevoelige groep met het grootste beroepsrisico, aangezien zowel gewelddadige als trieste gebeurtenissen structureel en regelmatig voorkomen binnen politiewerk.⁸¹

Politieambtenaren maken dikwijls ingrijpende gebeurtenissen mee in het uitvoeren van hun job. Zaken die ‘gewone’ mensen waarschijnlijk in hun hele leven niet ervaren, zoals het aantreffen van een lijk, het vaststellen van (zelf)moord, zware verkeersongevallen, aangevallen of beschoten worden... zijn vaak dagelijkse realiteit in het politiewerk. Echter, niet alle ingrijpende gebeurtenissen zijn traumatiserend voor de politieambtenaar, in die zin dat ze een reactie van verbijstering, pijn, ontwrichting, angst teweeg brengen. Vele zaken worden door politieambtenaren als inherent aan de job gezien. Geweldsincidenten kunnen dus niet allemaal als traumatisch gedefinieerd worden, dit is sterk afhankelijk van de beleving van de politieambtenaar in kwestie.⁸²

---

⁷⁸ CARLIER, I., LAMBERTS, R. en GERSONS B., *Ingrijpende gebeurtenissen in politiewerk. Een onderzoek naar de risicofactoren voor verwerkingsproblemen en het effect van een behandelingsprogramma bij politiemensen met een verwerkingsstoornis*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 9.

⁷⁹ VAN DER HART, O. en OP DEN VELDE, W., ‘Traumatische herinneringen’ in *Trauma, dissociatie en hypnose*, VAN DER HART, O., (ed.), Amsterdam/Lisse, Swets & Zeitlinger, 1991, 12.

⁸⁰ CARLIER, I., LAMBERTS, R. en GERSONS B., *o.c.*, 10.

⁸¹ *Ibid.*, 10-13.

⁸² *Ibid.*, 9.

2.3. Het onderscheid tussen letsel en schade

Algemeen kan er een onderscheid gemaakt worden tussen letsel en schade ten gevolge van een geweldsincident.

De lichamelijke letsels die politieambtenaren ten gevolge van fysiek geweld kunnen ondervinden zijn talrijk. Lichte verwondingen zijn onder meer blauwe plekken, schaafwonden, krabben en kneuzingen. Zwaardere verwondingen die de tussenkomst van een arts vereisen omvatten onder andere breuken, spierscheuren, verstuikingen, gapende wonden, steekwonden, hersentrauma's of schotwonden.⁸³

Schade kan onderverdeeld worden in materiële en immateriële schade. Met materiële schade wordt zaakschade aan persoonlijke goederen zoals een bril of horloge of aan korpsmateriaal zoals een dienstvoertuig of wapenuitrusting bedoeld. Ook schade die de politieorganisatie ondervindt door arbeidsongeschiktheid van de betrokken politieambtenaar en de eventuele proceskosten om schade te verhalen kunnen onder deze rubriek gecatalogeerd worden. Immateriële schade verwijst naar het ontstaan van psychische problemen of psychotrauma bij de politieambtenaar ten gevolge van de feiten. Deze hebben geen zichtbare weerslag, maar kunnen des te meer een niet te onderschatten impact uitoefenen op het welzijn van de politieambtenaar.⁸⁴

2.4. Impact van slachtofferschap op de politieambtenaar

2.4.1. Mogelijke gevolgen van een geweldsincident

Voor de politieambtenaar kan de impact ten gevolge van lichamelijk geweld groot zijn. Enerzijds kan het incident lichamelijke letsels of materiële schade veroorzaken, anderzijds mag men de mogelijke psychische gevolgen niet onderschatten. Deze kunnen zeer divers zijn en variëren van enkele uren, dagen, weken tot maanden of zelfs jaren indien er zich verwerkingsproblemen voordoen. Doorgaans manifesteren de symptomen zich vrijwel onmiddellijk na het incident, maar het is ook mogelijk dat ze pas na geruime tijd optreden.⁸⁵ Hieronder wordt ingegaan op een aantal mogelijke lichamelijke, emotionele, gedragsmatige en tenslotte positieve gevolgen dat een geweldsincident kan teweegbrengen bij politieambtenaren.

---

⁸³ VAN DER BURGHT, S., *l.c.*, 124.

⁸⁴ VAN LEIDEN, I. en FERDEWA, H., 'Niet zonder slag of stoot. Een impressie van de aard, omvang en afhandeling van geweld tegen politiemensen', *l.c.*, 62.

⁸⁵ CARLIER, I., LAMBERTS, R. en GERSONS B., *o.c.*, 13.

2.4.1.1. *Lichamelijke gevolgen*

Zoals reeds eerder vermeld werd, kan het meemaken van een geweldsincident lichamelijke letsels met zich meebrengen, gaande van een schram tot botbreuken of in het meest extreme geval de dood. Anderzijds kan de betrokken politieambtenaar door blootstelling aan diverse stressfactoren lichamelijke stressreacties ondervinden tijdens en na de feiten. Deze worden veroorzaakt doordat een stressrespons gepaard gaat met biologische veranderingen in verschillende neurologische endocriene systemen. Enkele voorbeelden hiervan zijn hartkloppingen, een verhoogde bloeddruk, misselijkheid en concentratieproblemen.⁸⁶ Een frequent voorkomend fenomeen dat politieambtenaren ervaren in stressvolle situaties, is de zogenaamde ‘tunnelervaring’. Dit is een toestand waarin bewustzijnsvernauwing en verenging van de aandacht optreedt door hoge fysiologische opwindings. Sommige zaken uit de bedreigde omgeving krijgen alle aandacht, terwijl andere zaken geheel aan de waarneming van de politieambtenaar ontsnappen.⁸⁷

2.4.1.2. *Emotionele gevolgen*

Dikwijls wordt tijdens het geweldsincident in eerste instantie overgeschakeld op automatische piloot als beschermingsreactie op een overweldigende situatie. Dit is voor een groot deel inherent aan het politiewerk, omdat men geleerd heeft om zich in penibele situaties beheerst op te stellen. Vaak dienen politieambtenaren hun eigen emoties onder controle te houden om op dat moment het professionele functioneren niet in het gedrang te brengen. Indien deze reactie zich blijft manifesteren, bestaat het risico dat men op termijn emotionele signalen niet meer herkent bij zichzelf.⁸⁸

Na de feiten kunnen er zich verschillende emotionele reacties manifesteren zoals verwardheid, verbijstering, verdriet, machteloosheid, emotionele doofheid, woede, neerslachtigheid of het verlies van controle over emoties.⁸⁹

De politieambtenaar kan het slachtoffer worden van een geweldsincident beschouwen als een persoonlijk falen, wat schuldgevoelens in de hand kan werken. Men kan ook gevoelens van schaamte ervaren omdat onder de indruk zijn van dergelijke feiten niet past binnen de politiecultuur waarin vaak gestipuleerd wordt dat crisissituaties ‘de koude kleren niet raken’. In de literatuur wordt in deze context verwezen naar het ‘John Wayne-syndroom’ – ‘you aren’t hurt until a bone is showing’.⁹⁰

---

⁸⁶ OLFF, M., LANGELAND, W. en GERSONS, B., ‘Effects of appraisal and coping on the neuroendocrine response to extreme stress’, *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 2005, 29, (457), 458.

⁸⁷ DE SOIR, E., VAN DEN STEENE, P. en DAUBECHIES, F., *Stress en trauma bij de politie*, Antwerpen, Maklu, 2007, 99-101.

⁸⁸ PATON, D. en VIOLANTI, J.M., *Traumatic stress in critical occupations: recognition, consequences and treatment*, Springfield, Thomas, 1996, 184.

⁸⁹ DANIELLO, R.J., *o.c.*, 41.

⁹⁰ DE SOIR, E., VAN DEN STEENE, P. en DAUBECHIES, F., *o.c.*, 22.

Na het meemaken van een ingrijpend geweldsincident is het mogelijk dat de politieambtenaar angstgevoelens ontwikkelt wanneer hij met soortgelijke interventies te maken krijgt. Het onderzoek van Leino et al. (2011) toont aan dat hoe vaker men blootgesteld wordt aan fysiek geweld, hoe meer onveiligheidsgevoelens en stressreacties men ervaart.⁹¹

2.4.1.3. *Gedragsmatige gevolgen*

Slachtofferschap van geweldsmisdrijven gaat vaak gepaard met een verhoogd alcohol- en medicatiegebruik. Het kan ook aanleiding geven tot een verminderde interesse in hobby's, dalende sociale contacten of zich terugtrekken uit betekenisvolle relaties. Andere vaak voorkomende fenomenen zijn een verhoogd risk-taking gedrag of net het vertonen van vermijdingsgedrag.⁹² Dit laatste kan zich tijdens het uitvoeren van politiewerk uiten in bijvoorbeeld het niet in bijstand gaan tijdens gevaarlijke interventies of het verlengen van de aanrijtijden.

2.4.1.4. *Positieve gevolgen*

Hoewel er in de literatuur weinig aandacht aan geschonken wordt, kunnen traumatische ervaringen ook een positieve impact hebben op slachtoffers. Bij politieambtenaren kan dit zich uiten in meer voorzichtigheid bij toekomstige interventies en een verhoogd professionalisme. Vaak zorgt het ook voor sterkere banden met collega's, persoonlijke ontwikkeling of bewuster gaan leven.⁹³

2.4.2. **Ontwikkeling van psychische problemen**

De verschillende soorten gevolgen van slachtofferschap naar aanleiding van een geweldsincident hangen vaak samen en kunnen elkaar onderling beïnvloeden. Zo kan een fysiek letsel leiden tot gevoelens van frustratie of neerslachtigheid resulteren in een verminderde interesse in hobby's.⁹⁴ Meestal ervaren politieambtenaren een combinatie van gevolgen die doorgaans na enkele weken vervagen. Deze symptomen wijzen erop dat de betrokken politieambtenaar de traumatische gebeurtenis aan het verwerken is en worden beschouwd als normale reacties op een abnormale situatie. De overgrote meerderheid van de agenten kunnen dit alleen dragen door terug te vallen op hun eigen gezonde copingstrategieën en met hulp van hun sociale omgeving.⁹⁵

---

⁹¹ LEINO, T.M., SELIN, R., SUMMALA, H. en VIRTANEN, M., *l.c.*, (400), 403-404.

⁹² RUBACK, B. en THOMPSON, M., *Social and psychological consequences of violent victimization*, Thousand Oaks, Sage, 2001, 93-98.

⁹³ PATON, D. en VIOLANTI, J.M., *o.c.*, 222.

⁹⁴ VYNCKIER, G., *De ervaring, beleving en coping van mid-adolescente slachtoffers van vermogens- en geweldsdelicten*, Den Haag, Boom Lemma, 2012, 48.

⁹⁵ DE SOIR, E., VAN DEN STEENE, P. en DAUBECHIES, F., *o.c.*, 103-105.

De verwerking kan echter problematisch worden wanneer er storingen optreden in het verwerkingsproces en de symptomen zich blijven manifesteren met een langere of blijvende impact op het normale functioneren van de politieambtenaar tot gevolg. Dit kan aanleiding geven tot de ontwikkeling van diverse psychische of psychosomatische stoornissen.⁹⁶ Enkele voorbeelden hiervan zijn posttraumatische stress stoornis, depressie, burnout of suïcide, die hieronder kort besproken worden.

2.4.2.1. *Posttraumatische stress stoornis*

In de literatuur wordt systematisch verwezen naar het voorkomen van de psychische aandoening ‘posttraumatische stress stoornis’ (PTSS) bij politieambtenaren ten gevolge van geweldsincidenten en traumatische gebeurtenissen. (De Soir et al, 2009; Steffgen, 2008; Carlier et al, 1994; Leino et al, 2001)

PTSS wordt in de DSM-IV-TR⁹⁷ gecategoriseerd onder de angststoornissen en kan optreden nadat iemand getuige was of geconfronteerd werd met één of meer gebeurtenissen die een ernstige verwonding met zich meebracht of die een bedreiging vormde voor de fysieke integriteit van zichzelf of van anderen. Op deze gebeurtenis(sen) wordt gereageerd met intense angst, afschuw of hulpeloosheid en een voortdurende herbeleving van het trauma.⁹⁸

PTSS kenmerkt zich door het optreden van symptomen uit drie hoofdclusters, zijnde herbelevingsreacties, vermijding en verhoogde prikkelbaarheid. Bij herbelevingsreacties beleeft het slachtoffer de traumatische gebeurtenis telkens opnieuw via flash backs of nachtmerries. Men kan tevens de verwachting hebben om opnieuw met een soortgelijke gebeurtenis geconfronteerd te worden. Dit gaat vaak gepaard met angst, benauwdheid, hartkloppingen. Bij vermijding tracht het slachtoffer om herinneringen of stimuli gerelateerd aan het voorval uit de weg te gaan, waarbij gevoelens van vervreemding en verminderde interesse voor de omgeving kunnen optreden. Met verhoogde prikkelbaarheid wordt bedoeld dat het slachtoffer zich in een toestand van hyperactivatie bevindt, alsof het gevaar weer elk moment kan toeslaan. Hierdoor is betrokkene gespannen en prikkelbaar, waardoor er slaap- en concentratieproblemen kunnen ontstaan.⁹⁹

---

⁹⁶ CARLIER, I., LAMBERTS, R. en GERSONS B., *o.c.*, 15.

⁹⁷ DSM ofwel ‘Diagnostic and Statistic Manual of Mental Disorders’, een handboek voor de diagnose van psychische aandoeningen dat in de meeste landen als standaard naslagwerk gehanteerd wordt in de psychiatrische diagnostiek.

⁹⁸ FIRST, M. (ed.), *Beknopte handleiding bij de diagnostische criteria van de DSM IV-TR*, Amsterdam, Harcourt, 2001, 266.

⁹⁹ CARLIER, I., LAMBERTS, R. en GERSONS B., *o.c.*, 13-14.

Om effectief van PTSS te kunnen spreken, moeten bovenstaande symptomen zich gedurende minimum één maand manifesteren. Bovendien moeten de symptomen in significante mate het dagelijkse leven van de getroffene overheersen en er een nefaste invloed op hebben.¹⁰⁰

Het is tevens mogelijk dat een aantal van bovenstaande symptomen gerapporteerd worden zonder geheel te voldoen aan de criteria voor de diagnose van PTSS. Bij deze groep mensen wordt gesproken van ‘partiële PTSS’. Uit een longitudinaal onderzoek naar PTSS bij Nederlandse politieambtenaren (Carlier, 1994) blijkt dat bij 7% de diagnose van PTSS gesteld werd. Daarnaast ondervonden 32% van de onderzochte politieambtenaren symptomen van PTSS zonder effectief PTSS te hebben. Ondanks het feit dat zij geen ‘stoornis’ ontwikkelen, is dit een belangrijke doelgroep om verder op te volgen. De ervaren symptomen kunnen in belangrijke mate het functioneren van de politieambtenaren beïnvloeden op werkvlak en in zijn sociale omgeving. Bovendien kunnen deze nefast zijn voor het psychische welbevinden en de lichamelijke gezondheid.¹⁰¹

De risicofactoren die aan de basis liggen van het al dan niet ontwikkelen van PTSS zijn moeilijk vast te stellen. Bepaalde persoonlijkheidskenmerken zoals introversie, een laag zelfbeeld of een voorgeschiedenis van psychische problemen zouden een rol kunnen spelen.¹⁰² Ook de (subjectieve) ernst van de gebeurtenis, ontevredenheid over de bedrijfsopvang, vermijdingssymptomen en het eigen oordeel van een slechte verwerking blijken sterke voorspellers zijn.¹⁰³ Daarnaast kan een gebrek aan emotionele of instrumentele steun en zwakke sociale banden aanleiding geven tot het ontwikkelen van PTSS.¹⁰⁴

2.4.2.2. *Burnout en depressie*

Een cumulatie van verschillende gebeurtenissen zoals de confrontatie met geweldsincidenten, organisatorische stressoren of problemen in de privésfeer kunnen ertoe leiden dat de spreekwoordelijke ‘stressemmer’ van een politieambtenaar behoorlijk vol raakt. Dit kan leiden tot een burnout of depressie.¹⁰⁵

Freudenberger (1991) beschrijft ‘burnout’ als een proces dat leidt tot disfunctioneren, waarbij het gevoel ontstaat geestelijk uitgeput te raken en waarbij tenslotte de werknemer het gevoel heeft leeg te zijn en geen energie meer te hebben. Burnout is steeds werkgerelateerd en treft vaak personen die erg toegewijd, plichtsgetrouw en idealistisch ingesteld zijn.

---

¹⁰⁰ DE SOIR, E., *o.c.*, 40.

¹⁰¹ CARLIER, I., LAMBERTS, R. en GERSONS B., *o.c.*, 172.

¹⁰² DE SOIR, E., VAN DEN STEENE, P. en DAUBECHIES, F., *o.c.*, 93.

¹⁰³ CARLIER, I., LAMBERTS, R. en GERSONS B., *o.c.*, 173.

¹⁰⁴ LEINO, T.M., SELIN, R., SUMMALA, H. en VIRTANEN, M., *l.c.*, 401.

¹⁰⁵ DE SOIR, E., VAN DEN STEENE, P. en DAUBECHIES, F., *o.c.*, 56.

Symptomen zijn onder andere lichamelijke en/of geestelijke vermoeidheid, apathie, hoofdpijn, verhoogde prikkelbaarheid, cynisme, moeite om te ontspannen en slaapproblemen. Deze symptomen vertonen vaak overlappings met een depressie zodat het soms moeilijk is om een juiste diagnose te stellen. Depressie is echter niet uniek toe te schrijven aan werkgerelateerde spanningen en kan ook ontstaan door problemen op andere levensdomeinen. Depressie wordt erkend als ziekte en is opgenomen in DSM-IV-TR als stemmingsstoornis. Burnout wordt niet geclassificeerd als ziekte; het gaat eerder om een reeks klachten bij gezonde mensen die voordien goed functioneerden.¹⁰⁶

2.4.2.3. *Suicide*

Uit Amerikaans onderzoek blijkt dat het aantal politieambtenaren dat zelfmoord pleegt beduidend hoger ligt dan de gemiddelde bevolking. Als reden hiervoor wordt aangehaald dat zij tijdens hun beroepsactiviteiten veel vaker blootgesteld worden aan stress, geweld, gevaar, dood en wapens. Daarnaast wordt ook de opmerking gemaakt dat politiewerk een overwegend mannenberoep is: mannen scoren hoe dan ook hoger op vlak van suïcide in de algemene populatie. Tenslotte speelt ook het feit dat politieambtenaren over een eigen dienstwapen beschikken, wat de haalbaarheidskans van een suïcidaad sterk doet toenemen.¹⁰⁷

Een exploratief onderzoek van het Comité P naar suïcide (voor de periodes 1990-1998 en 1998-2000) bij Belgische politieambtenaren bevestigt dat ook in ons land de suïcideratio bij politieambtenaren significant hoger ligt dan gemiddeld bij de Belgische bevolking. Dat politieambtenaren suïcide plegen of een poging daartoe ondernemen, is in geen geval enkel te wijten aan geweldsincidenten die zij meemaken. Suïcide kent niet één oorzaak, maar is een samenloop van een geheel van factoren, zoals relationele of financiële problemen, psychologische problemen, organisatorische stressoren... . Het beleven van een of meerdere geweldsincidenten en daar sterke gevolgen van ondervinden, kan er wel toe bijdragen dat men suïcidegedachten vormt of effectief overgaat tot het plegen ervan.¹⁰⁸

---

¹⁰⁶ HOOGDUIN, C., SCHAUFELI, W., SCHAAP, C. en BAKKER, A., (eds.), *Behandelingsstrategieën bij burnout*, Houten/Diegem, Bohn Stafleu Van Loghum, 2001, 13-19.

¹⁰⁷ PATON, D. en VIOLANTI, J.M., *o.c.*, 99-101.

¹⁰⁸ COMITE P. (01/02/2013) 'Onderzoek naar diverse vormen van geweld gepleegd tegen leden van de Brusselse politiediensten of door hen ondergaan en naar de impact daarvan op de werking van de politie' [WWW]. Comité P: http://www.comitep.be/AdditionalReports/2013-02-01_NL_geweld_tegen_Brusselse_politie.pdf [08/03/2013]

2.5. Gevolgen voor de naaste omgeving van de politieambtenaar

Een geweldsincident heeft niet enkel invloed op de politieambtenaar zelf, de impact ervan kan zich ook uitbreiden naar de omgeving van het slachtoffer. Paton & Violanti (1996) benoemen dit als het zogenaamde ‘ripple-effect’, dat verwijst naar een druppel dat kringen op een wateroppervlak maakt.¹⁰⁹

Politieambtenaren werken voornamelijk in politieparen en hebben onderling vaak sterke banden. Politieambtenaren die getuige zijn dat hun directe collega slachtoffer werd van fysiek geweld of horen dat een collega gewond werd, kunnen hiervan sterk onder de indruk zijn. Enerzijds kan dit verbroederend werken doordat bestaande banden verstevigd worden, anderzijds kunnen de feiten ertoe bijdragen dat de collega’s hun eigen ‘onkwetsbaarheid’ in het gedrang zien komen. Het loutere bewustzijn om zelf slachtoffer te kunnen worden van lichamelijk geweld kan ook bij hen stressreacties teweeg brengen of onveiligheidsgevoelens opwekken.¹¹⁰ Praktisch gezien kan de (langdurige) afwezigheid van een gewonde collega ervoor zorgen dat er een verhoging van de werklast ontstaat bij de overige teamleden.

De gevolgen die de politieambtenaar ervaart door het geweldsincident kunnen ook een impact hebben op diens gezinsleven: enerzijds kunnen de stressreacties van de politieambtenaar tot spanningen leiden binnen de relatie, partners weten immers niet altijd hoe om te gaan met iemand die een crisissituatie meemaakte.¹¹¹ Anderzijds kunnen de leden van een gezin verhoogde stress ervaren omwille van zorgen over stressfactoren die de politieambtenaar raakt. De gevolgen van een geweldsincident kunnen ook veranderingen in het uitgavenpatroon met zich meebrengen wegens bijvoorbeeld langdurige ziekte of kosten voor psychologische hulp. Er kan tevens een verarming van het sociale (gezins)leven optreden wanneer de politieambtenaar zich neerslachtig voelt en zich terugtrekt uit zijn vriendenkring.¹¹²

2.6. Gevolgen op organisatorisch vlak

Op het niveau van de politieorganisatie zelf kunnen de gevolgen zich vertalen in hoge kosten die gepaard gaan met een dalende productiviteit en loyaliteit van de betrokken politieambtenaar, door bijvoorbeeld een hoger absentisme.

---

¹⁰⁹ PATON, D. en VIOLANTI, J.M., *o.c.*, 211.

¹¹⁰ LEINO, T.M., SELIN, R., SUMMALA, H. en VIRTANEN, M., *l.c.*, (400), 405.

¹¹¹ DE SOIR, E., *o.c.*, 122-123.

¹¹² VYNCKIER, G., *o.c.*, 45.

Verwerkingsproblemen van de politieambtenaar kunnen tevens leiden tot een verminderde inzet en toewijding aan het politiewerk, ontevredenheid over het werk of zelfs het zoeken naar een andere job of een ander korps.¹¹³

Een minder gekend begrip in deze context is het zogenaamde ‘presenteïsme’: dit betekent dat de betrokken politieambtenaar wel lichamelijk aanwezig is op de werkvloer, maar ondermaatse prestaties levert.¹¹⁴ De kosten ten gevolge van een reductie in productiviteit kunnen aanzienlijk zijn, maar het inschatten van de exacte omvang hiervan is niet eenvoudig. Afgezien van het directe economische en materiële nadeel is het moeilijk om een berekening te maken van de langetermijngevolgen en indirecte effecten op de organisatie die veroorzaakt worden door psychologische en gezondheidsgerelateerde problemen van de politieambtenaar.¹¹⁵

2.7. Maatschappelijke gevolgen

Op maatschappelijk vlak kan slachtofferschap van politieambtenaren de publieke moraal aantasten en onveiligheidsgevoelens bij de burger teweeg brengen. Het kan het geloof van het publiek in de politie als organisatie in het gedrang brengen en zelfs gezagsondermijnend werken.¹¹⁶

Regelmatig ziekteverzuim, langdurige afwezigheid of het nemen van ontslag door de politieambtenaar kunnen ook het sociale systeem belasten door bijvoorbeeld hoge ziektekosten, uitkeringen...¹¹⁷

Verwerkingsproblemen die de politieambtenaar ervaart kunnen tenslotte uitmonden in een slechtere dienstverlening naar de burger toe tijdens interventies. Men wordt bijvoorbeeld wantrouwiger, cynisch of apathisch naar andermans problemen of gaat sneller defensief reageren uit angst voor escalatie van de situatie.¹¹⁸

---

¹¹³ STEFFGEN, G., ‘Physical violence at the workplace: consequences on health and measures of prevention’, *Revue Européenne de Psychologie Appliquée*, 2008, 58, (285), 289.

¹¹⁴ DE SOIR, E., VAN DEN STEENE, P. en DAUBECHIES, F., *o.c.*, 27.

¹¹⁵ STEFFGEN, G., *l.c.*, (285) 289-290.

¹¹⁶ MIDDELHOVEN, L.K. en DRIESSEN, F.M.H.M., *o.c.*, 16.

¹¹⁷ STEFFGEN, G., *l.c.*, 290.

¹¹⁸ COMITE P. (01/02/2013) ‘Onderzoek naar diverse vormen van geweld gepleegd tegen leden van de Brusselse politiediensten of door hen ondergaan en naar de impact daarvan op de werking van de politie’ [WWW]. Comité P: http://www.comitep.be/AdditionalReports/2013-02-01_NL_geweld_tegen_Brusselse_politie.pdf [08/03/2013]

2.8. Besluit

Politieambtenaren kunnen naar aanleiding van slachtofferschap door een geweldsincident talrijke gevolgen ervaren. Echter, niet iedereen ondervindt dezelfde impact na de confrontatie met een gewelddadig gebeuren. Sommige politieagenten kunnen een incident als iets heel ernstigs beschouwen en dagen, weken of maanden een nasleep van de feiten ondervinden, terwijl een ander hier veel minder belang aan hecht en hooguit zijn schouders ophaalt. Deze verschillen in verwerkingsprocessen houdt in dat er een aantal mediërende variabelen of risicofactoren zijn die hier invloed op uitoefenen, zoals de betekenis die men aan de feiten geeft, de persoonlijkheid van de politieambtenaar, de copingstrategieën die hij inzet, de steun uit de omgeving enzovoort.¹¹⁹ Deze factoren worden in het volgende hoofdstuk verder toegelicht.

Bovendien blijkt dat de gevolgen van een geweldsincident niet enkel impact hebben op de individuele politieambtenaar, maar dat ook de omgeving, organisatie en maatschappij hierdoor beïnvloed kunnen worden. Dit toont aan dat het van cruciaal belang is dat beleidsmakers en korpsleiding oog hebben voor de traumatische gebeurtenissen die hun werknemers ervaren, in het bijzonder wanneer ze te maken hebben met geweldpleging door burgers.

---

¹¹⁹ BERG, A., HEM, E., LAU, B., HASETH, K. en EKEBERG, O., 'Stress in the Norwegian police service', *Occupational Medecine*, 2005, 55, 113.

3. Omgaan met slachtofferschap van lichamelijk geweld

3.1. Inleiding

In het praktische luik van deze masterproef wordt ondermeer onderzocht welke copingstrategieën politieambtenaren hanteren naar aanleiding van slachtofferschap door fysieke gewelddaden. Dit hoofdstuk met theoretische achtergronden biedt een leidraad om tijdens de interviews te kunnen achterhalen op welke wijze de respondenten omgaan met een geweldsincident. Eerst wordt er stilgestaan bij de definiëring van het begrip ‘coping’. Daarna wordt aan de hand van het conceptuele kader van Moos & Schaefer besproken welke factoren er van invloed zijn voor het copingproces. Dit kader wordt vervolgens toegepast op de politiepraktijk, zodat duidelijk wordt waarom politieambtenaren een geweldsincident op verschillende manieren kunnen verwerken.

3.2. Definiëring van het concept ‘coping’

Na de confrontatie met een ingrijpende gebeurtenis zoals een geweldsincident kan de betrokken politieambtenaar op verschillende manieren reageren en al dan niet handelingen stellen met het oog op de verwerking ervan. In de literatuur wordt daarbij verwezen naar ‘copingstijlen’. ‘Coping’ kan beschreven worden in termen van strategieën, tactieken, cognities, gedragingen en houdt zowel interne belevingen als zichtbare externe reacties in. De term ‘coping’ is echter een diffuus containerbegrip dat verdere specificatie vereist.¹²⁰

Er bestaan tal van definities van coping en copingstijlen. In de literatuur rond stress en coping wordt systematisch verwezen naar het werk van Lazarus en Folkman (1984). Zij definiëren het begrip als volgt:

“Coping refers to cognitive and behavioral efforts to master, reduce or tolerate the internal and/or external demands that are created by stressful transaction.”¹²¹

In de definitie verwijst men naar een ‘stressful transaction’, wat in deze context vertaald kan worden naar het lichamelijke geweld dat naar de politieambtenaar gericht is.

---

¹²⁰ SCHWARZER, R. en SCHWARZER, C., (1996) ‘A critical survey of coping instruments’ [WWW]. Freie Universität Berlin: <http://userpage.fu-berlin.de/~gesund/publicat/copchap6.htm> [03/01/2013]

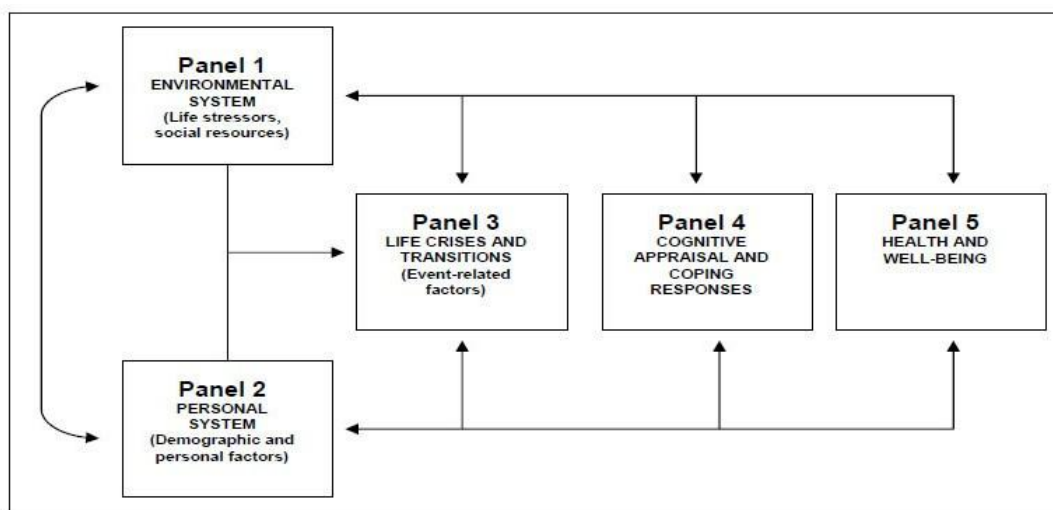
¹²¹ FOLKMAN, S., ‘Personal control and stress and coping processes: Theoretical analysis’, *Journal of Personality and Social Psychology*, 1984, 6, (839), 843.

De mate waarin men zich slachtoffer voelt van dit gebeuren, is volgens Lazarus en Folkman (1984) afhankelijk van de cognitieve interpretatie en evaluatie ervan. Dit gegeven wordt aangeduid met de term ‘appraisal’, waarbij men een onderscheid kan maken tussen ‘primary appraisal’ en ‘secondary appraisal’. ‘Primary appraisal’ betekent dat men de feiten als positief, neutraal of negatief kan beschouwen. In het laatste geval ervaart men het geweldsincident als bedreigend voor de fysieke of psychische integriteit en zal dit stressreacties veroorzaken. Vervolgens vindt een ‘secondary appraisal’ plaats, waarbij men evalueert tot welke alternatieven en copingstrategieën men toegang heeft om met de situatie om te gaan.¹²²

3.3. De verschillende dimensies van het copingproces

3.3.1. Het conceptuele kader van Moos & Schaefer

Het proces van coping beperkt zich niet enkel tot de bewuste evaluatie van de situatie en beslissing welke copingstijl men zal hanteren. Het is een integraal gebeuren van de interactie tussen psychologische, biologische en omgevingsfactoren. Moos & Schaefer (1993) creëerden op basis van de metatheoretische copingprincipes van Lazarus en Folkman (1984) een conceptueel kader van het copingproces dat verschillende dimensies met elkaar verbindt.

Figuur 1: ‘A general conceptual framework of the stress and coping process’ (Moos & Schaefer, 1993) uit HOLAHAN, C., MOOS, R. en SCHAEFER, J., ‘Coping, Stress Resistance and Growth: Conceptualizing Adaptive Functioning’ in *The Handbook of Coping. Theory, Research, Applications*, ZEIDNER, M. en ENDLER (eds.), New York, Wiley, 1996, 27.

¹²² HANSON FRIEZE, I. en BOOKWALA, J., ‘Coping with unusual stressors: criminal victimization’ in *The Handbook of Coping. Theory, Research, Applications*, ZEIDNER, M. en ENDLER, N., (eds.), New York, Wiley, 1996, 308.

In deze figuur wordt weergegeven hoe het proces van coping beïnvloed wordt door 5 panels.

Panel 1 ('environmental system') is samengesteld uit enerzijds 'life stressors' zoals werkgerelateerde stress en anderzijds uit 'social resources', waaronder de steun en het advies van familie en vrienden begrepen wordt. Panel 2 ('personal system') houdt iemands socio-demografische karakteristieken en specifieke persoonlijkheidskenmerken in. Panel 3 ('life crises and transitions') betreffen de significante veranderingen in iemands leven, zoals een scheiding, de geboorte van een kind, carrière maken of werkloosheid. Panel 4 ('cognitive appraisal and coping responses') omvat iemands cognitieve mogelijkheden en gamma aan copingstrategieën. Panel 5 ('health and welbeing') verwijst naar de fysieke gezondheidstoestand en het mentale welbevinden.¹²³

Zoals de pijlen in het schema aangeven, is er een voortdurende wisselwerking tussen de verschillende componenten. Omgevings- en persoonlijkheidskenmerken worden daarbij als meest stabiel beschouwd. De copingstijlen die een persoon hanteert kunnen bijgevolg evolueren doorheen de tijd en variëren naargelang de situatie waarin men zich bevindt.¹²⁴ We kunnen hieruit afleiden dat er een eindeloze opsomming gemaakt kan worden van mogelijke copingstrategieën. Ze kunnen onderverdeeld worden op basis van doel, betekenis, functionele waarde enzovoort.¹²⁵

3.3.2. Beïnvloedende factoren op de copingprocessen van politieambtenaren

Aan de hand van de toepassing van het conceptuele kader van Moos & Schaefer trachten we duidelijk te maken waarom de reactie op een gewelddadig incident sterk kan verschillen van persoon tot persoon en waarom dezelfde persoon anders kan reageren op een soortgelijke gebeurtenis. Het feit dat er verschillende domeinen onderscheiden worden, kan ook nuttig zijn om inzicht te verwerven in de mogelijke acties die ondernomen kunnen worden om beter om te gaan met slachtofferschap van lichamelijk geweld.

3.3.2.1. Politie stressoren

Werkgerelateerde stress kan een sterke invloed hebben op de manier waarop een politieambtenaar omgaat met een geweldsincident. Algemeen kan er binnen het politiewerk een onderscheid gemaakt worden tussen organisatorische stress en operationele stress.

---

¹²³ HOLAHAN, C., MOOS, R. en SCHAEFER, J., 'Coping, Stress Resistance and Growth: Conceptualizing Adaptive Functioning' in *The Handbook of Coping. Theory, Research, Applications*, ZEIDNER, M. en ENDLER, N., (eds.), New York, Wiley, 1996, 24-43.

¹²⁴ LOUW, G.J. en VIVIERS, A., (2010) 'An evaluation of a psychological stress and coping model in the police work context' in *Journal of Industrial Psychology* [WWW]. Scielo South Africa: http://www.scielo.org.za/scielo.php?pid=S2071-07632010000100001&script=sci_arttext [04/01/2013]

¹²⁵ SCHWARZER, R en SCHWARZER, C. (1996) 'A critical survey of coping instruments' [WWW]. Freie Universität Berlin: <http://userpage.fu-berlin.de/~gesund/publicat/copchap6.htm> [03/01/2013]

Organisatorische kenmerken zoals een hoge werklast, weinig steun van oversten, onvoldoende inspraak, administratieve ballast, opgeroepen worden tijdens rustdagen, overwerk... worden in grote mate ervaren als stresserend door politieambtenaren, soms zelfs meer dan het gevaar op straat waar men aan blootgesteld wordt.¹²⁶

Voorbeelden van operationele stressoren betreffen omgaan met personen die onder invloed zijn, geconfronteerd worden met (zelf)moord, verbale agressie, fysiek geweld, kinderen als slachtoffer van misdrijven, ernstige verkeersongevallen, ... Langdurige stress op deze vlakken kan leiden tot burnout, depressie, hartkwalen en dergelijke meer.¹²⁷

Tenslotte kunnen ook de kenmerken van het geweldsincident zelf als beïnvloedende factor voor de verwerking ervan beschouwd worden: de ernst van de gebeurtenis, de aanwezigheid van wapens, de mate van verwondingen... worden geassocieerd met verschillende stressniveaus. Levensbedreigende situaties en zware verwondingen verhogen het risico op stressgerelateerde psychische symptomen en het ontwikkelen van PTSS.¹²⁸

3.3.2.2. *Sociale omgeving*

De mate waarin men sociale steun krijgt en de reactie van de werkomgeving zijn belangrijke mediators tussen de blootstelling aan een geweldsincident, de intensiteit van latere ervaren stress symptomen en de gehanteerde copingstijlen.¹²⁹

Sociale steun situeert zich op drie vlakken, namelijk familie, vrienden en significante anderen. Onder deze laatste groep worden hiërarchische meerderen, collega's of andere personen met wie men op regelmatige basis contact mee heeft verstaan.¹³⁰ Politieambtenaren die na het beleven van een ingrijpend geweldsincident kunnen rekenen op een goed sociaal netwerk, ervaren doorgaans minder sterke stressreacties en maken betere keuzes in hoe ze omgaan met de gevolgen.¹³¹

Negatieve reacties uit de omgeving kunnen daarentegen leiden tot secundaire victimisatie en moeilijkheden met de verwerking van de feiten. Het niet bespreken van traumatische ervaringen wordt gerelateerd aan groter psychologisch leed.¹³² Wanneer er op organisatorisch vlak geen omvattend kader is voor de opvang van politieambtenaren na een gewelddadig incident, de ernst van de feiten niet juist ingeschat wordt, of waar in de heersende cultuur de nadruk gelegd wordt op sterkte en onkwetsbaarheid waarbij het tonen van emoties als zwakte gezien wordt, kan de betrokken

---

¹²⁶ COLLINS, P.A. en GIBBS, A.C.C., 'Stress in police officers: a study of the origins, prevalence and severity of stress-related symptoms within a county police force', *Occupational Medicine*, 2003, 53, (256), 256-264.

¹²⁷ LOUW, G.J. en VIVIERS, A., *l.c.*

¹²⁸ RUBACK, B. en THOMPSON, M., *o.c.*, 65.

¹²⁹ PATON, D. en VIOLANTI, J.M., *o.c.*, 38.

¹³⁰ LOUW, G.J. en VIVIERS, A., *l.c.*

¹³¹ RUBACK, B. en THOMPSON, M., *o.c.*, 73.

¹³² *Ibid.*, 116.

politieambtenaar overgaan tot het hanteren van ontwijkingsgerichte copingstrategieën, wat op langere termijn kan leiden tot verwerkingsproblemen.¹³³

De steun waar de politieambtenaar nood aan kan hebben uit zijn sociale omgeving, manifesteert zich op drie vlakken: men kan informatiele steun behoeven zoals het regelen van een advocaat, hulp bij burgerlijke partijstelling of doorverwijzing naar gespecialiseerde hulp. Voorts kan men materiële steun vragen, zoals de vergoeding van medische kosten of kapotte kledij. Tenslotte kan men emotionele steun verlangen, zoals de kans om emoties in intieme en vertrouwelijke kring te uiten of een samenhangsgevoel ervaren van de directe collega's. Emotionele steun wordt veruit als de belangrijkste vorm van steun beschouwd: praten over de gebeurtenissen is een centraal aspect van verwerking.¹³⁴

3.3.2.3. Copingstrategieën

Er zijn tal van diverse copingstrategieën die gehanteerd kunnen worden nadat men slachtoffer werd van een geweldsincident. Om een globaal overzicht te maken, wordt verwezen naar de classificatie die Folkman en Lazarus (1984) hanteren. Zij maken een onderscheid tussen 'problem focused' en 'emotional focused' coping. Higgins en Endler (1995) voegen hieraan nog een derde categorie toe, de zogenaamde 'avoidance-focused' coping.

3.3.2.3.1. Probleemgerichte copingstijlen

'Problem focused' of probleemgerichte copingstijlen zijn gericht op actie, waarbij men aan de hand van concrete handelingen of gedragingen tracht om het probleem rechtstreeks aan te pakken en weer controle te krijgen over de situatie.¹³⁵ Politieambtenaren kunnen na de feiten hun gedrag aanpassen om te vermijden dat ze in de toekomst opnieuw slachtoffer worden in gevaarsituaties, zoals alerter zijn voor verdachte personen, inoefenen van gevechtstechnieken enzovoort. Daarnaast kan men actief op zoek gaan naar hulp en steun, zoals bijvoorbeeld ventileren bij collega's na het incident of het consulteren van een professionele hulpverlener. Men kan ook stoom afblazen door frustraties af te reageren in een sport of andere hobby.¹³⁶

3.3.2.3.2. Emotioneel gerichte copingstijlen

Emotioneel gerichte copingstijlen houden eerder een cognitieve component in: het zijn interne processen waarbij het individu het psychologisch leed tracht te verminderen en probeert om de emoties die gelinkt zijn aan de situatie onder controle te krijgen.

---

¹³³ PATON, D. en VIOLANTI, J.M., *o.c.*, 41.

¹³⁴ DEENEN, A.A., *l.c.*, 6.

¹³⁵ OLFF, M., LANGELAND, W. en GERSONS, B., *l.c.*, 459.

¹³⁶ HANSON FRIEZE, I. en BOOKWALA, J., *l.c.*, 311-312.

Deze veranderen de situatie op zich niet, maar helpen om er betekenis aan te verlenen. Deze processen zijn niet passief, het vraagt om mentale herstructureringen die inspanning vergen.¹³⁷

Men kan het geweldsincident herdefiniëren door een vergelijking te maken met situaties waarin andere collega's verzeild raakten en concluderen dat de feiten waarvan men zelf slachtoffer werd minder ernstig zijn. Men kan ook de feiten minimaliseren door er een positieve betekenis aan te geven: door de feiten is men professioneler gaan handelen of mentaal sterker geworden. Anderzijds kan de politieambtenaar in een poging om de oorzaken van het geweldsincident te vinden, de schuld bij zichzelf leggen en concluderen dat indien hij de zaken anders had aangepakt, het incident vermeden had kunnen worden.¹³⁸

3.3.2.3.3. Ontwijkende copingstijlen

'Avoidance focused coping' of ontwijkende copingstijlen houden in dat men de situatie vermijdt, negeert of ontkent. In tegenstelling tot de andere categorieën, wordt hier geen actieve inspanning geleverd om de situatie te manipuleren of zich eraan aan te passen.¹³⁹ Een voorbeeld hiervan is het (overmatige) gebruik van alcohol, sigaretten of andere drugs om de spanning te verminderen die veroorzaakt werd door het geweldsincident.¹⁴⁰ Ook het vermijden van gevaarlijke situaties in de werkomgeving kan in deze categorie ondergebracht worden.

3.3.2.3.4. Effectieve copingstijlen?

Het is moeilijk om te spreken in termen van 'goede' of 'slechte' copingstijlen. Bij het maken van deze inschatting moet men rekening houden met zowel de context als het moment waarop men een copingstijl hanteert. Zo kan het gebruiken van een ontkenkende copingstrategie kort na een geweldsincident de betrokken politieambtenaar beschermen tegen negatieve emoties zodat hij adequaat kan blijven functioneren. Wanneer deze copingstijl echter langdurig wordt gehanteerd, kan dit leiden tot verstoringen in de verwerking van gebeurtenissen. Een ander voorbeeld is het maken van zelfverwijten: dit wordt vooral als negatief beschouwd, maar kan ook als positief aanzien worden omdat men in het gebeurde zelf verantwoordelijkheid opneemt, wat dikwijls leidt tot een effectievere aanpak in toekomstige gevaarssituaties.

Algemeen kan gesteld worden dat actieve copingstrategieën, waarbij op een positieve manier wordt omgegaan met de stressor, voor een betere aanpassing aan de situatie zorgen en langdurige psychologische problemen voorkomen. Defensieve copingstijlen die gebaseerd zijn op vermindering en ontkenning worden geassocieerd met verhoogde stressreacties en de ontwikkeling van PTSS.¹⁴¹

---

¹³⁷ DE SOIR, E., *o.c.*, 28-30.

¹³⁸ HANSON FRIEZE, I. en BOOKWALA, J., *l.c.*, 308-310.

¹³⁹ KOVACS, M., 'Stress and coping in the workplace', *The Psychologist*, 2007, afl. 20, (549), 548-550.

¹⁴⁰ OLFF, M., LANGELAND, W. en GERSONS, B., *l.c.*, 459.

¹⁴¹ *Ibid.*, 459.

3.3.2.4. *Persoonlijkheid*

Persoonsgebonden factoren zoals leeftijd, geslacht, persoonlijkheidskarakteristieken, genetische dispositie of de psychische gezondheid voorafgaand aan het geweldsincident, zijn mee bepalend voor de keuze van welke copingstrategie men hanteert.¹⁴²

Personen met karakteristieken zoals een hoge zelfwerkzaamheid, optimisme, een goed gevoel van eigenwaarde en een hoge interne ‘locus of control’¹⁴³ hanteren eerder actieve, probleemgerichte copingstrategieën, terwijl pessimisme, een laag zelfbeeld en een externe ‘locus of control’ eigenschappen zijn die eerder leiden tot het gebruik van passieve, ontwijkende copingstijlen.¹⁴⁴

3.3.2.5. *Levensgebeurtenissen*

Politieambtenaren die slachtoffer worden van een geweldsincident en daarbij reeds stress ondervinden op andere levensdomeinen zoals financiële problemen, een scheiding of het overlijden van een dierbare, kunnen anders reageren op de feiten en maken een grotere kans om moeilijkheden te ontwikkelen tijdens de verwerking.¹⁴⁵

3.3.2.6. *Gezondheid en welzijn*

Politiewerk, interventie in het bijzonder, kenmerkt zich door onregelmatige werktijden, vaak met nacht- of overwerk. Het werken in een wisselend ploegenstelsel heeft tot gevolg dat politieambtenaren een onregelmatig slaapritme en eetpatroon vertonen, wat kan leiden tot lichamelijke gezondheidsproblemen, dalende alertheid, concentratieproblemen en een verminderde mentale weerbaarheid.¹⁴⁶ Voldoende beweging, een gezonde voeding en een evenwicht tussen inspanning en ontspanning zijn daarom essentieel om fysisch en mentaal in balans te zijn. Hierdoor kan men beter omgaan met stressvolle gebeurtenissen.¹⁴⁷

---

¹⁴² CARLIER, I., LAMBERTS, R. en GERSONS B., *o.c.*, 22.

¹⁴³ ‘Locus of control’ of ‘beheersingsoriëntatie’ is een begrip waarmee aangeduid wordt in welke mate iemand zaken die hem overkomen aan zichzelf of aan zijn omgeving toeschrijft. Iemand met een interne ‘locus of control’ gelooft dat hij zijn leven zelf in handen heeft, terwijl een persoon met een externe ‘locus of control’ er van uitgaat dat zijn leven bepaald wordt door de omgeving, het toeval of andere mensen.

¹⁴⁴ HEWITT, P. en FLETT, G., ‘Personality traits and the coping process’ in *The Handbook of Coping. Theory, Research, Applications*, ZEIDNER, M. en ENDLER, N., (eds.), New York, Wiley, 1996, 414.

¹⁴⁵ RUBACK, B. en THOMPSON, M., *o.c.*, 106.

¹⁴⁶ ÅKERSTEDT, T., ‘Shift work and disturbed sleep/wakefulness’, *Occupational Medicine*, 2003, 53, 89-94.

¹⁴⁷ DANIELLO, R.J., *o.c.*, 81-82.

3.4. Besluit

Het meemaken van een geweldsincident kan effecten hebben op de emoties, het gedrag en de opinies van de politieambtenaar. Toch zijn deze gevolgen niet voor iedereen hetzelfde. De manier waarop een politieambtenaar omgaat met geweld tegen diens lichamelijke integriteit, is in de eerste plaats afhankelijk van de subjectieve beoordeling die de hij eraan geeft. Voorts spelen ook persoonlijkheidskenmerken, de sociale omgeving, situationele factoren en specifieke misdrijfkenmerken een belangrijke rol in de manier waarop omgegaan wordt met een geweldsincident. Politieambtenaren kunnen diverse copingstijlen hanteren als reactie op een gewelddadig gebeuren. Een eerste manier is het inschakelen van ontkenningstrategieën, waarbij men de gedachte aan de feiten (bewust) negeert. Vervolgens kan men gebruik maken van cognitieve copingstijlen, zoals het herdefiniëren van het incident of het zoeken van oorzaken. Tenslotte kunnen gedragsmatige copingstrategieën onderscheiden worden, waarbij men actief het heft in eigen handen neemt of hulp inroept van anderen. Vooral dit laatste - de emotionele en praktische ondersteuning van de sociale omgeving en organisatie - wordt als cruciaal ervaren in het verwerkingsproces.¹⁴⁸

---

¹⁴⁸ PATON, D. en VIOLANTI, J.M., *o.c.*, 38.

EMPIRISCH LUIK

4. Methodologie

4.1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de methodologische keuzes die vooraf gegaan zijn aan het empirische onderzoek. Dit is een cruciale stap voor het voeren van een bruikbare en betrouwbare studie. Eerst wordt er gemotiveerd waarom er voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen gekozen werd voor een kwalitatief, diepgaand onderzoek. Vervolgens wordt er stilgestaan bij de gehanteerde onderzoekstechniek, zijnde het semi-gestructureerde interview. Om de transparantie van het onderzoek zo goed als mogelijk te garanderen, wordt de afbakening van de doelgroep en keuze van de setting besproken aan de hand van de operationalisering van de kernbegrippen ‘centrumsteden’ en ‘politieambtenaren’. Daarna wordt de rekrutering van de respondenten alsook de locatie en het verloop van het interview toegelicht. Tevens wordt er verduidelijkt hoe de onderzoeker te werk gegaan is bij de gegevensanalyse. Tot slot worden nog enkele ethische overwegingen en opmerkingen over de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek uiteengezet.

4.2. Motivatie voor kwalitatief, diepgaand onderzoek

Er werd nog niet veel aandacht besteed aan onderzoek over de slachtofferervaringen van politieambtenaren naar aanleiding van geweldsincidenten. De keuze om een kwalitatief onderzoek te voeren steunt op de assumptie dat het als verkennende studie kan dienen om op een inductieve wijze kennis over het fenomeen op te bouwen. Een kwalitatief onderzoek doelt niet op het voorleggen van ‘harde cijfers’ en het maken van statistische veralgemeningen die voor een hele populatie gelden. Er wordt daarentegen getracht om diepgang te vinden in een sociaal fenomeen en door te dringen in de leefwereld van mensen. Dit kwalitatieve onderzoek laat toe om de persoonlijke ervaringen, visies en betekenissen die politieambtenaren aan lichamelijk geweld verlenen, te verkennen en begrijpen.¹⁴⁹ Het leunt tevens aan bij het symbolisch interactionistisch perspectief van waaruit het onderzoek gevoerd wordt.

---

¹⁴⁹ RITCHIE, J. en LEWIS, J., *Qualitative research practice. A guide for social science students and researchers*, London, Sage, 2003, 24-32.

4.3. Onderzoekstechniek: semi-gestructureerde interviews

Er werd gekozen om politieambtenaren via semi-gestructureerde interviews aan het woord te laten over hun slachtofferervaringen, belevingen en copingstijlen inzake lichamelijk geweld. De keuze om deze onderzoekstechniek te gebruiken is gesteund op verschillende argumenten: via het semi-gestructureerde interview kan de onderzoeker een toetsing doen van het perspectief van de respondent en de betekenissen die hij aan het fenomeen verleent. Hierdoor bestaat de mogelijkheid dat er onderwerpen aangesneden worden waar de onderzoeker nog niet bij stilgestaan had, maar die wel belangrijk kunnen zijn om de onderzoeksvragen te beantwoorden.¹⁵⁰

Daarnaast kan het interview een meerwaarde betekenen omdat het in dit onderzoek gaat om een complexe thematiek. Respondenten hebben tijd nodig om te reflecteren over het onderwerp, hun visie en gevoelens daaromtrent. Het stellen van faciliterende vragen kan hen helpen in dit proces en komt de diepgang van het gesprek ten goede.

Praten over slachtofferervaringen is een delicate aangelegenheid, vooral bij een doelgroep als politieambtenaren. Politiewerk is nog steeds ingebed in een machocultuur, waarbij men een zekere hardheid voor de dag moet kunnen leggen. Het is daarom van groot belang om een vertrouwelijk kader te scheppen, waardoor de respondent makkelijker geneigd is om in alle anonimiteit zijn gevoelens te uiten. Een individueel interview leent zich hier meer toe dan bijvoorbeeld het inrichten van een focusgroep.¹⁵¹

Naast inhoudelijke argumenten, spelen er ook enkele praktische beweegredenen mee in de keuze voor het semi-gestructureerde interview: organisatorisch gezien is het eenvoudiger om telkens met één respondent een afspraak te maken, dan dat er bijvoorbeeld bij een focusgroep met verschillende mensen hun agenda en diensturen rekening gehouden moet worden.

De onderzoeker heeft bij het maken van de bachelorproef reeds gebruik gemaakt van semi-gestructureerde interviews en heeft bijgevolg al enige ervaring met de techniek. Dit is niet onbelangrijk, aangezien het oefening vergt om kwaliteitsvolle interviews te kunnen leveren.

Tijdens de afname van de interviews wordt door de onderzoeker gebruik gemaakt van een interviewgids met topics die gebaseerd zijn op de literatuurstudie en centrale onderzoeksvragen.¹⁵² De gids dient als een basiscontrolelijst om inhoudelijke sturing te geven aan het verloop van het interview. Op die manier komen de belangrijkste aspecten zeker aan bod en kunnen de antwoorden van de respondenten makkelijker vergeleken worden met elkaar.¹⁵³

---

¹⁵⁰ HUTTNER, H., RENCKSTORF, K. en WESTER, F., (eds), *Onderzoekstypen in de communicatiewetenschap*, Houten/Diegem, Bohn Stafleu Van Loghum, 1995, 541.

¹⁵¹ RITCHIE, J. en LEWIS, J., *o.c.*, 33.

¹⁵² Deze topiclijst kan geraapleegd worden in bijlage 3.

¹⁵³ HUTTNER, H., RENCKSTORF, K. en WESTER, F., (eds), *o.c.*, 546.

Het is van belang dat de interviewgids niet te strikt gevolgd wordt en eerder als leidraad fungeert: om het gesprek in een ongedwongen sfeer te laten verlopen, moet er vlot ingespeeld kunnen worden aan wat de respondent zegt zonder vast te houden aan een strak stramien.

De topiclijst is voorzien van open vragen: dit bevordert een spontane conversatie en kan leiden tot nieuwe, onverwachte gespreksstof. Bovendien wordt hierdoor voldoende ruimte gelaten voor de respondenten om hun ervaringen te delen en worden ze niet in een bepaalde richting geduwd. Zo kan tevens worden vermeden dat respondenten sociaal wenselijke antwoorden geven, wat de betrouwbaarheid van de onderzoeksresultaten negatief beïnvloedt. Tenslotte is de topiclijst een flexibel instrument. Hij kan na elk interview herzien kan worden, afhankelijk van welke thema's meer verfijning nodig hebben en het aan bod komen van nieuwe onderwerpen. Daarbij mogen de onderzoeksvragen niet uit het oog verloren worden.¹⁵⁴

4.3.1. Afbakening, selectie en rekrutering van de respondenten

4.3.1.1. Afbakening van de doelgroep

De meest geschikte databron om het fenomeen van lichamelijk geweld tegen de politie te bestuderen, zijn de politieambtenaren zelf. De doelgroep in deze masterproef zijn inspecteurs die werkzaam zijn in lokale politiekorpsen van centrumsteden en hun functie uitvoeren in de zuilen interventie, wijk of recherche. Zij worden gezien als '*knowledgeable agents*', handelende kundige actoren, die het hoe en het waarom van hun handelen verwoorden. Centraal staat de '*insider's view*', het perspectief en de betekeniswereld van de respondent.¹⁵⁵

De keuze om toe te spitsen op politieambtenaren die werkzaam bij de lokale politie, is gestoeld op het feit dat zij instaan voor het garanderen van de basispolitiezorg, wat inhoudt dat zij zeer veel contacten hebben met de bevolking in de meest uiteenlopende situaties.¹⁵⁶ Daarbij kan een onderscheid gemaakt worden tussen eerstelijns- en tweedelijns politiewerk. Interventie-inspecteurs werken op het zogenaamde 'eerstelijnsniveau': zij staan in voor de openbare rust en veiligheid en verlenen hulp door een passend gevolg te geven aan dringende gerechtelijke of bestuurlijke opdrachten. Daarnaast surveilleren zij door middel van voet-, fiets- of autopatrouilles waarbij ze toezien op het naleven van (verkeers)regels.

---

¹⁵⁴ BILLIET, J. en WAEGE, H., *Een samenleving onderzocht. Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek*, Antwerpen, De Boeck, 2006, 334-335.

¹⁵⁵ DECORTE, T. en ZAITCH, D., *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*, Leuven, Acco, 2010, 203.

¹⁵⁶ Art. 3 Wet tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveau's van 7 december 1998, BS 5 januari 1999.

Hun takenpakket is zeer divers alsook de situaties waarin ze terechtkomen: Zij grijpen in bij burenruzies, moeilijkheden in openbare gelegenheden, intrafamiliaal geweld, overvallen, inbraken... Hierbij is het geweldsrisico reëel, temeer omdat burgers zich vaak weinig coöperatief of agressief opstellen. Het takenpakket van politieambtenaren van de wijkwerking en de lokale recherche situeert zich op het ‘tweedelijnsniveau’. Zij beantwoorden geen dringende oproepen en verzorgen geen 24-uren permanentie. Wijkinspecteurs staan in voor het aanbieden van een zichtbare, aanspreekbare en contacteerbare politiedienst binnen hun wijk en zijn georiënteerd op de verwachtingen en behoeften van hun omgeving. Zij vormen een aanspreekpunt voor de lokale bevolking inzake overlast, kleine criminaliteit of buurtproblemen. Politieambtenaren werkzaam binnen de lokale recherche zijn belast met lokaal opsporingsonderzoek en gerechtelijke opdrachten van de parketten.

Wijkinspecteurs en inspecteurs van de lokale recherche hebben gezien hun opdrachten minder kans om geconfronteerd te worden met fysiek geweld dan inspecteurs uit interventie. Echter, wat het beroepsrisico van politiewerk vooral onderscheidt van dat van andere beroepen is de onvoorspelbaarheid: het overgrote deel van tegen politie gericht geweld gebeurt spontaan en onverwacht.¹⁵⁷ Aangezien ook wijkinspecteurs en rechercheurs aanzienlijk veel contacten onderhouden met burger tijdens bijvoorbeeld informele gesprekken, verhoorsituaties, aanhoudingen of overbrengingen, worden zij eveneens opgenomen in het onderzoek. Daarenboven gebeurt het ook vaak dat inspecteurs in de wijk en recherche dikwijls reeds een carrière doorlopen hebben bij de zuil interventie. De kans dat zij in het (recente) verleden slachtoffer werden van een geweldsincident is wezenlijk.

4.3.1.2. *Keuze van de setting*

De politieambtenaren werden geselecteerd uit lokale politiekorpsen in Vlaamse centrumsteden.¹⁵⁸ Deze steden onderscheiden zich door hogere bewonersaantallen in vergelijking met andere gemeenten. Daarenboven oefenen zij een centrale rol uit voor de ruimere omgeving op vlak van werkgelegenheid, gezondheidszorg, onderwijs, cultuur en ontspanning.¹⁵⁹

Er wordt uitgegaan van de premisse dat deze steden relatief hoge criminaliteitscijfers kennen, waardoor politieambtenaren meer kans hebben om tijdens het uitvoeren van hun job geconfronteerd te worden met agressie en geweld. Deze veronderstelling is gebaseerd op de ‘patroontheorie’ van Brantingham en Brantingham (1991), die volgens de principes van de omgevingscriminologie de geografische spreiding van criminaliteit trachten te verklaren.

---

¹⁵⁷ UILDRIKS, N., o.c., 19-20.

¹⁵⁸ Vlaanderen telt 13 centrumsteden, zijnde Sint-Niklaas, Gent, Antwerpen, Mechelen, Aalst, Brugge, Oostende, Roeselare, Turnhout, Kortrijk, Leuven, Genk en Hasselt. Deze indeling werd gemaakt op basis van het decreet van 13 december 2002 tot vaststelling van de regels inzake de werking en de verdeling van het Vlaams Stedenfonds.

¹⁵⁹ VANDERBIESEN, W., *De Vlaamse centrumsteden in kaart gezet*, Leuven, Steunpunt Werk en Sociale Economie, 2010, 7. (onderzoeksrapport).

In hun theorie hebben ze aandacht voor ‘crime generators’¹⁶⁰ en ‘crime attractors’¹⁶¹. Verstedelijkte gebieden bevatten meer criminogene plaatsen, waardoor de criminaliteitsgraad stijgt.¹⁶²

Ook de Vlaamse centrumsteden bevatten door hun centrumfunctie volgens deze redenering gunstige doelwitten die verschillende vormen van criminaliteit genereren. Daarbij denken we bijvoorbeeld aan moeilijkheden in uitgangsbuurtten, familiale problemen, winkeldiefstallen in winkelcentra, overvallen op handelszaken of inbraken in woningen. De kans dat de politie bij tussenkomsten geconfronteerd wordt met geweld wordt bijgevolg ook groter.

Dat Vlaamse centrumsteden een hoger criminaliteitsgehalte kennen wordt tevens bevestigd door de Stadsmonitor.¹⁶³ Dit instrument meet onder andere de veiligheids- en criminaliteitsgraad aan de hand van de misdrijven autodiefstal, woninginbraak en handtasdiefstal. Hieruit blijkt dat de criminaliteitscijfers voor deze misdrijven in 2010 hoger lag in de centrumsteden dan in andere Vlaamse steden en gemeenten.¹⁶⁴

4.3.1.3. *Selectie en rekrutering van de respondenten*

Het vooraf bepalen van het aantal respondenten bij een kwalitatief onderzoek is niet eenvoudig. Dit is afhankelijk van de hoeveelheid informatie die ze geven en hoe snel er bijgevolg ‘saturatie’ zal optreden; wanneer er geen nieuwigheden meer bekomen worden tijdens de interviews is het punt van verzadiging bereikt. Om tot dit punt te komen, is het belangrijk om de juiste respondenten te zoeken.

In tegenstelling tot kwantitatief onderzoek, waarbij men gebruik gemaakt van aselechte steekproeven met het oog op statistische veralgemening, wordt in dit kwalitatieve onderzoek de methode van de ‘theoretische steekproef’ gehanteerd. Bij dit soort steekproeven worden de onderzoekseenheden beredeneerd geselecteerd op basis van hun specifieke karakteristieken met het oog op theoretische veralgemening.¹⁶⁵ De uitgevoerde interviews moeten uiteindelijk leiden tot een volledig beeld van het fenomeen. Om deze representativiteit te bekomen, worden de respondenten op strategische gronden gekozen, waarbij getracht wordt zoveel mogelijk verschillen tussen hen in te bouwen opdat de variaties van het fenomeen zo volledig mogelijk ingedekt worden.¹⁶⁶

---

¹⁶⁰ ‘Crime generators’ zijn plaatsen die criminaliteit genereren omwille van hun specifieke functie. Het gaat om cafés, discotheken, stations, bushaltes,... . Deze plaatsen kennen een hoge anonimiteit en mobiliteit, waar potentiële daders tot aangetrokken worden omdat ze snel kunnen ontsnappen.

¹⁶¹ ‘Crime attractors’ trekken criminaliteit aan omwille van de aanwezigheid van potentiële doelwitten. We denken daarbij aan juwelierszaken, winkelcentra,... .

¹⁶² PAUWELS, L., *Etiologische criminologie: van klassieke naar hedendaagse causale benaderingen van criminaliteit*, Gent, 2008-2009, 169-175.

¹⁶³ De stadsmonitor is een instrument dat de mogelijkheid geeft aan de overheid om de ontwikkelingen in de Vlaamse centrumsteden op te volgen. Aan de hand van verschillende indicatoren wordt nagegaan in hoeverre zij evolueren in een leefbare en duurzame richting.

¹⁶⁴ BRAL, L., JACQUES, A., SCHELFAUT, H., STUYCK, K. en VANDERHASSELT, A., (eds.), *Stadsmonitor 2011*, Agentschap voor binnenlands bestuur, Brussel, (s.d.), 162.

¹⁶⁵ BILLIET, J. en WAEGE, H., o.c., 184.

¹⁶⁶ HUTTNER, H., RENCKSTORF, K. en WESTER, F., (eds), o.c., 546.

In dit onderzoek werden de politieambtenaren geselecteerd op basis van verschil in leeftijd, geslacht en aantal jaren dienst. Daarnaast werd getracht om variatie in te bouwen inzake het lichamelijke geweld waar zij slachtoffer van werden: geweld met of zonder wapengebruik, wel of geen letsel, al dan niet met arbeidsongeschiktheid tot gevolg, eenmalige feiten of herhaald slachtofferschap.

De rekrutering van de respondenten werd in dit onderzoek als volgt aangepakt: in het najaar van 2012 werd een brief gericht aan de korpschefs van zeven politiezones gelegen in Vlaamse centrumsteden om hun toestemming tot medewerking te vragen.¹⁶⁷ Twee korpsen wensten niet deel te nemen aan het onderzoek omdat hun werknemers reeds door andere studenten bevraagd werden. Een ander korps meldde dat zij enkel capaciteit konden vrij maken voor het onderzoek indien het om een exclusieve studie in hun politiezone zou gaan. De onderzoeker kreeg van de overige vier korpsen een positieve reactie. In januari 2013 werd per politiezone telkens telefonisch contact opgenomen met een medewerker om de praktische modaliteiten te bespreken. Er werd verwacht dat het in dit onderzoek niet eenvoudig zou zijn om respondenten te vinden die over hun slachtofferervaringen wilden praten. Om makkelijker toegang te krijgen tot de setting, werd er beroep gedaan op een ‘gatekeeper’, die een centrale positie bekleedt in het korps.¹⁶⁸ In dit geval betroffen het hoofdzakelijk stafmedewerkers, vertrouwenspersonen of de korpspsycholoog.

De ‘gatekeepers’ gingen op basis van de selectiecriteria na welke personen mogelijks in aanmerking kwamen als interessante ‘case’ en trachtten hen te motiveren om deel te nemen aan het interview. Daarbij werd een e-mail overgemaakt die opgesteld werd door de onderzoeker.¹⁶⁹ In deze e-mail werd getracht om de bereidwilligheid tot deelname aan het interview te vergroten door uit te leggen wat de opzet van het onderzoek is, het beklemtonen van anonimiteit en een vertrouwelijke behandeling van de gegevens, het accentueren van het maatschappelijke belang, het benadrukken van de noodzaak aan expertise van de respondenten. Dit eerste contactmoment is van cruciaal belang en een niet te onderschatten voorspellende factor op non-respons.¹⁷⁰

Tenslotte bezorgden de ‘gatekeepers’ de gegevens van de respondenten aan de onderzoeker, die op haar beurt met hen contact opnam om een afspraak te maken voor het interview. Deze vonden plaats in het voorjaar van 2013. In totaal werden er veertien respondenten geïnterviewd. De onderzoeker had het gevoel dat met dit aantal het saturatiepunt bereikt werd.

---

¹⁶⁷ Deze brief is terug te vinden in bijlage 1.

¹⁶⁸ DECORTE, T. en ZAITCH, D., *o.c.*, 292.

¹⁶⁹ Deze e-mail is na te lezen in bijlage 2.

¹⁷⁰ DECORTE, T. en ZAITCH, D., *o.c.*, 216.

Tabel 1: Overzicht van de respondenten.

Naam	Leeftijd	Geslacht	Functie	Dienstjaren	Interview
Frank	53	Man	Interventie	27	06/02/2013
Stijn	35	Man	Wijk	15	25/02/2013
Natalie	28	Vrouw	Interventie	8	28/02/2013
Evelien	29	Vrouw	Interventie	1,5	08/03/2013
Jelle	33	Man	Interventie	12	18/03/2013
Wim	40	Man	Interventie	18	19/03/2013
Filip	41	Man	Recherche	22	20/03/2013
Luc	45	Man	Interventie	9	21/03/2013
Joke	27	Vrouw	Wijk	8	21/03/2013
Jan	28	Man	Interventie	4	25/03/2013
Tine	28	Vrouw	Interventie	9	27/03/2013
Steven	50	Man	Wijk	5	28/03/2013
Jeroen	23	Man	Interventie	2,5	28/03/2013
Wouter	40	Man	Wijk	18	10/04/2013

4.3.2. Locatie

De interviews werden hoofdzakelijk afgenomen in het korps waar de respondent werkzaam is, in een afzonderlijk lokaal. Op die manier kon het gesprek plaatsvinden voor, tijdens of na het werk en werd er vermeden dat de respondent zich nog eens extra zou moeten verplaatsen. Bovendien bood een verhoorlokaal de mogelijkheid om in alle rust en anonimiteit het interview te laten doorgaan. Een aantal respondenten werd bij hen of bij de onderzoeker thuis geïnterviewd, omwille van (zwangerschaps)verlof of langdurige afwezigheid door een operatie.

4.3.3. Verloop van het interview

Het interview werd vooraf gegaan door een introductie, waarbij de onderzoeker zichzelf voorstelde en het onderzoek kort werd toegelicht. Vervolgens werd aan de respondent de toestemming gevraagd om het gesprek met een dictafoon op te nemen. Daarbij werd benadrukt dat dit enkel gebeurde om praktische redenen en dat deze opnames niet gepubliceerd zouden worden. Het opnemen van het interview geeft de onderzoeker de kans om zich volledig op het gesprek te focussen. Zo wordt vermeden dat de vlotheid van het interview in het gedrang zou komen door het nemen van notities en gaat er geen informatie verloren.

Het biedt ook de mogelijkheid om nadien in de letterlijke bewoordingen van de respondent bepaalde uitspraken te citeren om de onderzoeksresultaten toe te lichten.¹⁷¹

Bij de start van het eigenlijke interview werd er gevraagd aan de respondent om zich kort voor te stellen. Zo kreeg de onderzoeker zicht op enkele basisgegevens zoals functie, jaren dienst, verloop van de loopbaan. Vervolgens werd het begrip ‘lichamelijk geweld’ besproken, om het onderwerp duidelijk af te bakenen. Het is essentieel dat de respondent weet waar exact naar gepeild wordt, om te vermijden dat hij naast de kwestie antwoordt.¹⁷²

Daarna werd het interview gemodereerd aan de hand van de opgestelde interviewgids. Daarbij werd gebruik gemaakt van open vragen. Dit gaf de mogelijkheid aan de respondent om zijn gedachten zo vrij mogelijk te verwoorden. Bij het afronden van het interview werd er ruimte gelaten aan de respondent om nog bijkomende vragen te stellen of opmerkingen te geven. Soms werd er na het interview nog interessante informatie gegeven door de respondent, waar de onderzoeker zo snel mogelijk nota van nam. Tot slot werd de respondent expliciet bedankt om zich vrij te maken voor het interview.¹⁷³

4.4. Gegevensanalyse

Alvorens te starten met de feitelijke analyse, werd het opgenomen interview uitgetikt. Dit gebeurde kort nadien, omdat het gesprek dan nog vers in het geheugen van de onderzoeker zat. Het bood tevens de mogelijkheid om nieuwe elementen uit te filteren die van belang konden zijn bij volgende interviews. De interviewgids kon dan verder aangepast worden. Een ander voordeel bij het uittikken van de interviews is dat ze ondertussen al geïnterpreteerd werden en de eerste verbanden gelegd werden.¹⁷⁴

De eigenlijke analyse gebeurde in drie stappen. Eerst werden de ruwe data open gecodeerd: aan de hand van de topiclijst werd het onderzoeksmateriaal gereduceerd door relevante en niet-relevante informatie van elkaar te onderscheiden. Het materiaal werd vervolgens van een themacode voorzien aan de hand van kleuren.¹⁷⁵ Daarna werd er gericht of axiaal gecodeerd. De fragmenten met dezelfde codes werden naast elkaar gelegd, vergeleken en samengevat.¹⁷⁶ Tot slot werd er selectief gecodeerd. De gegevens werden geïnterpreteerd en verbonden met de begrippen uit de literatuurstudie en de geformuleerde theorieën.¹⁷⁷

---

¹⁷¹ RITCHIE, J. en LEWIS, J., *o.c.*, 166-167.

¹⁷² BILLIET, J. en WAEGE, H., *o.c.*, 325.

¹⁷³ HUTTNER, H., RENCKSTORF, K. en WESTER, F., (eds), *o.c.*, 551-553.

¹⁷⁴ DECORTE, T. en ZAITCH, D., *o.c.*, 456.

¹⁷⁵ HUTTNER, H., RENCKSTORF, K. en WESTER, F., (eds), *o.c.*, 556.

¹⁷⁶ DECORTE, T. en ZAITCH, D., *o.c.*, 468.

¹⁷⁷ HUTTNER, H., RENCKSTORF, K. en WESTER, F., (eds), *o.c.*, 557.

4.5. Incentives

Het geven van ‘incentives’ wordt meer en meer een gangbare praktijk om blijk te geven van dankbaarheid aan de respondenten omdat ze de tijd en moeite namen om zich vrij te maken voor het onderzoek. In mindere mate wordt het gezien als een motivering tot deelname aan het gesprek of om de ‘juiste’ antwoorden te verkrijgen.¹⁷⁸

De onderzoeker koos ervoor om de respondenten geen materiële beloning te overhandigen na het interview. Er wordt vertrokken vanuit de idee dat respondenten die iets over het onderwerp willen zeggen, hoe dan ook gemotiveerd zijn. Bovendien dient er rekening gehouden te worden met de doelgroep: de Wet op de Geïntegreerde Politie bepaalt immers dat politieambtenaren zowel binnen als buiten hun diensturen geen persoonlijke giften in ontvangst mogen nemen.¹⁷⁹ Het aanbieden van een beloning zou de respondent mogelijks in een lastig parket brengen, wat de onderzoeker wou vermijden.

4.6. Ethische overwegingen

In kader van de ‘geïnformeerde toestemming’ of ‘informed consent’ werd aan de respondenten vóór het interview de toestemming gevraagd om het gesprek op te nemen. Daarbij werd het onderzoek nog eens toegelicht en verduidelijkt wat er zou gebeuren met de bekomen resultaten. Er werd ook meegedeeld dat zij op eender welk moment het interview konden stopzetten en niet verplicht waren om op vragen te antwoorden.¹⁸⁰ Voorts werd er een digitaal exemplaar van de masterproef aangeboden.

Het praten over slachtofferervaringen is voor velen een gevoelig onderwerp, dat meestal enkel in vertrouwelijke kring besproken wordt. Daarom garandeerde de onderzoeker dat de anonimiteit van de respondenten gewaarborgd werd en dat de informatie die ze meedeelden confidentieel zou blijven. Concreet betekent dit dat er bij de rapportage van de onderzoeksresultaten met pseudoniemen gewerkt werd. Er werd tevens geen vermelding gemaakt in welk politiekorps de respondent werkzaam is.

---

¹⁷⁸ DECORTE, T. en ZAITCH, D., *o.c.*, 547.

¹⁷⁹ Art. 130 wet tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveau's van 7 december 1998, BS 5 januari 1999.

¹⁸⁰ DECORTE, T. en ZAITCH, D., *o.c.*, 540-541.

Het is niet onwaarschijnlijk dat de respondent tijdens of na het interview geconfronteerd wordt met gevoelens die voorheen niet uitgesproken werden of nog niet verwerkt zijn. Het is van belang dat de onderzoeker hier alert voor is, zonder de rol van therapeut of adviseur op te nemen. Bij de afloop van het interview werden de gegevens van de korpspsycholoog of van een vertrouwenspersoon binnen de politiezone aan de respondent overhandigd. Zo wist de respondent bij wie hij terecht kon indien er achteraf nog nood zou zijn aan een gesprek of verdere hulpverlening.¹⁸¹

4.7. Validiteit en betrouwbaarheid

De onderzoeksresultaten die uit deze studie voortvloeien zijn niet bedoeld om te generaliseren over de gehele populatie, temeer omdat het gaat om persoonlijke visies en emoties van de respondenten. Om toch een zekere vorm van externe validiteit in te bouwen, wordt een zo goed mogelijke omschrijving van de bestudeerde case gemaakt. Dit vertaalt zich in een duidelijke operationalisering van de onderzoekseenheden, de bespreking van de kernbegrippen politieambtenaren, centrumsteden en geweld. Een duidelijk omschreven ‘bronscase’ maakt het mogelijk voor anderen om de getrokken conclusies al dan niet over te dragen naar een andere case waarin men is geïnteresseerd.¹⁸²

Het afnemen van interviews gebeurt via interactie en de daarbij horende beïnvloedingsprocessen. Dit kan leiden tot systematische fouten of bias, wat de interne validiteit van de studie in het gedrang kan brengen. In dit onderzoek werd op verschillende manieren getracht om bias te vermijden, bijvoorbeeld door duidelijke definiëringen van de begrippen uit te leggen aan respondent, of niet steeds de cases uit te kiezen die de ideeën van de onderzoeker bevestigen. Om het zogenaamde ‘interviewer-effect’ te voorkomen, trachtte de onderzoeker om tijdens de interviews suggestieve vraagstellingen te vermijden en objectief te zijn ten aanzien van de antwoorden die de respondenten gaven.

Om de betrouwbaarheid van de bekomen onderzoeksresultaten te garanderen, wordt zo transparant mogelijk te werk gegaan: de opgenomen gesprekken van de interviews worden in audiovorm bewaard samen met de uitgetikte transcripts. De onderzoeker koos ervoor om de transcripts niet als bijlage toe te voegen aan de masterproef omwille van deontologische beweegredenen; aan de respondenten werd immers de garantie gegeven dat de opnames enkel voor eigen gebruik zouden dienen. De ruwe data worden wel ter beschikking gehouden om ze, onder bepaalde voorwaarden, door andere onderzoekers te laten controleren op authenticiteit. In de rapportage zelf wordt rekening gehouden met transparantie door te werken met citaten van de respondenten.

---

¹⁸¹ HAZEL, N. (1995) ‘Elicitation techniques with Young people’ in Social Research Update [WWW]. University of Surrey: <http://sru.soc.surrey.ac.uk/SRU12.html> [21/12/0212]

¹⁸² DECORTE, T. en ZAITCH, D., o.c., 130.

Tenslotte is het praten over slachtofferervaringen gericht naar het verleden. De onderzoeker doet beroep op wat de respondent zich hierover herinnert. Het geheugen is echter niet volledig betrouwbaar: tijdens het interview worden er reconstructies van het verleden gemaakt die beïnvloed worden door emoties en betekenisgeving. Om deze geheugeneffecten te minimaliseren, werden bij de selectie van de respondenten enkel diegenen weerhouden wiens ervaringen met een geweldsincident dateren van maximum vijf jaar geleden.¹⁸³

4.8. Besluit

Dit hoofdstuk verduidelijkt hoe het empirische luik uitgevoerd werd. Door het maken van weloverwogen methodologische keuzes en argumenteringen wordt getracht om transparante en betrouwbare onderzoeksresultaten te bekomen. In het volgende hoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen besproken die de interviews opleverden.

---

¹⁸³ HUTTNER, H., RENCKSTORF, K. en WESTER, F., (eds), *o.c.*, 550- 552.

5. Onderzoeksresultaten

5.1. Inleiding

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste resultaten die voortvloeien uit de diepte-interviews weergegeven. De structuur van dit hoofdstuk is opgebouwd aan de hand van de hoofdstukken uit het theoretische luik. Hierdoor is het eenvoudiger om een terugkoppeling naar de literatuurstudie te maken. Daarnaast worden de onderzoeksvragen in elk onderdeel vermeld. Dit maakt het mogelijk om duidelijk gestructureerde antwoorden te formuleren.

De eerste paragraaf handelt over de perceptie die de geïnterviewden hebben van lichamelijk geweld. Vervolgens worden de bevindingen beschreven over de mogelijke gevolgen die de politieambtenaar en zijn omgeving ondervindt ten gevolge van geweld. Daarna wordt dieper ingegaan op de copingstijlen die politieambtenaren hanteren en welke rol de sociale omgeving speelt in hun verwerkingsproces. Tenslotte worden de noden van politieambtenaren besproken naar aanleiding van slachtofferschap van lichamelijk geweld.

Aangezien het om een kleinschalig en exploratief onderzoek gaat, worden enkel algemene trends weergegeven die uit de interviews naar voren komen. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen bijvoorbeeld geslacht, persoonlijkheidskenmerken of anciënniteit. De rapportering van de onderzoeksresultaten wordt geïllustreerd aan de hand van enkele citaten van de geïnterviewde politieambtenaren. Het gaat daarbij niet om het neerschrijven van uitspraken die generaliseerbaar zijn voor de volledige populatie, het is eerder een toelichting van wat de beleving is van de respondenten aangaande het onderwerp.

5.2. Perceptie van lichamelijk geweld

In het eerste inleidende hoofdstuk van het theoretische deel werden onder andere de definiëring, prevalentie en aangiftebereidheid van lichamelijk geweld tegen politieambtenaren besproken. Bij de aanvang van de interviews werden over deze onderwerpen een aantal inleidende vragen gesteld, die enerzijds als 'ijsbreker' fungeerden en anderzijds voor een duidelijke afbakening van het onderwerp zorgden. Hoewel er geen specifieke onderzoeksvraag over deze materie gesteld werd, is het voornamelijk interessant om enkele opmerkelijke bevindingen te formuleren. Deze resultaten zijn niet sluitend en allesomvattend, maar geven wel een indicatie van wat er 'leeft' bij de politieambtenaren.

De respondenten werden in de eerste plaats bevraagd over wat voor hen lichamelijk geweld betekent en wanneer ze zichzelf als slachtoffer beschouwen in de context van hun job. Algemeen werd gesteld dat men kan spreken van lichamelijk geweld vanaf het moment dat men aangeraakt wordt op een agressieve manier, al dan niet met verwondingen tot gevolg.

Verskillende respondenten maken daarbij een onderscheid tussen ‘opzettelijke slagen en verwondingen’ en ‘weerspanning’. Sommigen rekenen weerspanning ook onder de noemer van ‘lichamelijk geweld’, terwijl anderen dit beoordelen afhankelijk van de situatie die zich voordoet. Het feit dat lichamelijk geweld kan voorkomen tijdens het uitoefenen van de functie, wordt door de respondenten wel ingecalculeerd. De overgrote meerderheid van de respondenten voelt zich pas slachtoffer als er bewust agressie naar hén toe gebruikt wordt. Voor twee respondenten is er sprake van slachtofferschap als ze gewond raken. Wat sterk opvalt, is dat de respondenten niet graag over zichzelf spreken als ‘slachtoffer’. Zij vinden dit een nogal zwaar beladen term en willen dit etiket niet opgekleefd krijgen. Niettemin komt tijdens de interviews naar voor dat elke respondent wel gevolgen ondervindt door de confrontatie met een geweldsincident.

Tine: “Elke handeling waarmee ze je lichamelijke integriteit proberen te raken of je ervan proberen te weerhouden je werk te doen. Ik denk niet dat het noodzakelijk kwetsuren tot gevolg moet hebben. Weerspanning, ja, soms wel, soms niet. Weerspanning is ook dikwijls door personen die niet mee willen gaan. Dat is niet per definitie naar jou gericht op dat moment, maar meer om te proberen weg te lopen of te verhinderen dat je die gaat boeien ofzo. Dat vind ik nu minder erg. Maar echt geweld naar mij toe is echt zo MIJ een duw geven, MIJ echt willen raken. Zo dat wringen en tegentrekken niet bepaald. Ik denk dat je ook een iets dikkere huid nodig hebt soms.”

Uit het relaas van de respondenten blijkt dat er een aantal factoren zijn die invloed hebben op het al dan niet slachtoffer worden van lichamelijk geweld. Interventies met personen die onder invloed zijn van drugs of alcohol worden als zeer risicovol beschouwd. Daarnaast speelt ook het weer een rol, evenals evenementen die in de stad plaatsvinden. Warme dagen met veel mensen op straat vergroot de kans op het ontstaan van probleemsituaties waarbij de politie moet tussenkomen en zelf in de klappen deelt.

De kans om al dan niet slachtoffer te worden van lichamelijk geweld kan ook ten dele beïnvloed worden door de politieambtenaar zelf. Veel hangt af van hoe men omgaat met de mensen. Het is belangrijk om situaties juist in te schatten en op een welbepaalde manier te reageren waardoor geweld omzeild kan worden. De respondenten halen aan dat agressie vaak wegebt bij burgers indien men zich kalm en begripvol opstelt en duidelijk communiceert. Wanneer mensen agressief of opgefokt zijn is het van belang om daar niet in mee te gaan en de gemoederen proberen te bedaren in plaats van direct defensief te reageren. Daarbij zeggen de respondenten dat men zelf wat moet kunnen incasseren en over het nodige relativiseringsvermogen moet beschikken.

Frank: *“Als je jezelf opstelt als ‘de stoere’ en ‘probeer maar een keer manneke, wat denkt gij wel’, ja dan lok je het een beetje uit in die zin. Ik probeer de gemoederen te bedaren door te zeggen dat we gewoon eens gaan praten. De manier waarop je iets benadert doet veel. Je moet ook wat kunnen incasseren he, die jonge gasten kunnen nog niet veel verdragen. Er moet maar iemand twee keer vuile flik zeggen en ze zitten al op hun paard ‘we maken pv smaad’. Ik reageer daar niet op.”*

Ook de gemoedstoestand speelt een rol: als de politieambtenaar problemen thuis heeft, moe is van een zware reeks shifts of net een andere moeilijke interventie gehad heeft, kan dit ervoor zorgen dat hij ‘korter’ reageert tegen iemand, wat tot een escalatie van de situatie kan leiden.

Een aantal respondenten halen het gebruik van multimedia aan als beïnvloedende factor: wanneer omstaanders foto’s nemen of aan het filmen zijn tijdens een tussenkomst, maakt dat de politieambtenaar vaak te lang afwacht om in te grijpen uit schrik dat men klacht indient bij Comité P. Dit maakt de kans groter dat de situatie escaleert en dat men zelf aangevallen wordt.

Ondanks deze diverse beïnvloedende factoren wordt algemeen gesteld dat elke situatie uit de hand kan lopen. Bij interventies zoals caféruzie’s, familiale moeilijkheden of vechtpartijen kan men dit verwachten, maar ook iets banaals als een verkeerscontrole kan ontaarden in lichamelijk geweld. De respondenten stellen dat in de meeste gevallen waarbij ze slachtoffer werden van geweld dit plots en onverwacht gebeurde. Iedereen maakt kans op slachtofferschap, ongeacht iemands ervaring, leeftijd of geslacht.

Alle respondenten zijn het er unaniem over eens dat geweld tegen de politie steeds frequenter voorvalt en ernstiger wordt. Daarbij wordt gesproken over een verharde maatschappij en een veranderde mentaliteit, waarbij men minder respect toont voor politieambtenaren en het gebruik van geweld tegen hen ‘normaal’ gevonden wordt.

Wim: *“Vroeger had je hier en daar eens iemand, nu is dat effectief dagelijkse realiteit. Vroeger probeerden ze al eens een trap te geven, nu steken ze met messen of steken ze met een naald of ze bijten.”*

Er werd aan de respondenten gevraagd in welke mate ze aangifte doen van geweldsincidenten. De aangiftebereidheid hangt vooral af in hoeverre men zich slachtoffer voelt door de feiten. Kleine incidenten die geen verwondingen opleveren en die men direct kan relativiseren, worden meestal niet aangegeven. Respondenten met veel dienstjaren merken op dat er algemeen wel een mentaliteitsverandering te merken is op dat vlak. Waar er vroeger nauwelijks sprake was van opvolging, wordt daar nu meer aandacht aan besteed van de korpsleiding uit.

Feiten die een impact hebben op de betrokken politieambtenaar worden vooral aangegeven omdat men een signaal wil geven naar justitie toe om hen bewust te maken van de problematiek. De rompslomp die de aangifte met zich meebrengt, is vaak een factor die de politieambtenaar tegenhoudt om nieuwe feiten te melden.

Een aantal respondenten merken op dat niet enkel lichamelijk geweld een impact kan hebben op hen. Ook verbaal geweld, het krijgen van doodsbedreigingen en het meemaken van traumatische gebeurtenissen waarbij kinderen betrokken zijn, worden als ingrijpend beschouwd, waardoor men nood aan opvang kan hebben. Tenslotte wijst men erop dat het ‘zich slachtoffer voelen’ vaak veroorzaakt wordt door een opeenstapeling van voorgaande feiten, waarbij op een bepaald moment ‘de emmer vol zit’ en het plots allemaal teveel wordt.

5.3. Gevolgen van slachtofferschap van lichamelijk geweld

De eerste centrale onderzoeksvraag van deze masterproef betreft ‘*hoe beleven politieambtenaren die slachtoffer zijn van lichamelijk geweld hun slachtofferschap?*’. De eerste deelvraag die daarbij hoort luidt als volgt: ‘*welke gevolgen ervaren politieambtenaren als slachtoffer van lichamelijk geweld?*’. In deze paragraaf worden eerst de gevolgen voor de politieambtenaren besproken. De indeling die hierbij gemaakt wordt is gebaseerd op wat de respondenten naar voor brachten tijdens de interviews. Er wordt tevens besproken wat de mogelijke gevolgen voor de omgeving van de politieambtenaar zijn.

5.3.1. Gevolgen voor de politieambtenaar

5.3.1.1. Materiële schade

Slechts enkele respondenten vernoemen dat ze materiële schade geleden hebben. Dit gaat voornamelijk om uniformstukken die beschadigd zijn of persoonlijke spullen zoals een bril of horloge. Er wordt tevens op gewezen dat men omwille van langdurige arbeidsongeschiktheid tijdelijk de maandelijkse financiële vergoedingen¹⁸⁴ niet ontvangt, wat in sommige omstandigheden tot financiële problemen kan leiden. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat er na de consolidatie van het arbeidsongeval alsnog een gemiddelde van de vergoedingen wordt uitbetaald. Eén respondent meldt dat er discussie heerst over het feit of het geweldsincident waar hij slachtoffer van werd daadwerkelijk een arbeidsongeval betreft¹⁸⁵. Voorlopig dient hij zelf de kosten voor een advocaat te betalen.

---

¹⁸⁴ Politie-inspecteurs ontvangen naast hun basisloon ook maandelijks een vergoeding voor de gewerkte feestdagen, weekends, nachturen... . Afhankelijk van de maandelijkse prestaties die men levert, kan dit een grote aanvulling op het vaste loon zijn.

¹⁸⁵ De respondent werd op straat herkend als politie-inspecteur en werd in elkaar geslagen en beschoten.

5.3.1.2. *Lichamelijke letsels*

Vrijwel alle respondenten werden gewond ten gevolge van het geweld dat tegen hen gebruikt werd. Dit kan gaan van een bloedingstorting of schaafwonden tot gekneusde ribben, een gebroken been, spierscheuren, hersenschudding of whiplash. De gemelde arbeidsongeschiktheden duurden tussen de vijf dagen en tien maanden. Twee respondenten geven aan dat zij een blijvende invaliditeit van 4% ten gevolge van de feiten overhouden. Enkele respondenten zeggen dat ze bang waren om er een blijvend letsel aan over te houden.

5.3.1.3. *Stressreacties tijdens en kort na de feiten*

Tijdens de feiten zelf zeggen de respondenten spanning en adrenaline te voelen. Emoties zoals paniek en angst komen voor, maar nemen niet de bovenhand: alle respondenten zeggen dat ze deze gevoelens afschermen en op dat moment heel rationeel zijn. Men is volledig gefocust op de interventie en spreekt daarbij over een ‘overlevingsmodus’, waarbij men ook zo goed als mogelijk zichzelf en zijn collega tracht te verdedigen. Een aantal respondenten zegt dat alles in ‘slow motion’ ging en dat wachten op bijstand een eeuwigheid leek te duren. De meeste respondenten geven aan dat zij in eerste instantie geen pijn voelden tijdens en kort na het incident en als het ware ‘verdoofd’ waren.

Vlak na de feiten voelen de meeste respondenten woede tegenover de agressor. Dikwijls is men ook verbijsterd dat mensen zo agressief kunnen zijn naar hen toe. Ook het ervaren van controleverlies tijdens de interventie vinden veel respondenten een bevreemdend gevoel. Vaak heeft men moeite om zich te concentreren, wat voor problemen zorgt bij het opstellen van een adequaat proces-verbaal of het afleggen van een coherente verklaring. Een aantal respondenten vertellen dat wanneer ze weer in een veilige omgeving waren, ‘instortten’. Dit gaat gepaard met hevige emoties, wat vaak leidt tot gevoelens van schaamte.

Joke: “Op dat moment, pas toen we in het ziekenhuis waren, dan ben ik volledig ingestort. Op de plaats zelf loopt veel volk rond, je wil dat niet laten zien en in het ziekenhuis was dat gewoon, toen ik alleen in die kamer was ben ik ingestort. Dan hebben ze iemand van het stressteam laten komen. [...] In het begin vond ik dat eigenlijk heel ambetant dat die daar was, omdat je zoiets hebt van ‘allé, ik ben hier politie en ik zit hier te bleiten als een klein kind’. Langs de ene kant is het goed dat er iemand komt, maar langs de andere kant... ja, schaam je je een beetje.”

5.3.1.4. *Psychische gevolgen*

De meeste respondenten geven aan dat ze enkele uren tot dagen na het incident de feiten steeds herbeleefden en er vaak over piekerden. Sommigen hadden moeite om te slapen. Eén respondent zegt dat hij tot enkele weken nadien om een onverklaarbare reden steeds opnieuw naar de plaats van het incident wou gaan.

Bij een groot aantal respondenten leeft een verhoogde angst om opnieuw slachtoffer te worden van soortgelijke incidenten en wordt hun veiligheidsgevoel aangetast. Men is er zich meer van bewust dat men nooit op voorhand kan weten wat er kan gebeuren en men is bang om in toekomstige situaties de controle te verliezen. Dit maakt hen een stuk onzekerder en confronteert hen met hun eigen kwetsbaarheid.

Tine: *“Ik vind als je werkt als agent, je hebt zo een beetje het gevoel dat ze je niet kunnen raken. Je hebt dat uniform aan, die vest aan... . Niet dat je je boven de mensen voelt, maar je voelt je niet echt kwetsbaar. Eigenlijk word je geconfronteerd met je eigen kwetsbaarheid en sterfelijkheid op dat moment en ik vond dat een heel vies gevoel. Ik had dat eigenlijk nog nooit op die manier ervaren tijdens mijn werk. Je komt wel eens in een situatie terecht dat je eens een duw of slag krijgt. Maar echt zo het gevoel van ‘ik kan hier niets meer doen en ik ben compleet afhankelijk van wat mijn collega’s doen...’. Je bent de controle kwijt en dat vond ik een heel vies gevoel.”*

Naast angst ontstaat er vaak ook heel wat boosheid en frustratie ten gevolge van de feiten. De boosheid die men voelt ten opzichte van de agressor wordt meestal na verloop van tijd omgebogen naar berusting of medelijden omdat men het gebeuren een plaats heeft kunnen geven.

Jelle: *“Dat gaat over eerst van woede naar die persoon, naar medelijden met die gast. Blijkbaar had die een mentale leeftijd van 6 jaar en heeft die uit paniek gereageerd. Zijn ma had blijkbaar gezegd dat de politie hem in de gevangenis ging steken. Als je dat dan achteraf weet, dan ben je er ook niet kwaad op en moet je dat kunnen plaatsen denk ik. Je rationaliseert dat uiteindelijk. Hij kwam dan naar ons en zei ‘sorry, ik wou jullie niet pijn doen’, op een kinderlijke manier bijna vergiffenis komen vragen eigenlijk. Dat maakt wel een verschil voor mij.”*

De frustratie die veel respondenten voelen omdat het incident niet naar hun tevredenheid wordt afgehandeld, is echter vaak van langere duur. Men is gefrustreerd omdat men onvoldoende steun krijgt of zich niet rechtvaardig behandeld voelt door collega’s, de organisatie of justitie. Ook het tijdelijk niet kunnen uitoefenen van hobby’s ten gevolge van kwetsuren zorgt bij sommigen voor frustratie.

Jeroen: (over justitie) *“Dan leeft dikwijls het gevoel bij collega’s onderling van ‘we moeten het misschien zelf oplossen’. Het gerecht doet er niets aan, dan moeten wij ze maar aanpakken. Maar dan riskeer je zelf je job, dus dat moet je ook niet doen. Maar het leeft in de groep. Dat is gewoon hun frustratie die ze uiten door dat te zeggen. Ze gaan dat niet doen, maar dat is gewoon een gevoel dat ze gefrustreerd zijn.”*

De meeste respondenten geven aan dat de acute stressreacties en emoties die door het incident teweeg gebracht worden na enkele dagen tot maximum een maand vervagen. Men heeft dan de feiten verwerkt en men kan weer op het niveau van voordien functioneren. Een paar respondenten hadden echter langer te kampen met psychische en lichamelijke reacties. Ze werden prikkelbaar, angstig en bleven concentratieproblemen hebben. Bij twee respondenten werd de officiële diagnose van PTSS vastgesteld. Dit gebeurde pas enkele maanden nadien, waardoor het verwerkingsproces later op gang kwam.

5.3.1.5. Gevolgen voor het professionele functioneren

Alle respondenten ondervinden veranderingen in hun functioneren op het werk omwille van geweld dat tegen hen gebruikt werd. Er wordt bewuster omgegaan met risicovolle situaties en men is veel meer op zijn hoede. Vaak wordt men wantrouwiger en achterdochtiger ten opzichte van burgers. Een aantal respondenten geven aan dat ze kort na de feiten tijdens andere interventies veel sneller ingrijpen om te voorkomen dat men de controle over de situatie verliest. De hoofdreden daarvan is dat men schrik heeft om opnieuw slachtoffer te worden van geweld. Nadien twijfelt men wel eens of dit optreden niet buitenproportioneel was. De meeste respondenten zeggen dat naarmate ze herhaaldelijk geconfronteerd worden met geweld, alerter worden, striktere veiligheidsnormen hanteren en minder tolerant worden ten opzichte van de burger. Men trekt sneller de grens en treedt kordater op.

Jelle: "... maar dat je misschien iets sneller terug gaat reageren naar burgers toe, iets defensiever. Dat je je minder gaat laten doen, dat je sneller een burger gaat terechtwijzen van 'kijk manneke, tot hier en niet verder'. In het begin toen ik bij de politie was, was dat minder. Dan was ik meer tolerant."

Vier respondenten zeggen dat ze omwille van het geweldsincident waarvan ze slachtoffer werden veranderden van functie. Men geeft aan dat dit laatste feit 'de druppel was die de emmer deed overlopen' en schakelden over naar een wijkfunctie, een rustigere zone of een binnendienst. Eén respondent gaf te kennen dat ze enige tijd overwogen heeft om haar job bij de politie op te geven, maar heeft dit uiteindelijk niet gedaan. Voor een andere respondent hadden de feiten ook gevolgen voor zijn carrière: hij solliciteerde voor een functie bij de lokale recherche, maar kreeg te horen dat hij de feiten nog niet voldoende verwerkt had en dat ze hem nog niet stressbestendig genoeg achtten om deze functie te kunnen uitoefenen.

De overige respondenten zeggen dat de feiten geen invloed hebben op hun motivatie. Men vindt het echter wel frustrerend om te zien dat ook andere collega's slachtoffer worden van geweld.

Op de vraag of ze bepaalde situaties ontwijken ten gevolge van geweldsincidenten, wordt unaniem 'nee' geantwoord. Er wordt geponoerd dat wanneer ze die intentie zouden hebben, ze onmiddellijk zouden stoppen met interventie. Een aantal respondenten stellen dat ze ook positief zijn veranderd ten gevolge van hun slachtofferschap: men zegt kalmer geworden te zijn, situaties beter te kunnen inschatten en meer te kunnen relativiseren. Leeftijd en ervaring spelen hierbij een belangrijke rol volgens hen.

5.3.2. Gevolgen voor de naaste omgeving

De meerderheid van de respondenten haalt aan dat het geweld waar zij slachtoffer van werden dikwijls een impact heeft op hun partner of kinderen. Gezinsleden zijn in de eerste plaats bezorgd dat hun partner/vader/moeder iets overkomt tijdens de uitoefening van zijn of haar beroep. Voorts leeft er ook een ongerustheid dat henzelf iets zou overkomen indien zij door een agressor herkend worden op straat tijdens een gezinsuitje of wanneer bedreigd werd door de dader dat hij de politieambtenaar wel eens thuis zou komen opzoeken. Gezinsleden voelen zich vooral kwetsbaar wanneer de politieambtenaar de nachtshift doet. Ook de respondenten zelf geven aan soms ongerust te zijn dat hun gezin iets zou overkomen.

Wim: "Mijn vriendin was over haar toeren, het kindje was nog niet geboren, maar met haar dikke buik, dat was allemaal wel wat stress hoor. Dus zij ook elke dag vanaf toen, elke dag dat zij buitenkwam, altijd die deur opendoen, zien 'staan daar geen auto's, zitten daar geen mensen in'. [...] Dan heb je schrik dat er iets met je gezin gaat gebeuren he. Wij gaan waarschijnlijk wel verhuizen. Dat is wel een deel ten gevolge daarvan. Mijn vriendin kan het hier niet zo goed wennen. Ook met die job enzo, die pakt dat ook wel mee he."

Een paar respondenten zeggen dat de impact die zij beleefden door het geweldsincident, ook leidde tot spanningen thuis. Wanneer er een langdurige arbeidsongeschiktheid was ten gevolge van lichamelijke letsels, viel ook een groter deel van het huishouden op de schouders van hun partner. Eén respondent vertelt dat zij door een geweldsincident mogelijk besmet kon zijn met het HIV-virus. Dit leidde ertoe dat zij en haar partner hun kinderwens 6 maanden dienden uit te stellen. Anderzijds wordt ook aangehaald dat door deze ervaringen de band met de partner uiteindelijk versterkt werd.

Slachtofferschap van geweldsincidenten heeft ook een invloed op de collegiale banden: er wordt meermaals aangehaald dat men een sterkere vertrouwensband ontwikkelt met de naaste collega. Anderzijds kunnen collega's die niet bij de feiten betrokken waren beschuldigend reageren naar de collega die niet gewond werd en verwijten maken dat hij onvoldoende initiatief genomen heeft om zijn collega te beschermen. Dit kan leiden tot ernstige schuldgevoelens en verontwaardiging. Er wordt tevens aangehaald dat het vernemen van slachtofferschap van andere collega's een sterke impact heeft. Dit leidt tot een verhoogd onveiligheidsgevoel, men heeft schrik om hetzelfde mee te maken.

Evelien: *“Twee weken geleden werden op één week tijd drie collega's werkonbekwaam geslagen! Dat doet toch iets met je. Ik zit daar dan dikwijls met mijn collega over te praten. Eigenlijk, het is erg dat ik dat moet zeggen, maar dan denk ik van ‘wanneer gaat de dag er zijn’, je zit er bijna op te wachten. En dat vind ik eigenlijk angstaanjagend. Dan zijn we er vanaf, dan hebben we het meegemaakt, echt klop krijgen.”*

5.4. Omgaan met slachtofferschap van lichamelijk geweld

De tweede deelvraag is *‘welke copingstrategieën hanteren politieambtenaren naar aanleiding van hun slachtofferschap?’*. In deze paragraaf wordt besproken hoe de respondenten omgaan met het ervaren van een geweldsincident. Daarnaast wordt toegelicht in welke mate hun sociale omgeving bijdraagt aan de verwerking van de feiten.

5.4.1. Copingstijlen

Voor een aantal respondenten blijkt het moeilijk te zijn om toe te lichten hoe zij omgaan met een geweldsincident. Ze geven aan dat ze daar nog niet echt stil bij gestaan hebben. Wanneer er dieper ingegaan wordt op het onderwerp, komt naar voor dat er voornamelijk cognitieve en probleemgerichte copingstrategieën gehanteerd worden.

5.4.1.1. Probleemgerichte copingstijlen

Alle respondenten zijn het er over eens dat het cruciaal is om te kunnen ventileren over de feiten. Men vindt het belangrijk om zijn verhaal te kunnen doen in plaats van alles op te kroppen. Daarbij wordt voornamelijk teruggevallen op de naaste collega's, familie en partners. Hoewel deze sociale netwerken voor de meesten als voldoende beschouwd worden, vinden een aantal respondenten het toch een meerwaarde om te kunnen praten met een hulpverlener zoals de korpspsycholoog, leden van het stressteam, slachtofferhulp of een vertrouwenspersoon binnen de organisatie.

Een paar respondenten geven aan dat ze stoom afblazen door te sporten of heil vinden in relaxatieoefeningen. Ook het gebruiken van humor wordt als stressverlagend beschouwd en bevordert volgens de respondenten het verwerkingsproces. Humor wordt tevens gezien als inherent aan de ‘politiecultuur’.

Jelle: *“Achteraf, dat hoort er ook bij en vind ik belangrijk, wordt er wel eens over gelachen. Zo kan je dat plaatsen. Ik denk dat je dat veel merkt bij de politie, dat er veel gelachen, geplaagd en geschampt wordt, ik denk dat dat belangrijk is om iets te kunnen plaatsen. Dat je dat niet te ernstig neemt en erover blijft doordrammen.”*

Luc: *“Dat kom je ook wel eens tegen dat je zegt van ‘amai, weet je wat er nu is gebeurd, wil die mij toch wel aframmelen zeker, en dan hebben wij die maar wat kletsen gegeven’. Bij wijze van spreken natuurlijk, maar zo zeg je dat wel tegen de collega’s. Ik denk dat dat ergens een verwerkingsproces is, dat je een uitlaatklep moet hebben.”*

Een aantal respondenten buigt de ervaring met een geweldincident om te naar iets positiefs: men probeert te ‘leren uit zijn fouten’ en tracht andere strategieën te gebruiken om geweld in te dijken en toekomstig slachtofferschap te voorkomen.

Men heeft ook vaak nood aan verontschuldiging van de dader om de feiten te kunnen plaatsen en men wil weten waarom hij zo reageerde. Het feit dat er een juridische uitspraak volgt is voor velen belangrijk om het incident definitief af te kunnen sluiten.

5.4.1.2. Emotioneel gerichte copingstijlen

Uit de interviews blijkt dat alle respondenten cognitieve copingstijlen gebruiken om de feiten een plaats te geven. Er wordt veel nagedacht over wat er gebeurd is en men evalueert het eigen handelen. Tijdens deze evaluatie is men vaak kritisch naar zichzelf toe, wat kan leiden tot het maken van zelfverwijten.

Wouter: *“Dan kan je zeggen ‘ik zoek de oorzaak bij een ander’ of kan je zeggen ‘ik zoek de oorzaak bij mezelf’. Waar je wel over nadent is ‘kon ik dat zelf niet op een andere manier gedaan hebben’.”*

Evelien: *“Ik had toch wel wat frustratie naar mezelf toe, van dit is een beetje uw eigen schuld, je had nooit zo nonchalant mogen doen. Maar langs de andere kant denk ik ook, nee, dat is mijn schuld niet, want die mens moet maar niet zo reageren. Dat is een dubbel gevoel en je vecht daar een beetje mee. Je denkt verder na over wat er nu eigenlijk juist gebeurd is.”*

Een groot aantal respondenten rationaliseert en relativeert de feiten. Men bekijkt de zaak van de positieve kant en zegt bijvoorbeeld dat men geluk gehad heeft of dat het veel erger had kunnen zijn. Men haalt tevens aan dat het tot één van de risico's van de job behoort en houdt er rekening mee dat men met geweld geconfronteerd kan worden. Anderen focussen zich meer op interventies die wél goed afgelopen zijn en concluderen dat er ook goede kanten aan de job zijn.

5.4.1.3. Ontwijkingsgerichte coping

Een paar respondenten vertellen dat ze kort na de feiten 'meer pinten gingen pakken met de collega's' of eens goed 'doorzakten' op een feestje. Ze stellen daarbij dat dit eenmalig was om te kunnen ontladen en hun gedachten te verzetten en poneren daarbij dat het niet om problematisch gedrag gaat. Voorts werd er tijdens de interviews geen melding gemaakt van problematisch alcohol-, drugs- of medicatiegebruik.

5.4.2. Rol van de sociale omgeving

5.4.2.1. Familie, partner en vrienden

Alle respondenten vinden het belangrijk om steun te krijgen van hun familie of partner nadat zij met een geweldsincident geconfronteerd werden. De thuisomgeving wordt gezien als een plek om weer tot rust te komen. Enkele respondenten halen aan dat wanneer de thuissituatie instabiel of problematisch is, dit een negatief effect heeft op het verwerken van de feiten.

De meeste respondenten bespreken het incident uitvoerig en vinden het belangrijk om hun gevoelens te kunnen ventileren thuis. Enkele respondenten zeggen echter dat ze een minder uitgebreid relaas vertellen, omdat ze hun familie niet tot last willen zijn of onnodig ongerust willen maken. Soms leeft ook het gevoel dat de partner de politieambtenaar wel probeert te steunen, maar niet ten volle begrijpt wat hij heeft meegemaakt. Men praat dan liever met collega's of familieleden die ook bij de politie werken, omdat die 'het wereldje' beter kennen.

Het praten over het incident wordt voornamelijk binnen de familiale kring gehouden en wordt zelden met vrienden besproken. Eén respondent zegt dat hij nadien liefst met zijn trainer (gevechtssport) overlegt, omdat die als buitenstaander het gebeurde beter kan analyseren en ideeën kan aanbrengen om risicovolle situaties anders aan te pakken.

5.4.2.2. *Collega's en hiërarchische meerderen*

De meeste respondenten vinden het belangrijk om vlak na de feiten te kunnen ventileren bij hun collega's om 'stoom af te blazen'. Men heeft op dat moment nood aan begrip en erkenning van de groep. De meningen zijn echter verdeeld of deze behoefte vervuld wordt: sommige collega's reageren positief en vangen de betrokken politieambtenaar goed op, terwijl anderen eerder belust zijn op sensationele verhalen en daarbij stoere praat verkopen of de feiten minimaliseren.

De meerderheid van de respondenten haalt in deze context de heersende 'machocultuur' binnen de politie aan, waardoor er vaak weinig of geen erkenning van slachtofferschap is.¹⁸⁶

De respondenten bespreken het incident liefst met hun 'vaste partner'¹⁸⁷ of andere collega's die bij het incident betrokken waren. De meeste respondenten geven aan dat ze in hun eigen team wel bij elkaar terecht kunnen. Daarbij wordt aangehaald dat het zeer belangrijk is om een sterke vertrouwensband te hebben met hun teamgenoten. Men hecht er ook veel belang aan om te kunnen rekenen op bijstand van deze collega's bij toekomstige interventies. De respondenten vinden het belangrijk dat er een open dialoog heerst over het meemaken van ingrijpende gebeurtenissen, opdat de anderen zouden weten waarom men anders reageert in een bepaalde situatie en voor de nodige ondersteuning kunnen zorgen.

Jelle: *"Ik denk dat je er altijd moet zijn voor elkaar. Dat is het belangrijkste volgens mij, zeker in interventie, dat er samenhang is en dat je direct bijstand en hulp kan krijgen."*

Tine: *"Als je zo'n situatie aan de hand hebt gehad, dan babbel je daar wel over. Toch zeker met mijn vaste collega, daar hebben we het dan dikwijls over."*

Jeroen: *"Terwijl dat die vertrouwensband wel erg belangrijk is. Want in de moeilijkste omstandigheden, als je een band hebt en je weet hoe iemand in elkaar zit, dan weet je ook heel snel hoe je daarop moet reageren van 'oei, die collega zit vandaag wat kort, ik zal wat meer het woord voeren' of omgekeerd."*

Naast opvang door de collega's, vindt men het ook erg belangrijk om gesteund te worden door zijn hiërarchische meerdere.¹⁸⁸ Wanneer een overste betrokkenheid toont, geeft dit bij de meesten een gevoel van appreciatie. Vaak hangt dit echter af van de persoonlijkheid van de overste en kan men niet altijd rekenen op empathie. Er wordt daarentegen dikwijls in eerste instantie gevraagd of zij niet in de fout gegaan zijn. Wanneer de respondenten ervaren dat de korpsleiding niet achter hen staat, leidt dit tot meer onzekerheid op het terrein.

---

¹⁸⁶ De 'machocultuur' wordt verder besproken in paragraaf 5.5.4.1.

¹⁸⁷ In de bevraagde politiezones wordt vaak gewerkt in vaste politieparen.

¹⁸⁸ Men bedoelt daarbij de hoofdinspecteur, terreinondersteuner of officier die op dat moment verantwoordelijk is.

Tijdens geweldsincidenten vindt men het soms moeilijk om knopen door te hakken omdat men vreest fouten te maken en men hierdoor een tuchtsanctie opgelegd zal krijgen.

Evelien: *“Maar dat geeft ook een effect dat je je niet gesteund voelt en dat je meer oppast en dat je meer schrik krijgt op den duur. Voor de gevolgen, wat gaat dat teweegbrengen... . Dat vind ik moeilijk. Ik vind wel dat je gesteund moet worden als je gewond raakt en dat je niet direct tegenkanting krijgt van de oversten of je het niet zelf uitgelokt hebt.”*

Luc: *“Waar ik de indruk in heb is dat zij hun paraplu open trekken en zeggen van ‘wat is daar eigenlijk gebeurd’. Die vraag wordt ook altijd gesteld ‘ben jij niet in de fout gegaan’. Ik vind dat nogal cru eigenlijk.”*

Naast emotionele opvang vlak na de feiten heeft men ook nood aan praktische ondersteuning door de overste. Men wil geïnformeerd worden over de eerste procedurele en administratieve stappen die ondernomen moeten worden. Voorts verlangt men dat de overste initiatief neemt om slachtofferhulp in te schakelen wanneer dat nodig zou blijken. Daarnaast zou men het ten zeerste op prijs stellen dat de overste ook nadien informeert hoe het gaat. Vooral respondenten die enige tijd thuis zitten omwille van arbeidsongeschiktheid halen aan dat ze weinig of niets hoorden van hun directe overste. Velen voelen dit aan alsof ze maar ‘een nummer’ zijn en weinig gewaardeerd worden.

5.5. Noden van politieambtenaren ten gevolge van lichamelijk geweld

De tweede centrale onderzoeksvraag betreft *‘welke noden hebben politieambtenaren die slachtoffer werden van lichamelijk geweld?’*. Uit de interviews kwam naar voor dat men nood heeft aan erkenning, gerechtigheid en opleiding. Daarnaast stellen zich ook een aantal praktische en emotionele behoeften.

5.5.1. Nood aan opleiding

Tijdens de interviews werd de vraag gesteld welke initiatieven ondernomen kunnen worden van de korpsleiding uit om slachtofferschap van lichamelijk geweld zoveel mogelijk in te dijken. De meeste respondenten zeggen dat het moeilijk is om hier preventief iets aan te doen, aangezien geweld tegen de politie zich vaak plots en onverwacht voordoet.

De meningen zijn verdeeld of het geven van meer trainingen in geweldsbeheersing soelaas biedt. Sommigen zeggen hier meer nood aan te hebben om zich zelfzekerder te voelen in kritieke situaties en om zijn eigen veiligheid en die van zijn collega beter te kunnen garanderen. Anderen zijn van mening dat men meerdere keren per week zou moeten kunnen trainen om resultaat te halen. Het is echter praktisch gezien onmogelijk om dit tijdens de diensturen te organiseren. Er wordt gesteld dat degenen die gevechtstechnieken beter willen beheersen, dit in hun vrije tijd moeten doen.

De meeste respondenten zeggen dat ze geen meerwaarde zien in cursussen rond conflictbeheersing of bemiddeling. Men poneert dat persoonlijkheidskenmerken zoals empathie, verdraagzaamheid en sociale omgang met mensen niet aangeleerd kunnen worden. Eén respondent zegt dat het wel nuttig zou zijn om opleidingen te geven rond het opvangen van collega's na een ingrijpende gebeurtenis.

Joke: "Misschien voor collega's 'hoe vang ik mijn eigen collega op', dat vind ik wel interessant. Want er zijn collega's die niet beseffen als ze iets zeggen dat ze dat beter niet hadden gezegd op dat moment. [...] Of als je terug in een soortgelijke situatie komt, dat je kan merken van 'hoe reageert mijn collega die dat net heeft meegemaakt'."

Een aantal respondenten vinden dat er meer aandacht aan interne mentale processen geschonken moet worden om politieambtenaren beter voor te bereiden op gevaarsituaties. Er is te weinig belangstelling voor de innerlijke mens van de politie-inspecteur. Naast het aanleren van gevechtstechnieken tijdens de lessen geweldsbeheersing, zou er ook les gegeven moeten worden in het herkennen van stresssignalen tijdens en na een geweldsincident. Zo wordt men zich er bewust van in welke toestand men op dat moment verkeert en kan angst of paniek omgebogen worden naar rust en kalmte. Ook het geven van relaxatieoefeningen vindt men in deze context een pluspunt.

5.5.2. Praktische noden

Er is een grote nood aan praktische ondersteuning wanneer men slachtoffer wordt van geweld. Bijna alle respondenten geven aan dat de administratieve afhandeling vaak te wensen overlaat en hebben het gevoel dat ze er alleen voor staan en alles zelf moeten regelen. Men weet ook vaak niet welke procedures er gevolgd moeten worden, welke formulieren men moet invullen, hoe men zich burgerlijke partij kan stellen, welke advocaat aangesteld moet worden... . Het verloop van de praktische afhandeling loopt hierdoor dikwijls stroef en neemt erg veel tijd in beslag.

Enkele respondenten geven aan dat ze minder geneigd zijn om toekomstige incidenten aan te geven omdat het hen teveel moeite kost. De respondenten zouden het prettig vinden als er van het korps uit initiatief genomen wordt om hen te begeleiden tijdens de praktische afhandeling en correct te informeren wat ze moeten ondernemen om hun zaak tot een goed einde te brengen.

Frank: *“Een collega van mij raakte een aantal jaren geleden gekwetst tijdens een incident, wel hij heeft veel zelf moeten lopen hoor. Naar de verzekering, advocaat... . Er werd niets geregeld. Andere collega's die zoiets meemaken, komen naar mij om te vragen van 'naar waar moet ik gaan, wie moet ik aanspreken'. Het korps zou dat eigenlijk zelf spontaan moeten doen als ze kennis nemen dat iemand slagen heeft gekregen: hoe erg is het, wat kunnen we doen, stel je burgerlijke partij.... Maar dat gebeurt niet, we moeten zelf de dingen aanpakken.”*

Naast informatie en advies over administratieve en juridische procedures, hebben de respondenten behoefte aan informatie over de voortgang van hun zaak. Ze zijn er zich van bewust dat een rechtszaak lang op zich kan laten wachten, maar vinden het niet fijn dat ze maanden na elkaar niets te horen krijgen over hun zaak. Men krijgt dan het gevoel dat men vergeten wordt door de juridische afdeling. Op dat vlak heeft men meer nood aan feedback. De respondenten zouden graag af en toe gecontacteerd willen worden over hun zaak, ook al is er geen nieuws. Ook op het niveau van het parket stellen zich problemen inzake respons op de aangifte van het slachtoffer van de benadeelde persoon. Men wil ook tijdig ingelicht worden wanneer het proces plaatsvindt, opdat men een advocaat kan aanstellen om het dossier in te kijken.

Jeroen: *“Je wordt heel slecht op de hoogte gehouden hoe het nu zit. Je moet alles vijf keer opnieuw gaan vragen van 'weten jullie al iets meer? Ah nee, nog altijd niet' en dan heb je het gevoel dat je meer zelf moet dan dat er iemand iets voor je doet. Terwijl ik vind dat dat anders zou kunnen.”*

Er heerst ook vaak discussie over het toekennen van een advocaat. Wanneer er geen arbeidsongeschiktheid is, zou de juridische dienst minder snel geneigd zijn om de politieambtenaar in kwestie een advocaat toe te wijzen. Sommige respondenten voelen zich hierdoor niet gesteund en vinden dat de psychologische impact die ze ondervinden ten gevolge van de feiten hierdoor geminimaliseerd wordt. In sommige gevallen stelt de juridische dienst voor om een minnelijke schikking te regelen. De respondenten vinden echter dat elk feit sowieso via de rechtbank afgehandeld moet worden.

Een ander praktisch probleem dat de respondenten ervaren, is het spanningsveld dat heerst tussen enerzijds slachtoffer zijn en anderzijds het opstellen van het proces-verbaal aangaande de feiten. Een aantal respondenten zeggen dat ze zich moeilijk konden concentreren, nog te emotioneel waren of teveel pijn hadden om alles fatsoenlijk op papier te zetten.

Zij zouden liever verhoord worden of willen dat hun hiërarchische meerdere proces-verbaal opmaakt. Een paar andere respondenten zeggen echter dat ze verplicht waren om direct te stoppen met werken omdat ze na een bezoek aan de spoedarts arbeidsongeschikt verklaard werden. Zij geven aan dat ze net nood hadden om zelf het proces-verbaal op te stellen omdat ze dan zeker waren dat alles correct genoteerd werd.

Tenslotte stellen er zich soms problemen op vlak van bescherming van de privacy van politieambtenaren. Vaak zijn hun persoonlijke gegevens terug te vinden in het dossier, wat een onveiligheidsgevoel teweeg kan brengen omdat de tegenpartij ook het dossier kan inkijken. Eén respondent haalt aan dat enkele uren na de feiten journalisten aan zijn woning kwamen aanbellen. Hij vond het absoluut ongehoord dat er op zo'n korte tijd dergelijke informatie was uitgelekt. De respondenten hebben nood aan maatregelen om inbreuken op hun privacy te voorkomen.

5.5.3. Emotionele noden

Iedereen vindt het een must dat er psychologische opvang voorzien is via het werk, zoals een korpspsycholoog, stressteam, slachtofferhulp of een vertrouwenspersoon. Er wordt aangegeven dat deze hulpverlening vooral van belang is wanneer men geconfronteerd wordt met 'zware' geweldsincidenten of andere ingrijpende gebeurtenissen. Andere 'lichtere' feiten kan men hoofdzakelijk verwerken met de hulp en ondersteuning van familie en collega's.

Enkele respondenten werden opgevangen door één van deze instanties. Hun ervaringen hieromtrent waren positief: er werd een luisterend oor aangeboden en begrip getoond, wat bijdroeg tot een goede verwerking van de feiten.

Er wordt echter aangegeven dat er een aantal drempels zijn bij het zoeken of toelaten van emotionele steun. Een eerste drempel ligt in het karakter van politiemensen. Sommige respondenten geven aan dat ze geen moeite hebben om over de feiten te praten, terwijl anderen wel problemen hebben om over hun gevoelens te praten. Dit maakt dat ze het moeilijk vinden om zelf de eerste stap te zetten naar eventuele hulpverlening. De respondenten zeggen dat ze het aangener vinden als deze instanties zelf initiatief nemen om een gesprek voor te stellen. Voorts geven enkele respondenten aan dat ze denken dat de feiten waar zij slachtoffer van werden te gering zijn om er met de korpspsycholoog over te praten en zijn daarom vaak minder geneigd om een gesprek aan te vragen. De respondenten zijn er zich van bewust dat het moeilijk is voor de verantwoordelijken om in te schatten wanneer iemand nood heeft aan verdere psychologische opvolging.

Men is het er wel over eens dat het minstens voorgesteld moet worden, ook al gaat de betrokken politieambtenaar hier verder niet op in. Men heeft ook liever dat men persoonlijk aangesproken wordt, dan dat dit aanbod via mail gedaan wordt.

Frank: “Het is er wel, maar je moet er altijd zelf naar vragen. Er is meer nood aan dat er meer initiatief komt dat de collega’s benaderd worden als ze slachtoffer geworden zijn. Stel, we gaan naar een oud madammeke die in haar bad ligt en overleden is. De eerste vraag die je dan krijgt is ‘is er daar familie? En is daar slachtofferhulp nodig?’ Ik heb nog nooit geweten bij een vechtpartij waar politie bij was ‘en is er slachtofferhulp nodig?’”

Een tweede drempel die respondenten aanhalen om geen verdere hulp te vragen, is het feit dat men vaak niet wil erkennen tegenover andere collega’s dat men het moeilijk heeft met het incident. Men is bang dat men hierdoor als ‘zwak’ aanzien wordt en buiten de groep zal vallen.

Luc: “Hij geeft daar een draai aan voor de buitenwereld, maar in vertrouwen zei hij me dat hij bevroor op dat moment. Hij is ook iemand die sterk in de groep wil blijven, die niet verstoten wil worden. Dat zal misschien niet gebeuren, maar dan zou hij als zwak gezien worden. Dus dat ego legt ook veel in de weegschaal om al dan niet stappen te ondernemen om toe te geven dat er een probleem is.”

Een derde euvel dat aan bod kwam, is dat men vaak niet weet hoe men de korpspsycholoog of slachtofferhulp kan bereiken. Men heeft er ook dikwijls geen idee van wie de vertrouwenspersoon in het korps is of heeft geen goed gevoel bij deze persoon. Eén respondent zegt dat het daarom nuttig zou zijn om een netwerk van vertrouwenspersonen op te richten, zodat men kan kiezen wie hem het meeste ligt om een gesprek mee aan te knopen. De respondent geeft aan dat het tenslotte vaak over gevoelige onderwerpen gaat en dat hij zijn privéleven niet zomaar wil blootleggen aan eender wie.

Tenslotte halen enkele respondenten aan dat in sommige gevallen een debriefing nuttig kan zijn. Men heeft nood om samen te zitten met de collega’s die betrokken waren bij het incident en wil het gebeuren in groepsverband overlopen. Daarbij mag de nadruk niet liggen op technische of procedurele aspecten, maar moet men aandacht schenken aan emoties en vragen die nog zouden leven in de groep. Men geeft aan dat men hierdoor de feiten beter kan plaatsen en afsluiten.

5.5.4. Nood aan erkenning

Uit de interviews blijkt dat er een sterke behoefte is aan de erkenning van het feit dat politiemensen slachtoffer kunnen worden van geweld. We maken hierbij een onderscheid tussen erkenning binnen de politieorganisatie en erkenning door de buitenwereld.

5.5.4.1. *Erkenning binnen de politieorganisatie*

Zoals eerder werd aangehaald, leeft er volgens de respondenten nog steeds een ‘machocultuur’ in de politiewereld. Aangezien er in de groep vaak grapjes gemaakt worden over het feit dat iemand slagen gekregen heeft of de zaak soms geminimaliseerd wordt, krijgt men het gevoel dat er niet altijd begrip is voor de emotionele kant van het verhaal. In politiemiddens staan ‘controle’ en ‘sterkte’ centraal als eigenschappen en wil men niet als ‘slappeling’ overkomen. Wanneer iemand zijn emoties toont, vinden anderen het vaak moeilijk om hiermee om te gaan om dat het niet strookt met het beeld dat ze hebben van ‘de’ politie-inspecteur. Enkele respondenten zeggen dat wanneer ze apart met collega’s praten, deze veel sneller aangeven dat ze ook onder de indruk zijn van bepaalde feiten en het moeilijk hebben met sommige zaken. In de grote groep echter worden dergelijke gevoelens veel meer afgeschermd.

Evelien: *“Er zijn heel veel mannen die zeggen ‘het is niet omdat we man zijn en we dat meemaken dat we daar beter tegen kunnen’. Die vinden dat ook allemaal wel erg hoor. In groep laten die dat minder merken, maar als je die dan apart aanspreekt, dan merk je dat ze het ook wel moeilijk hebben.”*

Filip: *“In het begin, als dat enkel het lichamelijke was, dan was dat aanvaardbaar. Daarna kwam het dan dat het psychologisch was met het stressteam enzo, dan waren er een heel deel waarvan ik voelde dat die dat niet konden vatten. Zo van ‘je hebt weer iets gevonden’. Dat voelde niet goed. Zeker ook omdat je in heel die politiecultuur zit en je moet je sterk houden enzo.”*

5.5.4.2. *Erkenning door de buitenwereld*

Slachtofferschap van geweldsincidenten wordt vaak onvoldoende erkend door de buitenwereld volgens de meeste respondenten. Vanuit verschillende hoeken zoals het parket, de advocatuur, vrienden, artsen... krijgt men herhaaldelijk te horen dat het ‘part of the job’ is en dat ze anders maar een andere job moeten kiezen. De respondenten vinden het zeer kwalijk dat er zo gereageerd wordt. Ze geven aan dat ze zelf ook wel incalculeren dat dit een risico van het vak is, maar stellen dat het daarom niet zonder meer aanvaard mag worden. Er wordt ook gemeld dat het parket dikwijls pas de vervolging instelt wanneer er daadwerkelijk een arbeidsongeschiktheid is. De ernst van de feiten wordt daarbij gebaseerd op het aantal ziekte-dagen die de politieambtenaar gekregen heeft. De respondenten vinden echter dat er niet enkel op deze arbeidsongeschiktheid mag afgegaan worden.

Ook zonder uiterlijke kwetsuren kan de impact van geweldsincidenten groot zijn voor politieambtenaren. Het niet krijgen van erkenning zorgt voor heel wat frustratie en ongenoegen bij de respondenten.

Jeroen: *“Ok, je weet dat als je interventie doet dat die kans bestaat, maar daarom moet dat er niet bijhoren. Ook op het parket, het aantal keren dat ze zeggen als collega’s zich burgerlijke partij stellen, van ‘dat hoort er toch bij dat je zoiets kan meemaken’. Maar ok, er zijn zoveel jobs waarbij je kan zeggen ‘het hoort erbij’. Een vertegenwoordiger op de baan die ernstig gekwetst geraakt in een ongeval, moet je dan ook zeggen dat dat erbij hoort? Want ja, die zit nu eenmaal veel op de baan.”*

Luc: *“Ik kwam een advocaat tegen met wie ik bevriend was en vertelde hem dat. Die gaf de indruk van ja, kom he, ‘geweld’... . Je bent politie, je moet daar maar tegen kunnen. Daar wordt al direct van uitgegaan. Ik was wel wat geschrokken dat die zei van ‘je moet er maar tegen kunnen’. Dus eigenlijk zijn wij geen mensen meer op dat moment... . Dat vond ik frappant dat die zo deed tegen mij.”*

5.5.5. Nood aan gerechtigheid

Het merendeel van de respondenten zegt het gevoel te hebben dat geweld tegen de politie de laatste jaren sterk is toegenomen. Ze vinden het van cruciaal belang dat er vanuit justitie een signaal gegeven wordt dat men dit niet tolereert. Wanneer er niet gereageerd wordt op dergelijke feiten, denkt men dat de daders zich gesterkt voelen en opnieuw slachtoffers zullen maken. Een laks beleid omtrent deze problematiek geeft de respondenten het gevoel dat ze niet beschermd en gerespecteerd worden door de overheid.

Om gerechtigheid te kunnen realiseren is het volgens de meeste respondenten noodzakelijk dat de verdachten direct na de feiten voor minstens enkele dagen in voorlopige hechtenis gesteld worden. Wanneer dit niet gebeurt, lijkt dit alsof de verdachte direct vrijuit gaat, zonder de consequenties van zijn daden te voelen. Dit geeft vaak een gevoel van onmacht. De respondenten vinden ook dat rechtszaken te lang aanslepen en dat er korter op de bal gespeeld moet worden om een duidelijk signaal te geven naar de verdachte toe. De respondenten achten het belangrijk dat de rechter de agressor lik op stuk geeft en een uitspraak doet in het voordeel van de betrokken politieambtenaar. Dit geeft een gevoel van erkenning en bevestigt dat men zijn job correct uitgevoerd heeft.

Voorts geven de meesten aan dat een rechtszaak voornamelijk een principiële kwestie is: men wil een statement maken dat het beroep van politie beschermd moet worden. Daarnaast is het voor de respondenten van belang dat de dader van de feiten tot inzicht komt en afziet van toekomstige geweldpleging tegen politieambtenaren.

Filip: *“Al was het gewoon dat hij daarvoor werkt en iets van spijt of berouw betoont, maar dat hij inziet dat hij verkeerd geweest is. Dat hij de nodige stappen onderneemt om zijn leven serieus op te vatten.”*

Op vlak van uitbetaling van materiële of morele schadevergoeding heerst er bij de respondenten heel wat ontevredenheid. Het is absoluut niet de bedoeling om munt te slaan uit hun slachtofferschap, maar men verlangt wel dat de dader een inspanning levert om de schade te vergoeden. Vaak is dit ook de enige effectieve straf en belandt de dader zelden in de gevangenis. Het niet betalen van een schadevergoeding geeft het gevoel bij de respondenten dat de dader volledig straffeloos blijft.

Evelien: *“Misschien moet er wel eens een celstraf op staan, misschien moeten die wel eens een werkstraf krijgen. Maar er moet wel een gevolg aan gegeven worden. Het kan niet zijn van ‘ik moet 250 euro schadevergoeding betalen, ik kan dat niet’. Ok, tant pis dan. Dat kan toch gewoonweg niet. [...] Dus gewoon er zomaar mee weggkomen, dat is geen normale reactie van het gerecht.”*

5.6. Besluit

Uit de rapportage van bovenstaande onderzoeksresultaten kan afgeleid worden dat er heel wat leeft bij politieambtenaren inzake het gebruik van lichamelijk geweld tégen hen. Desondanks het feit dat het woord ‘slachtoffer’ niet graag in de mond genomen wordt, vinden politieambtenaren dat geweld niet zomaar gezien mag worden als een onderdeel dat inherent is aan hun job. De gevolgen die men ervaart zijn niet gering en hebben vaak een blijvende impact op het professionele functioneren van de politieambtenaren. Er is een sterke nood aan opvang en begeleiding na de feiten op zowel emotioneel als praktisch vlak. Men vindt het tevens van cruciaal belang dat justitie effectief optreedt wanneer men slachtoffer wordt van geweld. De resultaten van de diepte-interviews brengen echter ook een aantal pijnpunten naar boven. Deze worden in het afsluitende hoofdstuk besproken, samen met enkele aanbevelingen om tegemoet te komen aan de noden die politieambtenaren hebben na het meemaken van een geweldsincident.

6. Conclusie en aanbevelingen

In dit laatste hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste bevindingen die voortvloeien uit de literatuurstudie en het praktijkonderzoek. Dit gebeurt aan de hand van het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Afsluitend worden enkele aanbevelingen geformuleerd om op een efficiënte en coherente manier het fenomeen van geweld tegen de politie aan te pakken.

Om de eerste centrale onderzoeksvraag, met name *‘hoe beleven politieambtenaren die slachtoffer zijn van lichamelijk geweld hun slachtofferschap?’* te kunnen beantwoorden, werd eerst stilgestaan bij de afbakening van het begrip ‘lichamelijk geweld’ en bij de perceptie die politieambtenaren van hun slachtofferschap hebben wanneer zij hiermee geconfronteerd worden. Hieruit blijkt dat het moeilijk is om een sluitende definitie van lichamelijk geweld te geven. Algemeen wordt gesteld dat men kan spreken van lichamelijk geweld vanaf het moment dat men aangeraakt wordt op een agressieve manier, al dan niet met verwondingen tot gevolg. De overgrote meerderheid van de geïnterviewden voelt zich pas slachtoffer als er *bewust* agressie naar hén toe gebruikt wordt. Om deze reden wordt ‘weerspanning’ niet altijd onder de noemer van ‘lichamelijk geweld’ gerekend. Sommigen spreken pas van slachtofferschap wanneer ze gewond raken ten gevolge van de feiten.

In het theoretische gedeelte werd het symbolisch interactionisme toegelicht om een kader te scheppen hoe politieambtenaren slachtofferschap beleven. Ook het praktijkonderzoek wijst uit dat deze betekenisverlening van drie dimensies afhangt, wat ervoor zorgt dat slachtofferschap op verschillende manieren ervaren kan worden. Een eerste bepalende factor is de mate waarin politieambtenaren zichzelf als slachtoffer zien. Dit hangt af van de persoonlijke definiëring die men aan lichamelijk geweld geeft, alsook van de signalen die men bij zichzelf herkent na de confrontatie met een geweldsincident. Wanneer men geen inzicht heeft in zijn eigen emoties, kan er ook geen actief verwerkingsproces plaatsvinden. Daarnaast spelen de reacties van de sociale omgeving en die van formele instanties een belangrijke rol in het geven van betekenis aan slachtofferschap. Ook de groepsprocessen die meespelen binnen de politiewereld zijn hierin bepalend. Daarbij wordt de zogenaamde heersende ‘machocultuur’ bevestigd door de geïnterviewden. Het al dan niet erkennen van slachtofferschap door de omgeving en door de organisatie heeft een grote invloed op de beleving van politieambtenaren. Wanneer zij geen erkenning krijgen, kan dit bijdragen tot verwerkingsproblemen op lange termijn met een vermindering van het welzijn tot gevolg. De behoefte aan erkenning en de moeilijkheden die zich daarbij stellen, worden verder in dit hoofdstuk besproken.

Politieambtenaren spreken overigens niet graag over zichzelf als ‘slachtoffer’. Zij vinden het een nogal zwaar beladen term en krijgen dit etiket liever niet opgekleefd. Niettemin komt uit de interviews naar voor dat elke respondent wel gevolgen ondervindt door de confrontatie met een geweldsincident.

Dit brengt ons tot de deelvraag van de eerste centrale onderzoeksvraag, die als volgt luidt: *‘welke gevolgen ervaren politieambtenaren als slachtoffer van lichamelijk geweld?’*. De gevolgen kunnen op verschillende vlakken gesitueerd worden. Materiële schade wordt slechts sporadisch vernoemd door de politieambtenaren. Lichamelijke letsels daarentegen komen veel vaker voor. Op emotioneel vlak zegt men op het moment van de feiten zelf erg rationeel en gefocust te zijn op de interventie. Men voelt wel spanning en adrenaline, maar verkeert als het ware in een ‘overlevingsmodus’ waardoor andere emoties aan de kant geschoven worden. Pas na de feiten komen gevoelens zoals woede, angst, verdriet of verbijstering naar boven. Het ervaren van deze emoties gaat soms gepaard met schaamte, omdat dit niet strookt met het beeld van ‘de’ politie-inspecteur, die sterk is en alles onder controle heeft. Kort nadien ondervindt men ook frequent concentratie- en slaapproblemen en spreekt men van het steeds opnieuw beleven van de feiten. Men geeft aan dikwijls te piekeren over het gebeuren. De acute stressreacties en emoties die door het incident teweeg gebracht worden, vervagen meestal na enkele dagen tot maximum een maand. Men heeft de feiten verwerkt en kan weer op het niveau van voordien functioneren. Soms heeft men echter langer te kampen met psychische en lichamelijke reacties, zoals prikkelbaarheid, angst en concentratiestoornissen. Dit leidde bij twee politieambtenaren die deelnamen aan deze studie tot de vaststelling van de diagnose van een posttraumatische stresstoornis.

Hoe dan ook treden er veranderingen in het professionele functioneren op, vooral wanneer men herhaaldelijk geconfronteerd wordt met lichamelijk geweld. Men wordt wantrouwiger, minder tolerant tegenover de burger en heeft de neiging om sneller in te grijpen om een escalatie van de situatie te voorkomen. Voorts is men veel voorzichtiger en strikter met het nemen van veiligheidsmaatregelen. Sommigen veranderen zelfs van functie of overwegen om te stoppen bij de politie omdat het geweldsincident een te grote impact heeft. Ook de herhaaldelijke blootstelling aan geweld en agressie kan de politieambtenaar teveel worden. Er wordt echter ontkent dat slachtofferschap een negatieve invloed heeft op de algemene motivatie van politieambtenaren. Er wordt geen melding gemaakt van een verhoogd absentisme. Men is het er overigens unaniem over eens dat men geen risicovolle situaties gaat vermijden om te voorkomen dat men opnieuw geconfronteerd wordt met lichamelijk geweld. Er leeft bij een aantal politieambtenaren wel een verhoogde bezorgdheid om opnieuw slachtoffer te worden van soortgelijke incidenten, omdat men zich bewust wordt van zijn eigen kwetsbaarheid. Daarnaast worden ook positieve gevolgen aangehaald: men zegt kalmer geworden te zijn, meer dingen te relativiseren en situaties beter te kunnen inschatten.

De gevolgen die geweldsincidenten met zich meebrengen, reiken echter verder dan de individuele politieambtenaar: zijn omgeving ervaart eveneens een impact door de feiten. Gezinsleden worden vaak in hun veiligheidsgevoel aangetast en zijn soms bang voor represailles van de agressor.

Men voelt zich vooral kwetsbaar wanneer de politieambtenaar de nachtshift doet en men is erg ongerust dat hem opnieuw iets zal overkomen. Daarnaast kunnen er spanningen ontstaan binnen het gezin door een veranderde taakverdeling omwille van langdurige arbeidsongeschiktheid of door verwerkingsproblemen die de politieambtenaar ervaart. Er wordt echter ook aangehaald dat men thuis hechtere banden ontwikkeld heeft door de feiten. Dit geldt eveneens voor de collega's waarmee men samenwerkt: vertrouwensbanden versterken meestal nadat men samen slachtoffer werd van geweld. Daarnaast heeft het vernemen van slachtofferschap van collega's een negatieve invloed op het veiligheidsgevoel van de politieambtenaar: men vreest dat hem hetzelfde zal overkomen.

De tweede deelvraag van de eerste centrale onderzoeksvraag betreft *'welke copingstrategieën hanteren politieambtenaren naar aanleiding van hun slachtofferschap?'.* Politieambtenaren gaan op verschillende manieren om met een geweldsincident. Daarbij spelen diverse factoren een rol zoals persoonlijkheidskenmerken, de thuissituatie, kenmerken van de gebeurtenis zelf, steun van oversten of een opeenstapeling van ingrijpende interventies kort na elkaar. Uit de interviews blijkt dat politieambtenaren voornamelijk probleemgerichte copingstijlen hanteren, zoals ventileren, sporten, humor en aanpassen van het gedrag. Daarnaast gebruikt men vaak emotioneel gerichte copingstrategieën zoals het relativiseren en herdefiniëren van de feiten of zichzelf evalueren. Er wordt nagenoeg geen melding gemaakt van ontwijkingsgerichte copingstijlen. Algemeen kan gesteld worden dat politieambtenaren op een goede manier geweldsincidenten verwerken. Een cruciale factor die hiertoe bijdraagt is de reactie van de omgeving van de politieambtenaar. Men heeft nood aan een solide thuisbasis om tot rust te kunnen komen. Voorts vindt men het belangrijk om gesteund te worden door zijn partner of familie. Hoewel dit meestal wel goed verloopt, wordt soms aangehaald dat de situatie niet volledig begrepen wordt door het thuisfront. Vaak wil men ook niet té veel vertellen over het incident om de overige gezinsleden niet ongerust te maken. Men valt daarom ook sterk terug op de eigen collega's om te ventileren over de feiten. Zij zitten 'in hetzelfde wereldje' en hebben vaak soortgelijke situaties meegemaakt. Op de werkvloer wil men door de collega's vooral 'gehoord worden' en waardering krijgen voor het geleverde werk. Bovendien vindt men het belangrijk om steun en oprechte interesse te ervaren van de hiërarchische meerderen. Hoewel men aangeeft dat men de meeste incidenten hoofdzakelijk kan verwerken met de hulp en steun van het sociale netwerk, vinden politieambtenaren het een meerwaarde om te kunnen praten met een hulpverlener zoals de korpspsycholoog, leden van het stressteam, slachtofferhulp of een vertrouwenspersoon binnen de organisatie.

De tweede centrale onderzoeksvraag is *'welke noden hebben politieambtenaren die slachtoffer werden van lichamelijk geweld?'.* Uit het praktijkonderzoek blijkt dat de noden van politieambtenaren zich op vijf domeinen situeren. Er worden evenwel op elk vlak een aantal knelpunten aangehaald.

In de eerste plaats hebben politieambtenaren nood aan erkenning van hun slachtofferschap, zowel binnen de politieorganisatie als daarbuiten. Ondanks het feit dat men aangeeft terug te kunnen vallen op de steun van de directe collega's, heerst er in de politiewereld nog steeds een machocultuur. In groepsverband wordt slachtoffer zijn van lichamelijk geweld vaak geminimaliseerd of worden er grapjes over gemaakt, waardoor slachtofferschap weinig of niet erkend wordt. Emoties worden dan ook dikwijls opgekropt uit vrees om als 'slappeling' aanzien te worden en omdat men schrik heeft om uit de groep te vallen. Hierdoor is men soms minder geneigd om aan te geven dat men onder de indruk is van de feiten en gaat men minder actief op zoek naar hulp en ondersteuning. Men mist ook vaak de erkenning en steun van de korpsleiding: er wordt eerder de nadruk gelegd op de vraag of de politieambtenaar niet zelf in de fout gegaan is. Dit zorgt ervoor dat men onzeker wordt op het terrein. Men heeft ook het gevoel een 'nummer' te zijn wanneer oversten weinig betrokkenheid tonen.

Daarnaast reageren buitenstaanders zoals artsen, advocaten, parketmagistraten en vrienden vaak onbegripvol: zij zien slachtofferschap van lichamelijk geweld als een risico dat inherent is aan de job. Hoewel politieambtenaren dit geweldsrisico ook zelf incalculeren, vinden ze zulke reacties zeer kwalijk. Het gevoel dat men van anderen geen erkenning krijgt, lokt vaak frustratie en ongenoegen uit. Bovendien kan dit leiden tot secundaire victimisatie. Zoals in de literatuur beschreven wordt, is het echter van cruciaal belang om slachtofferschap te erkennen, aangezien dit een belangrijke invloed heeft op het verwerkingsproces. Het niet bespreken van traumatische gebeurtenissen wordt gerelateerd aan een grote psychologisch leed. Daarnaast heeft het niet geven van erkenning een negatief effect op het aangiftegedrag van politieambtenaren.

Ten tweede is er een sterke nood aan praktische ondersteuning. Wanneer men slachtoffer wordt van lichamelijk geweld moeten er heel wat formaliteiten en procedures doorlopen worden. Voor politieambtenaren is het echter niet helemaal duidelijk welke stappen zij moeten ondernemen. Men heeft vaak het gevoel dat men alles zelf moet regelen en er alleen voor staat. Politieambtenaren verwachten dat het korps initiatief neemt om hen te begeleiden tijdens de praktische afhandeling en correct te informeren wat ze moeten ondernemen om hun zaak tot een goed einde te brengen. Daarnaast heeft men ook nood aan meer feedback over het verloop van hun zaak, ook al is er niets nieuws te melden. Een ander praktisch probleem dat zich stelt is het spanningsveld dat heerst tussen slachtoffer zijn als persoon en professioneel als politieambtenaar de nodige vaststellingen op papier te zetten vlak na de feiten. Sommigen zeggen hier moeite mee te hebben omdat ze nog te emotioneel zijn, zich moeilijk kunnen concentreren of teveel pijn hebben. Zij zouden liever verhoord worden of willen dat hun hiërarchische meerdere proces-verbaal opmaakt. Anderen zeggen echter dat ze verplicht waren om direct te stoppen met werken omdat ze na een bezoek aan de spoedarts arbeidsongeschikt verklaard werden.

Zij geven aan dat ze net nood hadden om zelf het proces-verbaal op te stellen omdat ze dan zeker waren dat alles correct genoteerd werd. Op dit vlak is meer duidelijkheid en ondersteuning nodig.

Een derde behoefte die zich manifesteert bij politieambtenaren is de emotionele opvang die volgens hen voorzien moet worden op de werkvloer. Deze behoefte stelt zich voornamelijk na het meemaken van ‘zwaardere’ incidenten zoals een schietpartij. Politieambtenaren die reeds opgevangen werden door de korpspsycholoog, een vertrouwenspersoon, iemand van het stressteam of slachtofferhulp hebben hier overwegend positieve ervaringen mee. Er wordt echter aangehaald dat deze initiatieven dikwijls onvoldoende gekend zijn. Daarnaast vindt men de drempel vaak te hoog om zelf de stap te zetten en een gesprek aan te vragen. Ook naar aanleiding van minder zwaarwichtige feiten wordt het gewaardeerd dat men informeel aanbiedt om over het gebeuren te praten, ook al gaat de politieambtenaar daar (in eerste instantie) niet op in. Tenslotte hebben sommigen de behoefte om tijdens een debriefing in groep te kunnen ventileren over het incident.

Ten vierde is er sprake van nood aan opleiding om (toekomstig) slachtofferschap te voorkomen. Een aantal politieambtenaren hebben behoefte aan meer trainingen in geweldsbeheersing, om zich zelfzekerder te voelen en hun eigen veiligheid en die van hun collega beter te kunnen garanderen. Anderen stipuleren echter dat het niet haalbaar is om dit tijdens de diensturen te organiseren, aangezien men aan een hoge frequentie moet trainen om hier resultaten mee te boeken.

Hoewel men aangeeft dat het gedrag van politieambtenaren mee bepalend kan zijn voor het al dan niet escaleren van een risicovolle situatie, vindt men dat opleidingen rond conflictbeheersing of bemiddeling geen meerwaarde bieden. Men poneert dat dit ‘in’ je zit en dat het aanleren van vaardigheden hieromtrent moeilijk is. Politieambtenaren zijn daarentegen wel geïnteresseerd in opleidingen rond het herkennen van stress-signalen bij henzelf en bij collega’s. Zo kunnen ze in geweldssituaties beter hun eigen (angst)gevoelens kanaliseren en kalmer optreden. Daarnaast is dit interessant omdat ze dan beter in staat zijn om collega’s op te vangen na het meemaken van een geweldsincident.

Tenslotte is er ook een sterke nood aan gerechtigheid. De politieambtenaren vinden het belangrijk dat justitie reageert op het geweld dat tegen de politie gebruikt wordt. Wanneer magistraten en rechters tonen dat ze dit niet tolereren, voelen politieambtenaren zich beschermd en gewaardeerd. Men is dan ook steeds meer bereid om geweldsfeiten aan te geven om justitie bewust te maken van de heersende problematiek. Politieambtenaren willen hoe dan ook dat de feiten waar ze slachtoffer van werden voor de rechtbank afgehandeld worden. Het gaat daarbij hoofdzakelijk om een principekwestie: naast een signaalfunctie wil men een statement maken dat het beroep van politie beschermd moet worden.

Daarnaast is het van belang dat de dader van de feiten tot inzicht komt en afziet van toekomstige geweldpleging tegen politieambtenaren. Men vindt het echter frustrerend om vast te stellen dat procedures vaak erg lang aanslepen en men vindt dat er korter op de bal gespeeld moet worden.

Daarnaast worden schadevergoedingen dikwijls niet betaald door de dader. Dit maakt dat politieambtenaren het gevoel krijgen dat justitie hen in de steek laat en dat daders zich hierdoor straffeloos wanen.

Uit de bevindingen van dit verkennende onderzoek kunnen we afleiden dat de confrontatie met lichamelijk geweld een duidelijke impact heeft op politieambtenaren. Hoewel het gaat om een kleinschalige bevraging, kunnen er uit de diepte-interviews een aantal tendensen en problemen gedetecteerd worden. Om hieraan tegemoet te komen is het interessant om enkele aanbevelingen te formuleren.

Er heerst een algemeen gevoel bij politieambtenaren dat er een toename en verharding van geweldsgebruik tegen hen is. Om uitsluitel te krijgen of dit daadwerkelijk zo is, is het een absolute noodzaak om een uniforme en consequente registratie te organiseren van het fenomeen van geweld tegen de politie op lokaal en nationaal niveau. Dit maakt objectieve metingen mogelijk, waardoor evoluties en trends waargenomen kunnen worden. Daarnaast is het van belang om hier meer studies aan te weiden, aangezien er op Belgisch niveau tot op heden sterke hiaten in dit onderzoeksdomein waar te nemen zijn. Ook andere zaken zoals verbaal geweld, (doods)bedreigingen en traumatische gebeurtenissen kunnen een invloed hebben op het functioneren van politieambtenaren en zijn derhalve de moeite waard om verder te bestuderen. Enkel door het nastreven van een goede kennisopbouw over deze fenomenen, kan men (pro)actief te werk gaan en een integraal beleid uitstippelen dat oog heeft voor preventie, repressie en nazorg.

Op beleidsmatig vlak werden recent een aantal inspanningen geleverd om het fenomeen van geweld tegen de politie beheersbaar te maken. Hoewel hiermee een aantal stappen in de goede richting gezet werden, dringt het publiceren van een nationaal geweldsprotocol zich op. Het is een absolute must om in een stappenplan te bepalen welke uniforme procedures er doorlopen moeten worden na de confrontatie met geweld. Daarnaast moet ook een duidelijke omschrijving en afbakening gemaakt worden van de taken die de verschillende partners op zich dienen te nemen. Op deze manier kunnen er een aantal minimumnormen opgelegd worden waar lokale politiezones aan moeten voldoen om een adequate opvang van hun werknemers te voorzien.

De wetgevende initiatieven inzake de strafbaarstelling ten aanzien van gewelddaden tegen de politie dienen door justitie consequent toegepast te worden. Enkel op die manier kan aan (potentiële) daders een sterk signaal gegeven worden dat geweld tegen de politie niet getolereerd wordt. Daarnaast is het interessant om de piste van het ‘snelrecht’ te bekijken. Op die manier hebben politieambtenaren het gevoel gewaardeerd te worden en kan men het gebeuren sneller achter zich laten. Daarenboven mag men zich niet enkel baseren op geweldsfeiten die arbeidsongeschiktheid teweeg brengen om de vervolging in te stellen. Ook zonder uiterlijke kwetsuren kan de impact van een geweldsincident groot zijn.

Op het niveau van de lokale politiezones is het van belang om te zorgen voor een laagdrempelig en gedifferentieerd hulpaanbod. Naast de organisatorische opvang heeft het sociale netwerk rond de politieambtenaar ook een belangrijke rol te vervullen. Het sensibiliseren van familie, collega's en oversten naar een ‘open cultuur’ waarin de mogelijkheid bestaat om met respect en begrip te kunnen praten over geweldsincidenten is een must. Op die manier kunnen symptomen van een verlaagde weerbaarheid of verwerkingsproblemen tijdig gesignaleerd worden en kan men ingrijpen vooraleer er zich ernstige problemen op diverse levensdomeinen manifesteren. Voor de praktische afhandeling van feiten waarvan de politieambtenaar slachtoffer werd is het belangrijk de nodige begeleiding en opvolging te voorzien. Het opstellen van een draaiboek waarin duidelijke procedures in het leven geroepen worden, kan een handig middel zijn om naar terug te grijpen.

Wat preventie betreft is het belangrijk om praktische vaardigheden, zowel op mentaal als fysisch vlak, regelmatig op peil te houden, zodat technieken geïnternaliseerd en consequent aangewend kunnen worden. Dit verhoogt de zelfzekerheid van de politieambtenaar en kan ertoe bijdragen dat risicovolle situaties niet escaleren.

Tot slot dienen korpsoversten in hun beleid eveneens aandacht te hebben voor een positief werkklimaat, effectieve werkprocessen, ondersteuning en goed leiderschap. Dit bevordert het algemene welzijn van politieambtenaren, waardoor zij ook mentaal beter gewapend zijn wanneer ze geconfronteerd worden met lichamelijk geweld op het terrein.

BIBLIOGRAFIE

Boeken

BALCAEN, A., *Het slachtoffer van criminaliteit: tussen perceptie en realiteit?*, Mechelen, Kluwer, 2006, 151 p.

BILLIET, J. en WAEGE, H., *Een samenleving onderzocht. Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek*, Antwerpen, De Boeck, 2006, 390 p.

BLUMER, H., *Symbolic interactionism: perspective and method*, Berkeley, University of California Press, 1986, 208 p.

BOURDOUX, G.L., DE RAEDT, E., DE MESMAEKER, M., LINERS, A. en BERKMOES, H., *Wet op het politieambt. Handboek van de politiefunctie*, Brussel, Politeia, 2005, 566 p.

CARLIER, I., LAMBERTS, R. en GERSONS B., *Ingrijpende gebeurtenissen in politiewerk. Een onderzoek naar de risicofactoren voor verwerkingsproblemen en het effect van een behandelingsprogramma bij politiemensen met een verwerkingsstoornis*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 235 p.

DANIELLO, R.J., *Police officer stress awareness and management. A handbook for practitioners*, Lanham Maryland, Hamilton Books, 2011, 109 p.

DECORTE, T. en ZAITCH, D., *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*, Leuven, Acco, 2010, 574 p.

DE SOIR, E., *Traumatische stress en politie*, Antwerpen, Maklu, 1997, 195 p.

DE SOIR, E., VAN DEN STEENE, P. en DAUBECHIES, F., *Stress en trauma bij de politie*, Antwerpen, Maklu, 2007, 246 p.

FIRST, M. (ed.), *Beknopte handleiding bij de diagnostische criteria van de DSM IV-TR*, Amsterdam, Harcourt, 2001, 485 p.

HEWITT, J.P., *Self and society: a symbolic interactionist social psychology*, Boston, Allyn and Bacon, 2011, 230 p.

HOOGDUIN, C., SCHAUFELI, W., SCHAAP, C. en BAKKER, A., (eds.), *Behandelingsstrategieën bij burnout*, Houten/Diegem, Bohn Stafleu Van Loghum, 2001, 106 p.

HUTTNER, H., RENCKSTORF, K. en WESTER, F., (eds), *Onderzoekstypen in de communicatiewetenschap*, Houten/Diegem, Bohn Stafleu Van Loghum, 1995, 695 p.

HUTSEBAUT, F., *Politie en het gebruik van geweld*, Gent, Politeia, 2007, 154 p.

NAEYE, J., *Hard én zacht. Geweld in de publiekscontacten van de politieregio Amsterdam-Amstelland*, Amsterdam, Vrije Universiteit Amsterdam, 2006, 447 p.

NAEYE, J., *Uitgangspunten van politieoptreden in agressie- en geweldsituaties*, Apeldoorn, Politie en Wetenschap, 2010, 181 p.

NAEYE, J. en BLEIJENDAAL, R., *Agressie en geweld tegen politiemensen*, 's Graveshage, Reed Business, 2008, 232 p.

PATON, D. en VIOLANTI, J.M., *Traumatic stress in critical occupations: recognition, consequences and treatment*, Springfield, Thomas, 1996, 245 p.

RITCHIE, J. en LEWIS, J., *Qualitative research practice. A guide for social science students and researchers*, London, Sage, 2003, 336 p.

RUBACK, B. en THOMPSON, M., *Social and psychological consequences of violent victimization*, Thousand Oaks, Sage, 2001, 248 p.

TIMMER, J., *Politiewerk in gevaarsituaties: omgaan met agressie en geweld van burgers in het basispolitiewerk*, Amsterdam, Centrum voor Politiewetenschappen, 1999, 111 p.

TIMMER, J., *Politiegeweld: geweldgebruik van en tegen politie in Nederland*, Alphen aan den Rijn, Kluwer, 2005, 606 p.

UILDRIKS, N., *Geweld in de interactie politie-publiek. Een onderzoek naar opvattingen en ervaringen binnen de politie*, Rotterdam, Gouda Quint, 1996, 327 p.

VAN DER HART, O., (ed.), *Trauma, dissociatie en hypnose*, Amsterdam/Lisse, Swets & Zeitlinger, 1991, 412 p.

VERMEULEN, G., *Strafwetboek, Wetboek van strafvordering, Bijzondere wetten*, Antwerpen, Maklu, 2009, 806 p.

VYNCKIER, G., *De ervaring, beleving en coping van mid-adolescente slachtoffers van vermogens- en geweldsdelicten*, Den Haag, Boom Lemma, 2012, 504 p.

VYNCKIER, G., DE HAAN, W., ADANG, O. en GOOSSENS F., (eds.), *Geweld en politie*, Antwerpen, Maklu, 2012, 244 p.

ZEIDNER, M. en ENDLER, N., (eds.), *The Handbook of Coping. Theory, Research, Applications*, New York, Wiley, 1996, 752 p.

Artikels

ÅKERSTEDT, T., 'Shift work and disturbed sleep/wakefulness', *Occupational Medicine*, 2003, 53, 89-94.

BERG, A., HEM, E., LAU, B., HASETH, K. en EKEBERG, O., 'Stress in the Norwegian police service', *Occupational Medicine*, 2005, 55, 113-120.

COLLINS, P.A. en GIBBS, A.C.C., 'Stress in police officers: a study of the origins, prevalence and severity of stress-related symptoms within a county police force', *Occupational Medicine*, 2003, 53, 256-264.

DE BRAUWER, J., 'Geweld tegen de politie. Een onderzoek in de politiezone Luik', *Het politiejournaal*, 2009, 15-18.

FOLKMAN, S., 'Personal control and stress and coping processes: Theoretical analysis', *Journal of Personality and Social Psychology*, 1984, 6, 839-852.

GROENHUIJSEN, M.S., 'Slachtoffers van misdrijven in het recht en in de victimologie. Verslag van een intellectuele zoektocht', *Delikt en Delinkwent*, 2008, afl. 2, 121-145.

KOVACS, M., 'Stress and coping in the workplace', *The Psychologist*, 2007, afl. 20, 548-550.

LEINO, T.M., SELIN, R., SUMMALA, H. en VIRTANEN, M., 'Violence and psychological distress among police officers and security guards', *Occupational Medicine*, 2011, 61, 400-406.

OLFF, M., LANGELAND, W. en GERSONS, B., 'Effects of appraisal and coping on the neuroendocrine response to extreme stress', *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 2005, 29, 457-467.

ROH, S. en CHOO, T., 'Citizen Violence against Korean Police', *Crime & Justice International*, 2007, 97, 9-13.

STEFFGEN, G., 'Physical violence at the workplace: consequences on health and measures of prevention', *Revue Européenne de Psychologie Appliquée*, 2008, 58, 285-295.

X., 'Vier werkgroepen pakken geweld tegen politie aan', *Politienieuws. Actuele informatie uit de politiepraktijk*, 2012, afl. 16, 5.

Wetgeving

Wet van 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk, *BS* 18 september 1996.

Wet 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveau's, *BS* 5 januari 1999.

Wet 20 december 2006 tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op het strenger bestraffen van geweld tegen bepaalde categorieën van personen, *BS* 12 februari 2007.

Wet 8 maart 2010 met betrekking tot de verzwarende omstandigheden voor daders van bepaalde misdrijven tegen bepaalde personen bekleed met een openbare hoedanigheid, *BS* 30 maart 2010.

K.B. van 17 september 2001 tot vaststelling van de organisatie- en werkingsnormen van de lokale politie teneinde een gelijkwaardige en minimale dienstverlening aan de bevolking te verzekeren, *BS* 12 oktober 2001.

Koninklijk Besluit van 17 mei 2007 betreffende de voorkoming van psychosociale belasting veroorzaakt door het werk, waaronder geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag op het werk, *BS* 6 juni 2007.

Koninklijk Besluit van 3 juni 2007 betreffende de bewapening van de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveau's, alsook de bewapening van de leden van de Diensten Enquêtes bij de Vaste Comités P en I en van het personeel van de Algemene Inspectie, *BS* 22 juni 2007.

K.B. van 16 oktober 2009 tot wijziging van het koninklijk besluit van 17 september 2001 tot vaststelling van de organisatie- en werkingsnormen van de lokale politie teneinde een gelijkwaardige en minimale dienstverlening aan de bevolking te verzekeren, *BS* 29 oktober 2009.

Decreet 13 december 2002 tot vaststelling van de regels inzake de werking en de verdeling van het Vlaams Stedenfonds, *BS* 29 januari 2003.

Ministeriële omzendbrief GPI 48 van 17 maart 2006 betreffende de opleiding en training in geweldbeheersing voor de personeelsleden van het operationeel kader van de politiediensten, *BS* 14 april 2006.

Ministeriële omzendbrief GPI 62 van 14 februari 2008 betreffende de bewapening van de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus, *BS* 29 februari 2008.

Ministeriële omzendbrief GPI 72 van 8 februari 2013 betreffende de rechtshulp aan personeelsleden van de politiediensten die slachtoffer zijn van gewelddaden of valse klachten, *BS* 8 maart 2013.

Richtlijn nr. 89/391/EEG, 12 juni 1989 betreffende de tenuitvoerlegging van maatregelen ter bevordering van de verbetering van de veiligheid en de gezondheid van de werknemers op het werk, *Pb.L.* 29 juni 1989, afl. 183, 1-8.

Internetbronnen

COMITE P. (01/02/2013) 'Onderzoek naar diverse vormen van geweld gepleegd tegen leden van de Brusselse politiediensten of door hen ondergaan en naar de impact daarvan op de werking van de politie' [WWW]. Comité P: http://www.comitep.be/AdditionalReports/2013-02-01_NL_geweld_tegen_Brusselse_politie.pdf [08/03/2013]

FOD JUSTITIE (26/09/2012) 'De minister van Binnenlandse Zaken en de minister van Justitie engageren zich , met concrete engagementen, in de strijd tegen geweld ten aanzien van de politie' [WWW].

<http://www.milquet.belgium.be/sites/default/files/Persbericht%20-%20strijd%20tegen%20geweld%20.pdf> [05/01/2013] (Persbericht).

GILLES, V. en HOUSSIN, V. (s.d.) 'Geweld tegen politieambtenaren. Globaal plan aanpak' [WWW]. VSOA Politie: http://www.vsoa-pol.be/index.php?option=com_docman&lang=nl [11.04.2013]

HAZEL, N. (1995) 'Elicitation techniques with Young people' in Social Research Update [WWW]. University of Surrey: <http://sru.soc.surrey.ac.uk/SRU12.html> [21/12/0212]

LOUW, G.J. en VIVIERS, A., (2010) 'An evaluation of a psychological stress and coping model in the police work context' in Journal of Industrial Psychology [WWW]. Scielo South Africa: http://www.scielo.org.za/scielo.php?pid=S2071-07632010000100001&script=sci_arttext [04/01/2013]

SCHWARZER, R. en SCHWARZER, C. (1996) 'A critical survey of coping instruments' [WWW]. Freie Universität Berlin: <http://userpage.fu-berlin.de/~gesund/publicat/copchap6.htm> [03/01/2013]

VAN OPDORP, J. (08/08/2012) 'Geweld tegen politie in de kiem smoren. Niet alleen Brusselse agenten hebben te maken met meer agressie' in De Tijd [WWW]. Mediafin: http://www.tijd.be/nieuws/politiek_economie_belgie/Geweld_tegen_politie_in_de_kiem_smoren.9217_909-3136.art [11.04.2013]

X. (18/03/2009) 'Man doodgeschoten nadat hij drie agenten neerstak' in De Standaard [WWW]. Corelio Publishing: http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF18032009_026 [11.04.2013]

X. (06/09/2010) 'Steeds meer geweld tegen politie' in Gazet van Antwerpen [WWW]. Concentra Media Groep: <http://www.gva.be/nieuws/binnenland/aid969974/steeds-meer-geweld-tegen-politie.aspx> [11/04/2013]

X. (11/09/2011) 'Politievakbond klaagt over toename geweld tegen politie' in Het Laatste Nieuws [WWW]. De Persgroep Digital: <http://www.hln.be/hln/nl/957/Binnenland/article/detail/1317468/2011/09/11/Politievakbond-klaagt-over-toename-geweld-tegenpolitie.dhtml> [11/04/2013]

X. (21/11/2012) 'Helpt agenten jaarlijks slachtoffer van fysieke agressie' in Brusselnieuws.be [WWW]. Brussel Deze Week: <http://www.brusselnieuws.be/artikel/helpt-agenten-krijgt-jaarlijks-te-maken-met-fysieke-agressie> [11.04.2013]

Andere bronnen

ABRAHAM, M., FLIGHT, S. en ROORDA, W., *Agressie en geweld tegen werknemers met een publieke taak*, Amsterdam, 2011, 78 p. (onderzoeksrapport).

BRAL, L., JACQUES, A., SCHELFAUT, H., STUYCK, K. en VANDERHASSELT, A., (eds.), *Stadsmonitor 2011*, Agentschap voor binnenlands bestuur, Brussel, (s.d.), 373 p. (jaarverslag).

DEENEN, A.A., *Bedrijfsopvang bij politie-ambtenaren. De zorg van het Bedrijfsopvangteam Utrecht na het meemaken van ingrijpende gebeurtenissen*, Utrecht, 1995, 80 p. (onderzoeksrapport).

FEDERALE POLITIE DIRECTIE VAN DE OPERATIONELE POLITIE INFORMATIE DIENST BELEIDSGEGEVENS, *Jaarrapport 2010 Politiële criminaliteitsstatistieken*, s.d.s.l., 64 p. (rapport).

FOD PERSONEEL EN ORGANISATIE, *Handleiding Welzijn op het werk. Stapsgewijs naar een beleid voor agressiebeheersing*, Brussel, december 2009, 96 p. (handleiding).

GERSONS, B.P.R. en BURGER, N.R.R., *Blauwdruk Mentale Zorglijn Politie*, Diemen, 2012, 79 p. (adviesrapport).

MIDDELHOVEN, L.K. en DRIESSEN, F.M.H.M., *Geweld tegen werknemers in de (semi) openbare ruimte*, Utrecht, Bureau Driessen Sociaal Wetenschappelijk onderzoek, 2001, 222 p. (onderzoeksrapport).

MINISTERIE BZK, *Handreiking voor protocol geweld tegen de politie*, Den Haag, november 2005, 19 p. (rapport).

NOORDEGRAAF, M., GIESEN, I., KRISTEN, F., VAN DER MEULEN, M., DE KEZEL, E. en VAN LEEUWEN, D., *Geweld tegen gezagsdragers: preventie en aanpak van geweld tegen politie en politici*, Utrecht, mei 2009, 74 p. (onderzoeksrapport).

PAUWELS, L., *Etiologische criminologie: van klassieke naar hedendaagse causale benaderingen van criminaliteit*, Gent, 2008-2009, 279 p. (cursus).

VANDERBIESEN, W., *De Vlaamse centrumsteden in kaart gezet*, Leuven, Steunpunt Werk en Sociale Economie, 2010, 37 p. (onderzoeksrapport).

VAN LEIDEN, I. en FERWERDA, H., *Bont en blauw. Een onderzoek naar de strafrechtelijke behandeling van geweldszaken tegen politieambtenaren en de bejegening van slachtoffers daarvan door de politie en het openbaar ministerie*, Den Haag, WODC, 2008, 187 p. (onderzoeksrapport).

BIJLAGEN

Bijlage 1: brief gericht aan de korpschefs van lokale politiezones gelegen in Vlaamse centrumsteden

Bijlage 2: e-mail gericht aan inspecteurs werkzaam bij de lokale politie in de zuilen wijk, interventie of recherche

Bijlage 3: topiclijst voor het afnemen van de semi-gestructureerde interviews

Bijlage 1: brief gericht aan de korpschefs van lokale politiezones gelegen in Vlaamse centrumsteden

FACULTEIT RECHTSGELEERDHEID

Vakgroep strafrecht en criminologie

X., Korpschef
Lokale Politie X.
(adres)

datum

11-11-2012

contactpersoon

Laureys Vanessa

Lieven Pauwels (promotor)

e-mail

vanessa.laureys@ugent.be

lieven.pauwels@ugent.be

tel. en fax

T .... / ... ..

T .. / ... ..

F .. / ... ..

Geachte X.,

Ik richt dit schrijven tot u, als korpschef, met een bijzonder verzoek. Ik ben studente Master in de Criminologische wetenschappen aan de Universiteit Gent en tevens werkzaam als interventie-inspecteur bij de lokale politie van Sint-Niklaas. In het kader van mijn masterproef voer ik onderzoek naar politieambtenaren als slachtoffer van fysiek geweld. Met mijn onderzoek tracht ik de mogelijke gevolgen van een geweldsincident en de daarbij gehanteerde copingstrategieën in kaart te brengen. Een goed zicht op deze problematiek kan leiden tot betere voorzieningen en opvangmogelijkheden afgestemd op de noden van de politieambtenaren.

In het kader van dit onderzoek richt ik mij tot respondenten uit politiekorpsen die gelegen zijn in Vlaamse centrumsteden. ik ben daarbij op zoek naar inspecteurs werkzaam in de zuilen interventie, wijk en recherche die hun beleving en ervaringen met betrekking tot het thema willen verwoorden tijdens een diepte-interview. Hiervoor ben ik afhankelijk van de bereidwilligheid tot medewerking van u als korpschef.

Na het verlenen van uw toestemming, zou ik mij per e-mail willen richten aan de respondentengroep in uw korps om hen te motiveren deel te nemen aan het diepte-interview. De interviews zullen door mij afgenomen worden, hetzij op het politiecommissariaat, hetzij elders in een vertrouwelijke setting.

De periode van afname van de interviews loopt vanaf januari 2013 tot eind maart 2013. De verkregen gegevens worden volledig anoniem verwerkt. Ik garandeer volledige confidentialiteit, zowel tegenover het korps als de respondenten. Geen van beiden zal specifiek vernoemd worden in de masterproef.

De wetenschappelijke opbouw, uitvoering en verwerking van het onderzoek wordt gesuperviseerd door mijn promotor aan de Universiteit Gent, Prof. Dr. Lieven Pauwels.

Bent u bereid uw toestemming te verlenen tot deelname van uw werknemers aan dit persoonlijk project? In ruil voor uw medewerking kan u, indien gewenst, een exemplaar bekomen van mijn onderzoek. Mag ik u om organisatorische redenen vragen om mij te informeren hoe u hier tegenover staat vóór **21 december 2012**.

Indien u nog verdere vragen heeft, aarzel niet om contact met mij op te nemen op het nummer .... / .. .. of via e-mail: vanessa.laureys@ugent.be. Uw medewerking is van het grootste belang voor het welslagen van dit project.

Hopend op een positief gevolg groet ik u met de meeste hoogachting,

Laureys Vanessa
Studente Master in de Criminologische Wetenschappen
Universiteit Gent

Prof. Dr. Lieven Pauwels
Onderzoeksgroep Sociale Veiligheidsanalyse (SVA)
Vakgroep strafrecht en criminologie
Universiteit Gent
Universiteitstraat 4
9000 Gent

Bijlage 2: e-mail gericht aan inspecteurs werkzaam bij de lokale politie in de zuilen wijk, interventie of recherche

FACULTEIT RECHTSGELEERDHEID

Beste,

Ik ben studente Master in de Criminologische wetenschappen aan de Universiteit Gent en tevens werkzaam als interventie-inspecteur bij de lokale politie van Sint-Niklaas. In het kader van mijn masterproef voer ik onderzoek naar **politieambtenaren als slachtoffer van fysiek geweld**. Met mijn onderzoek tracht ik de mogelijke gevolgen van een geweldsincident en de daarbij gehanteerde verwerkingsmechanismen in kaart te brengen. Een goed zicht op deze problematiek kan leiden tot betere voorzieningen en maatregelen afgestemd op de noden van de politieambtenaren.

De wetenschappelijke opbouw, uitvoering en verwerking van het onderzoek wordt gesuperviseerd door mijn promotor aan de Universiteit Gent, Prof. Dr. Lieven Pauwels.

Het onderzoek zal praktisch uitgevoerd worden aan de hand van individuele **diepte-interviews**. Ik ben daarbij op zoek naar **inspecteurs** die werkzaam zijn in de zuilen **interventie, wijk of recherche** die bereid zijn om toelichting te geven omtrent hun ervaringen als slachtoffer van fysiek geweld tijdens het uitvoeren van hun job. Het gaat daarbij om incidenten die maximum vijf jaar geleden plaatsvonden.

De interviews zullen gemiddeld ongeveer één uur tijd in beslag nemen en zullen doorgaan hetzij op het politiecommissariaat, hetzij elders in een vertrouwelijke setting. Dit is afhankelijk van de keuze van de betrokken inspecteur.

De bekomen gegevens uit de interviews worden volledig **anoniem** verwerkt. Ik sta tevens garant voor volledige confidentialiteit ten aanzien van de deelnemende inspecteurs. Er worden in de masterproef geen specifieke verwijzingen gedaan naar personen noch naar het desbetreffende politiekorps.

Ik hoop dat u tijd kan vrijmaken om mij te woord te staan in een interview. Uw expertise en het kennen uw visie en ervaringen zijn immers van cruciaal belang om na te gaan of de huidige voorzieningen inzake opvang, verwerking en afhandeling van geweldsincidenten voldoende afgestemd zijn op de behoeften van politieambtenaren.

Indien u bereid bent om deel te nemen aan een interview, kan u mij contacteren op het nummer .../..
.. .. of via e-mail: vanessa.laureys@ugent.be voor het maken van een afspraak.

U kan uw gegevens tevens achterlaten bij X. In dat geval zal ik zelf met u contact opnemen.

Uw medewerking is van het grootste belang voor het welslagen van dit project!

Met vriendelijke groeten,

Laureys Vanessa
Studente Master in de Criminologische Wetenschappen
Universiteit Gent

Bijlage 3: topiclijst voor het afnemen van de semi-gestructureerde interviews

Algemeen

- Leeftijd
- geslacht
- Korte beschrijving loopbaan
- Aantal dienstjaren
- Huidige dienst

Inleiding

- Wat versta jij onder het begrip ‘fysiek geweld’?
- Word je dikwijls met fysiek geweld geconfronteerd tijdens het uitoefenen van je job?
- Welke factoren spelen volgens jou daarbij een rol? (cfr situatie, geslacht, leeftijd, ...)
- In hoeverre/wanneer voel jij je slachtoffer bij de confrontatie met fysiek geweld?
- Waarvan hangt dit af?
- In welke mate ben jij bereid om geweldsincidenten te rapporteren?
- Wordt slachtofferschap van een politieambtenaar erkend door oversten, collega’s...?

Gevolgen van de confrontatie met lichamelijk geweld

- Kan je een korte beschrijving geven van het laatste incident dat jou is bijgebleven waarbij lichamelijk geweld tegen jou gebruikt werd?
- Wat was jouw reactie tijdens en vlak na deze feiten?
- Welke gevolgen heb je daarna ervaren? (emotioneel, materieel, lichamelijk)
- Hoe zijn deze gevolgen verder geëvolueerd? (korte –middellange – lange termijn?)
- Hebben de feiten een invloed gehad op jouw professionele functioneren?
- Heeft de confrontatie met geweld een invloed op je privé-leven?

Omgaan met slachtofferschap van lichamelijk geweld

- Op welke manier verwerk jij een geweldsincident?
- Hoe belangrijk is je werkomgeving daarbij?
- Hoe belangrijk is je privé-omgeving daarbij?
- Heb je problemen ondervonden om de feiten te verwerken?

Noden ten aanzien van slachtofferschap van lichamelijk geweld

- Welke verwachtingen heb jij inzake de opvang na een geweldsincident *tijdens* de dienst?
- Welke noden heb jij op langere termijn inzake de opvang na een geweldsincident?
- Welke voorzieningen zijn er op korpsniveau inzake de opvang van inspecteurs na een geweldsincident?
- Zijn deze voorzieningen voldoende gekend bij het personeel?
- Is er nood aan een uitbreiding van deze voorzieningen?
- Welke maatregelen kunnen er volgens jou getroffen worden om geweldsincidenten te voorkomen?
- Wat zijn jouw verwachtingen inzake de praktische afhandeling van een geweldsincident? Worden deze ingelost?
- Welke behoeften heb je op juridisch vlak?